

TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV
in Zveze rezervnih vojaških starešin
Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šušteršič

Leto XI. — Št. 32

9. VIII. 1973

Ni ga bilo spominskega obeležja na vsej dolgi poti do
Jajca, pred katerim se ne bi udeleženci slovenske mladinske
brigade AVNOJ 73 poklonil spomenu padlih.

Mladina je zvesta revolucionarnim ciljem

SKLENJEN POHOD SLOVENSKE MLADINSKE BRIGADE AVNOJ 73 — NA
SLOVESNOSTI V PLANINI PRI SEVNICI JE GOVORIL DR. JOŽE BRILEJ

Kočevski Rog z bogatimi gozdovi, s
kraškimi vrtačami, dolinami in skalnati-
mi vrhovi, med katerimi je Rog z 1100 m
najvišji, je dajal med osvobodilnim bo-
jem na Slovenskem varno zatočišče šte-
vilnim partizanskim naseljem; najpo-
membnejše izmed njih je bila Baza 20.
In prav tu sva se 4. julija v dopoldan-
skih urah pogovarjali z narodno heroj-
ko Albinco Hočevar-Mali, udeleženko le-
tošnjega že tradicionalnega pohoda slo-
venske mladinske brigade AVNOJ 73.

»Presrečna sem. Na tej dolgi in na-
porni poti se mi je zgodilo nekaj nepri-
čakovanega. Kot da sem se vrnila v
tiste dni, ko sem komaj šestnajst let
stara stopila v boj za svobodo... Ved-
no se bom z veseljem odzvala vabilu
mladih, ne le »avnojcev«. Sodim, da mi
je mesto med mladimi! Pa še nekaj bi
rada povedala: prepričana sem, da je
moč vsakogar — kot bilko z zalivanjem
oživiti, postaviti na edino pravilno me-
sto. Zato sem z veseljem ustregla proš-
nji »avnojcev«, in če mi bo zdravje do-
bro služilo, se bom pohoda udeležila tu-
di leta 1974.

S ponosom je Albinca Mali-Hočevar
pogledala tja, kjer je bila postrojena
slovenska mladinska brigada AVNOJ 73.
Stali so vzravnano, čeprav je bilo ta dan
za njimi že dvajset kilometrov peš po-
ti, od Črmošnjic do Baze 20. Stopetin-
dvajset jih je. Najmlajšemu Čopu Pur-
kartu s Turjaka je komaj štirinajst let,
najstarejši — sicer časnikar in eden
najzvestejših »avnojcev« — Brane Ja-
kovljevič pa jih ima trinpetdeset.
Štirideset deklet in petinosemdeset fan-
tov; med njimi štirje iz zamejstva pa
šestnajst najboljših vojakov iz sloven-
skih garnizij ter enajst mladih iz sosed-
nje republike Hrvaške. Razdeljeni so v
tri čete, komandant brigade je Ludvik
Filo, komisar in hkrati zgodovinski sve-
tovalec je Janko Gregorič, za tisk in
propagando pa je skrbel Stane Škrabar.

V pogovoru z Albinco Hočevar-Mali
sem zvedela, da zaslužijo posebno po-
hvalo za požrtvovalnost in tovarištvo
pripadniki JLA. »Kaj bi brez njih slo-
venska mladinska brigada AVNOJ 73!«
je rekla. Pa jih predstavimo: Jani Gre-

gorič iz Tolmina, Zvonimir Krsnik iz
Ljubljane, Jusu Durget iz Maribora, Dra-
go Kostadinović iz Kranja, Stojadin Mi-
losavljevič iz Slovenske Bistrice, Franc
Bašelj iz Tolmina, Stanko Rupnik iz
Ljubljane, Darko Peternelj in Vene Cvet-
kovič s Pivke, Dragan Pašić, Milorad
Pavlovič, Josip Borjan, Ljubivoje Krga,
Mihajl Koso, Štefan Skrivalnik in Sre-
čko Mlakar, vsi iz Postojne.

In kaj pravi Ivo Trbovc, komandant

ference ZMS, opdravili v Planino pri
Sevnici. Tam so se 5. julija skupaj z
vrstniki — brigadirji solidarnostnih ak-
cij Kozje 1973 in Kozjansko 1973 — ude-
ležili proslave krajevnega praznika, po-
svečene štiristoletnici kmečkih uporov
in osemdesetletnici gasilskega društva
na Planini. Prav na ta dan je bila skle-
njena tudi doslej največja akcija na tem
območju: okoli sedemstvo domačinov,
pripadnikov teritorialnih obrambnih
enot JLA in brigadirjev, je položila sko-
raj tri kilometre vodovoda v okolici
Kozjake.

šno mladino, ki je ne le ostala zvesta
revolucionarnim ciljem, za katere se je
boril slovenski narod v NOV, temveč je
pokazala pripravljenost premagovati vse
ovire in vlagati največje napore, da bi
se uresničili cilji zgraditi boljše in sre-
nejše življenje slovenskemu delavnemu
človeku; povsod, kjer in živi in dela,
ne samo v mestih, temveč tudi v vaseh
in tudi tu na Kozjanskem. Takšna us-
merjenost in takšno prizadevanje mla-
dine pa zasluži priznanje in vso podporo
naše družbe. Še več: takšna mladina
naj tudi vse bolj soodloča v reševanju
vseh vprašanj in problemov, ki jih pri-
naša hiter razvoj naše socialistične druž-
be,« je ob koncu govora dejal dr. Jože
Brilej.

Predsednik republiške konference
ZMS Ljubo Jasnič je spregovoril ude-
ležencem pohoda AVNOJ in brigadirjem
solidarnostnih akcij Kozje 73 in Kozjan-
sko 73:

»Vaša pot, pot udeležencev slovenske
mladine brigade AVNOJ 73, je kljub na-
porom in žuljem danes končana. Boga-
tejši ste za nekaj izkušenj. Vaše boga-
stvo so spomini, je prijateljstvo, skova-
no med petnajst dnevnim pohodom, je
v vseh tistih lepih, nepozabnih trenutkih,
ki ste jih preživeli z ljudmi bratskih so-
cialističnih republik, skozi katere vas je
vodila pot herojev in graditeljev nove
Jugoslavije. Vaši tovariši, brigadirji so-
lidarnostnih akcij, so medtem, ko ste
vi premagovali kilometre in kilometre,
premagovali meter za metrom kozjan-
ske zemlje in gradili cesto. Na eni stra-
ni tradicije narodnoosvobodilnega boja,
na drugi strani vaša dolžnost in zahvala
vsem tistim, ki so žrtvovali življenja za
socialistično svobodno Jugoslavijo. To je
hkrati naše darilo domovini ob njeni
tridesetletnici.

Z besedami predsednika republiške
konference ZMS in kulturnim progra-
mom je bila sklenjena slovesnost v Pla-
nini pri Sevnici, poslovili pa so se tudi
udeleženci slovenske mladinske brigade
AVNOJ 73.

(Organizatorica pohoda slovenske mla-
dinske brigade AVNOJ 73 ter solidarno-
stnih akcij KOZJE 73 in Kozjansko 73:
republiška konferenca Zveze mladine
Slovenije.)

MILENA STRAJNAR

Pismo tovarišu Titu

Ob zaključku letošnjega pohoda slovenske mladinske brigade AVNOJ 73,
ki je že tretje leto hodila po zgodovinskih poteh slovenskih in hrvaških dele-
gato v na zasedanje v legendarno Jajce, Te toplo in pristrčno pozdravljamo ter
obveščamo, da smo mladi iz Slovenije, Hrvaške in naše JLA svojo nalogo
uspešno opravili.

Na naši dolgi in naporni poti skozi Bosno, Liko, Kordun in Slovenijo smo
občutili, kako močno sta bratstvo in enotnost prisotna med nami. To
je tudi za nas največja pridobitev naše revolucije.

Danes, ko se poslavljamo in s tesnobo v srcih zapuščamo brigado, v ka-
teri smo preživeli 15 napornih, toda lepih dni, nosimo v sebi neprecenljive
pridobitve. Na tej poti smo še bolj spoznali novejšo zgodovino naših narodov,
spoznali smo nove tovariše in prijatelje tako med mladimi kakor tudi med
borci, ki si jih Ti, dragi Tito, vodil skozi vojno viхро.

S Kozjanskega, kjer smo gostje mladinske delovne brigade Kozjansko 73
in kjer se je naš letošnji pohod končal, Te skupno s prebivalci tega lepega
kraja še enkrat toplo pozdravljamo in obljublamo, da bomo tudi v prihodnje
uspešno izpolnjevali naloge, ki jih pred nas postavlja naša družba na čelu s
Teboj in Zvezo komunistov.

Slovenska mladinska brigada AVNOJ 73

Planina pri Sevnici, 5. avgusta 1973

najbolj prizadevne čete in predsednik
ZMS Hrastnik, tokrat prvič med »av-
nojci«:

»Pohod slovenske mladinske briga-
de AVNOJ 73 ni samo beseda; to je res-
nično podoživljanje tistega najsvetlejšega
ga v zgodovini jugoslovanskih narodov,
naše revolucije!«

Po krajšem postanku so se brigadir-
ji AVNOJ 73, ki sta jih na Bazi 20 po-
zdravila tudi Ljubo Jasnič in Zdene Mali,
predsednik in sekretar republiške kon-

Podpredsednik skupščine SR Sloveni-
je dr. Jože Brilej je uvodne misli slav-
nostnega govora na slovesnosti v Plani-
ni pri Sevnici posvetil štiristoletnici ve-
likih kmečkih uporov, v nadaljevanju
je poudaril vlogo teh krajev med narod-
noosvobodilnim bojem, se pomudil ob
ustavnih spremembah — in še posebej
podčrtal napore za razvoj kmetijstva.

»Mislim pa, da nas morata vse tukaj
zbrane in vse slovenske ljudi navdajati
še posebno zadovoljstvo in ponos s tak-

besede in dejanja

DONOSNA SEZONA

V hvarski restavraciji »Gariful« so za
dve ocvrti ribi, ki sta se najmanj teden
dni sušili v hladilniku, zaračunali 80 di-
narjev. V vaški kavarni pri Zadru je
moral zahodnonemški turist za dve kosili
plačati 1000 dinarjev, a šele po posre-
dovanju inšpektorja so ceno znižali na
eno desetino. V nekem bifeju v Makarski
stane kozarec limonade 9 dinarjev.

Te in podobne primere je splitskim
novinarjem navedel Ante Topić, tajnik
turistične zveze Hrvatske. Vse se je za-
čelo s tole pripombo kaštelanskih turi-
stičnih delavcev: »Vsako leto v juniju od-
prejo v naših sedmih krajih 25 privatnih
gostinskih podjetij. Kakor hitro pa se

sezona, neha, njihovi lastniki poberejo
izkupiček in izginejo.

NIN — 5. VIII. 1973

TUDI MARSIKATERI POVELJNIK SE JE MORAL POSLOVITI

Tako je imela ob koncu aprila 1944
Prešernova brigada 174 komunistov, 27
kandidatov za sprejem v KP in 133 sko-
jevcev — skupno kar 334 organiziranih
borcev. Nič čudnega, če je zato med
borci in poveljniki vladal izrazit tovari-
ški duh. Vsem borcev je bila odprta
pot do poveljniških položajev, toda tudi
marsikateri poveljnik, ki ni opravičil za-
upanja borcev, se je moral posloviti od
svojega položaja in vzeti puško ali stroj-
nico v roke.

Iz govora Franceta Popita v Kranju

NE SODIMO MED DELOVNO ELITO

Strokovnjaki, ki so se s tem ukvarjali,
so žal ugotovili, da Jugoslavlani nikakor
ne sodimo med delovno elito. Približno
18 odstotkov delovnega časa prebujemo v
»prostem teku«, se pravi da gledamo v
zrak, beremo časopise, hodimo po oprav-
kih ali počnemo kaj drugega, le delamo
ne.

In tudi ko delamo, bolj malo naredi-
mo. Za šivanje ene srajce porabimo 40
minut, francoska pa je pripravljena v
25. Tono cementa delajo v ZDA 1,5 ure,
mi pa 5,5 ure. Italijani naredijo motor v
8, mi pa v 46 urah in tako naprej.

Delo — 31. VII. 1973

● V Alžiru pričakujejo, da se bodo vrhunske konference neuvršenih držav, ki bo od 28. avgusta do 8. septembra, udeležili šefi vlad iz kakih sedemdeset držav. Doslej so prijavile sodelovanje vlade 58 držav. Svoj prihod v Alžir so že potrdili jugoslovanski predsednik Tito, maroški kralj Hasan II., libijski predsednik Moamer Gadafi, čilski predsednik Salvador Allende in kamboški voditelj princ Sihanuk, Indijski delegacija bo vodila predsednica vlade Indira Gandhi. Pripravili so tudi že obsežen dnevni red konference, v katerem so zajeti vsi vidiki političnih in ekonomskih vprašanj, ki se odpirajo pred neuvršenimi državami. Predvidene so razprave o učinkovitejšem boju zoper južnoafriško politiko rasnega razlikovanja, o boju proti rasizmu na vseh celinah, o pomoči narodnoosvobodilnim gibanjem in o neokolonializmu. Načrt dnevnega reda še posebej poudarja gospodarska vprašanja. Med drugim pričakujejo razpravo o ogrožanju naravnih bogastev suverenih držav, kar povzroča delovanje večnacionalnih družb. Predvidevajo tudi sprejetje skupnih stališč do odnosov z industrijskimi državami, do tako imenovane »Nixonove runde«, do ureditve tarifnih vprašanj in do reforme svetovnega denarnega sistema.

● Zahodnonemški in bolgarski predstavniki so sklenili sporazum o navezavi diplomatskih stikov med državama. Po tridnevni razpravi so se rešili vsa tehnična vprašanja, kako spremeniti dosednji trgovinski predstavništvi v Sofiji in Bonnu v veleposlaništvi, kje odpreti konzulate in kako rešiti problem predstavništva zahodnega Berlina. Prvi zahodnonemški veleposlanik v Sofiji bo Fritz Menne.

● Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim, ki se je mudil v Pragi, je izjavil, da je češkoslovaško vodstvo zainteresirano za razvoj stikov z Avstrijo in za odstranitev nerešenih problemov. Stiki med državama so se ohladili zaradi obmejnega incidenta, ki se je bil pripetel lani, in zaradi stalne avstrijske zahteve, naj Češkoslovaška plača odškodnino bivšim avstrijskim državljanom, ki so bili ob premoženje v ČSSR. — Waldheim je uradno obiskal tudi Bolgarijo in Romunijo.

● Ciprski predsednik nadškof Makarios je zavrnil pogoje voditelja EOKA generala Grivas za izpustitev ugrabljenega pravosodnega ministra Hristosa Vakisa. Grivas zahteva, da mora predsednik Makarios razpisati predsedniške volitve in izpustiti na svobodo ter pomilostiti vse politične zapornike in vrniti pravice odpuščenim Grivasovim pristavcem. Makarios na te zahteve odgovarja: »Odločno moram ponoviti, da nikoli ne bom dovolil izsiljevanja, in zato ne sprejemam pogojev oziroma sploh ne razpravljam o nobenih izsiljevalnih pogojih Grivas.«

● Sirski predsednik general Hafez el Asad je izjavil, da se arabske države ne bojijo Izraela, ki ga podpirajo ZDA. »Pripravljamo se za boj in zmago nad sovražnikom«, je dejal ob dnevu armade. »Zmagala bo volja ljudstva! Prizadevanja za uresničitev velikega cilja — osvoboditev zasledenih ozemelj — se bodo nadaljevala brez prestanka. Odločilno vlogo v bitki bodo imele oborožene sile Sirije in Egipta, ob tem, da bodo v boju proti Izraelu uporabili vojaške in druge potenciale vseh arabskih narodov.«

● Zambijski predsednik Kenneth Kaunda je ostro obsodil poskuse jedrske eksplozije in opozoril, da tako »uničujejo naravne elemente, od katerih je odvisno življenje ljudi, in s tem prispevajo k postopnemu iztrebljanju človeštva«. Zambijski predsednik je poudaril, da vse vrste jedrskih poskusov — v ozračju, pod zemljo ali pod morjem — ogrožajo prizadevanja ljudi, da bi pridela li čim več zdrave hrane. Opozoril je, da Afrika ne bo več mogla prekrizanih rok gledati na take eksperimente.

● V Jugoslaviji ugotavljamo, da imamo zelo razvito skrb za zdravstveno stanje v tujini, saj okrog 4000 naših zdravnikov dela zunaj meja naše domovine. To so ugotovili na sestanku ZSJ.

● Čilski predsednik Allende je zavrnil zahtevo opozicijske krščansko-demokratske stranke, naj v svojo vlado sprejme predstavnike vojske. To svoje stališče je izrazil v pismu, ki ga je poslal predsedniku stranke Alwinu. Hkrati je predsednik ponudil opoziciji »mirovni paket ukrepov«, katerih namen je pre-

biti se iz slepe ulice in odpraviti nevarnosti državljanske vojne. Cile je sploh zabredel v hude težave. Dolgovi tujini so se dvignili že na 4 milijarde 200 milijonov dolarjev.

● Politbiro CK KP SZ je pozitivno ocenil »krimsko srečanje« voditeljev bratskih partij osmih socialističnih držav, še posebej je opozoril na to, da je »solidarnost in enotnost držav socialistične skupnosti sama po sebi najvažnejši dejavnik utrditve miru in mednarodne varnosti«. Na krimskem srečanju, ki je postalo že tradicionalno, se je Brežnjevi ločeno pogovarjal z vsimi voditelji osmih partij, katerih predstavniki so se udeležili tega vzhodnoevropskega srečanja na vrhu. Pokazala se je tudi odločenost komunističnih partij socialističnih držav, da stalno koordinirajo svoje akcije z drugimi bratskimi partijami, da krepijo kompaktnost svetovnega komunističnega gibanja na načelih marksizma-leninizma in proletarskega internacionalizma.

● Ameriški senat je potrdil imenovanje Williama Colbyja, dolgoletnega agenta, za šefa centralne obveščevalne službe ZDA, CIA. Imenovanje je podprla velika večina senatorjev, nekljub močni opoziciji, ki jo je vodil Edward Kennedy. Opozicija je kot glavno obtožbo zoper Colbyja navajala, da je bil prav on na čelu operacije »Feniks«, med katero so v Južnem Vietnamu pobili nad 20 tisoč ljudi, da bi tako prebivalstvo zastrašili in mu preperečili pomagati osvobodilnim silam.

● Predstavniki SZ in LR Kitajske so podpisali trgovinski sporazum za letos v vrednosti 186 milijonov rubljev, kar je približno za 10 odstotkov manj od vrednosti blagovne menjave med državama v letu 1972. Pogajanja o novem sporazumu so trajala od aprila letos. LR Kitajska namerava kupiti v SZ enajst potniških letal vrste »Antonov-24« ter opremo za letala. Sovjetska zveza pa bo uvajala iz LR Kitajske trikotajo ter kmetijske proizvode, včevši meso in mesne konzerve.

● V starosti 80 let, ki jih je dopolnil pred enim mesecem, je v Berlinu umrl zaradi srčne kapl predsednik državnega sveta Nemške demokratične republike Walter Ulbricht. Rodil se je v Leipzigu 30. junija 1893. Oče mu je bil krojač in sindikalist, mati pa vneta aktivistka socialdemokratske stranke. Že ko je bil star petnajst let in se je učil za mizarja, je vstopil v levo krilo socialdemokratske stranke, ki sta jo vodila Karl Liebknecht in Rosa Luxemburg. Leta 1919 je vstopil v komaj ustanovljeno nemško komunistično partijo, štiri leta pozneje je bil že član CK, nato pa še politbiroja. Od 1928. do 1933. leta je bil poslanec v Reichstagu, ko pa je Hitler prišel na oblast, mu je Kominternu zapala nekatere važne funkcije. Udeležil se je tudi španske državljanske vojne kot politkomisar, med drugo svetovno vojno je bil med pobudniki »odbora za svobodno Nemčijo«. Po vojni je bil med glavnimi organizatorji Nemške demokratične republike. Njegovega pogreba, ki je bil 7. avgusta, se je udeležila tudi jugoslovanska delegacija s podpredsednikom predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije Mitjo Ribičem na čelu.

● V prvih šestih mesecih tega leta je v tokijskih bolnišnicah umrlo novih 38 žrtev ameriške atomske bombe, vržene na Hirošimo pred 28 leti. Predstavniki bolnišnice je povedal, da 40 odstotkov vseh preživelih žrtev atomske bombe, ki jih zdravijo, boleha za rakom. Lani je zaradi posledic radiacije umrlo več kot 1300 ljudi.

»Bombno odštevanje«

Se teden dni nas ločuje od datuma, ki ga je ameriški predstavniški dom postavil predsedniku Nixonu za prenehanje bombnih napadov v Kambodži: 15. avgusta naj bi si izmučena vietnamska soseda vsaj malce oddahnila od neusmiljenega zračnega divjanja težkih ameriških bombnikov »B-52«. Ni pa še nobenih obetov, da bi konec bombardiranja prinesel tudi konec vojne v Kambodži; pravzaprav ni niti nobenih zagotovil, da bo bombnih napadov nepreklicno konec — kajti ponuja se že ameriški varovanec iz Saigona, general Thieu, da bi prevzel ameriško »zaščitno vlogo« v Kambodži in torej sam začel stresati težke tovore bomb na položaje osvobodilnih sil.

Poročila s kamboškega bojišča postajajo iz dneva v dan bolj damatična, vse bolj silijo na prve strani svetovnega časopisja, medtem ko so bila še pred meseci nekako v senci vietnamskega dogajanja. Očitno se na tem bojišču zdaj bije boj tudi za sicer že dodobra skrhan ameriški ugled; bolje bi bilo reči — za Nixonov ugled, kajti kamboška vojna je še bolj kot prej vietnamska zasejala razdor v vrhove ameriške oblasti. Prišlo je že tako daleč, da se je zdelo, da bo moral Nixon zaradi samovoljnih odločitev o bombardiranju Kambodže pred sodišče — kar bi bil izjemen primer v ameriški zgodovini.

Seveda gre pri tem bolj za notranje ameriško merjenje moči med predsednikom in pa predstavniškimi organi, ki menijo, da jih predsednik vse preveč pogosto zastavlja in ne sprašuje za mnenje. Sama Kambodža od tega merjenja moči — čeprav ga je še spodbudila — nima kakšnega dobička. Prej škodo. Predsednik si bo kaj lahko prizadeval, da bi na tujih hrbtih — kar se rado dogaja — pridobil nazaj ugled in veljavo. Uspešna pomiritev na indokitajskih bojiščih bi Nixonu torej veliko pomenila, tako na zunaj kot navznoter.

Vietnam je za Kambodžane lep dokaz, kako »pomiritev na ameriški na-

čin« v bistvu pušča vsa vprašanja odprta in da gre pri njej pravzaprav bolj za zunanjo fasado. Tudi v Laosu ni nič bolje. Sporazum tamkaj enkrat je, drugič ga spet ni — vojna pa se še naprej, tako kot v Južnem Vietnamu, vleče v nedogled. Zato ima kamboški voditelj princ Sihanuk prav, ko noče sprejeti južnovietnamske formule tudi za Kambodžo.

Nixon bi rad namreč prek svojega »letečega pooblaščenca« Kissingerja vsilil tudi Kambodži takšno rešitev, kot velja v Južnem Vietnamu, kjer je sicer formalno priznal začasno revolucionarno vlado, vendar pa hkrati storil vse, da bi ji zaprl poti do oblasti in še bolj vojaško ter politično okrepil režim svojega varovanca Thieuja (politično tako, da pritiska na ameriške zaveznice, naj priznavajo zgolj saigonski režim, kar so nekatere zadnji čas že storile).

Princ Sihanuk, čigar osvobodilne sile imajo zdaj v rokah kakih 80 do 90 odstotkov kamboškega ozemlja, morda ne privoli v to, kar bi Nixon rad: pogajati se z Lon Nolom, ki praktično obvlada le kamboško prestolnico Phnom Penh, okrog katere pa se vsak dan bolj zožuje obroč osvobodilnih sil. Vztraja pri tem, da dobi nazaj suvereno oblast, ki so mu jo Američani na silo odvzeli.

Nixon računa, da mu bo pri urejanju kamboškega vprašanja pomagal »matematika v velikem trikotniku«: Kitajska, ki podpira Sihanuka, bi utegnila zaradi SZ stopiti v vprego z ZDA... Zato se Kissinger podaja v Peking. Pa tudi v upanju, da se bo sestal s Sihanukom.

Ta čas odšteva Kambodžani dneve do 15. avgusta. Dotlej bo najbrž padlo na Kambodžo toliko bomb kot na Vietnam — ali pa še več. Takšna se nam torej ponuja Nixonova »pomiritev na ruševinah«. Ze v Vietnamu pa se je pokazalo, da ruševine ne zmorejo ukloniti nekega naroda, ki trdno verjame v svoj cilj. Kambodžani to znova dokazujejo.

Obup izobčencev

V kratkem razdobju kakih dveh tednov sta svet pretresla dva nova palestinska atentata. Najprej so konec julija štirje komandosi — od tega trije Palestinci in en Japonec — ugrabili v Amsterdamu japonsko potniško letalo »boeing 747« s 145 potniki in z njim 88 ur tavalj prek Evrope in Bližnjega vzhoda, dokler niso naposled pristali v libijskem mestu Bengaziju, kjer so letalo razstrelili; potnike izpustili, sami pa se predali libijskim oblastem v upanju, da jih bodo razglasile za prave revolucionarje ter osvobodile. Pred dnevi pa sta dva palestinska komandosa napravila pravi pokol na atenskem letališču, kjer sta ubila tri, ranila pa nad 50 potnikov, naposled pa sta se predala grškim oblastem. Tako ugrabitelja v Libiji kot oba atentatorja v Atenah čaka sodišče: ene in druge lahko doleti smrtna kazen.

Tako pri prvem kot pri drugem terorističnem napadu je predvsem pritegnilo pozornost to, da se je uradno palestinsko osvobodilno gibanje odločno ogradilo od atentatorjev in celo namignilo, da stoje za njimi neke Palestince s sovražne sile, ki hočejo spodkopati pale-

stinsko revolucijo. Po atenskem atentatu je palestinska agencija Vafa sporočila, da namerava palestinska varnostna služba poslati v Atene svojega človeka, da bi pomagal raziskovati ozadje atentata, ki da je v prvi vrsti škodil ravno palestinskemu gibanju.

Oba atentata so obsodile vse palestinske gverilske skupine, celo skrajna Habaševa ljudska fronta, ki je svojčas tudi sama ugrabljala letala, vendar pa se je uradno temu odpovedala že lani. Palestinski voditelj Arafat, ki je bil že poprej proti ugrabitvam in atentaom v tujini, je očitno pregovoril svoje bolj skrajne sodelavce, naj ne dajejo več potuhte mladim obupancem v vrstah gverile, ki se po vsem sodeč na lastno pest odločajo za atentate, verjetno v povezavi z raznimi skrajnejši drugod po svetu.

Svojčas je palestinsko vodstvo te obupance zagovarjalo, da bi tako manifestiralo pred svetom enotnost svojih vrst. Vendar pa je sčasoma spoznalo, da mu to bolj škodi kot koristi, saj so se proti Palestincem začele na koncu obračati celo same arabske države, ki jim ni bilo vseeno za njihov ugled v svetu.

In končno je najbrž tudi samo palestinsko vodstvo ugotovilo, da so druga osvobodilna gibanja po svetu pridobila zelo široko podporo, ne da bi se zatekala k brezumnim atentaom. Vrh tega se je zadnji čas pojavilo več predlogov za politično ureditev palestinskega vprašanja, tako s strani tunizijskega predsednika Burgibe kot s strani alžirskega zunanjega ministra Buteflike (ta je omenil možnost direktnih pogajanj medo gverilci in Izraelci). Za politična pogajanja pa je treba sprejeti določena pravila igre — in se odpovedati atentaom na nedolžne ljudi.

V vrstah palestinskega gibanja je veliko mladih nestrpnih, ki jim ni do političnega taktiziranja. Njihovi atentati so izraz obupa. So pa tudi izraz neurejenih odnosov tako v vrstah gverile kot na celotnem področju Bližnjega vzhoda. Prav to bi moralo dati tako enim kot drugim misliti, da je čas za trezna iskanja rešitve.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Moj mož se tudi na dopustu vadi, da ne bi bil kdo na sestanku glasnejši od njega.«

Kdo vse naj izvaja program dela

V prejšnji številki »TV 15« smo objavili dveletni program dela republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Danes pa bi radi opozorili na posamezne posebnosti tega programa, pa tudi na to, kdo vse naj ga izvaja. Gre namreč le za okvirni program, saj je že v njem samem navedeno, da bodo delovna telesa republiškega odbora na tej podlagi izdelala svoje področne delovne programe. Toda ob tem ne smemo prezreti, da so v programu posamezne naloge, ki jih lahko izvede edino republiški odbor, da pa jih je precej takih, ki jih bo moralo izvajati vse članstvo ZZB in jih bodo zato morali vključiti v svoje delovne programe tako občinski odbori ZZB kakor tudi združenja širom po Sloveniji.

Iz velike večine poročil o skupščinah občinskih odborov ZZB in združenj, izvedenih lani konec leta in v prvih mesecih letos, smo lahko posneli, da so na njih sklepali o prihodnjih nalogah in v tej zvezi sprejeli tudi programe dela. Tudi v teh je zajeto že marsikaj, kar je predvideno v programu republiškega odbora. Tu gre predvsem za negovanje revolucionarnih tradicij in za organizacijo splošnega ljudskega odpora. Velja pa še posebej opozoriti na nekatere naloge, ki jih lahko izvede samo članstvo in bo zato verjetno treba tu in tam še dopolniti že sprejete programe dela. Še posebej bi v tej zvezi opozorili na prvo poglavje programa republiškega odbora ZZB. Tam je med drugim rečeno:

— Ker ima socialistična zveza delovnega ljudstva kot najširša družbenopolitična organizacija delovnih ljudi v našem družbenem sistemu posebno mesto, se bo republiški odbor zavzemal za to, da se bodo organizacije ZZB povsod pojavljale in delovale s svojimi delegacijami v okvirih organizacije Socialistične zveze in na ta način prispevale k urejanju vseh družbenih vprašanj.

— Med ta vprašanja sodijo priprave na zvezni in republiški kongres Zveze komunistov, javna razprava o ustavi, priprave za volitve v skupščino v letu 1974 in vsa aktualna gospodarska vprašanja. Z obravnavanjem vseh naštetih vprašanj se bodo organizacije ZZB vključevale v skupne napore za utrjevanje samoupravnih, socialističnih odnosov in za popolno uveljavitev pravic delovnega človeka.

Ob vsem tem pa je treba posvetiti vso pozornost ugotovitvam na koncu prvega poglavja, ki naj bo organizacijam borcev in njihovemu članstvu vodilo pri vsem njihovem delu. Glasi se takole:

— Pri družbenopolitičnem delu naših organizacij in članov je zelo pomembno negovanje in razvijanje tistih vrednot, ki so sestavni del boja za socialistične družbene odnose, kot so solidarnost, tovarništvo, humani odnos med ljudmi, osebna poštenost in nesebičnost, skratka vse, s čimer so se odlikovali borci za narodno in socialno osvoboditev.

V drugem poglavju je govor o negovanju revolucionarnih tradicij. Ker sodi ta naloga — čeprav je to naloga vse naše družbene skupnosti — že nekaj let med najpomembnejše v vsej de-

javnosti organizacij in članstva ZZB, bo verjetno treba samo primerjati programe občinskih odborov in združenj z objavljenim programom republiškega odbora in jih dopolniti, če je to potrebno.

Prva točka tretjega poglavja zadeva prav gotovo v prvi vrsti komisije VVI pri občinskih odborih ZZB in pa vojaške vojne invalide same. Iz ugotovitev te točke namreč izhaja, da je potrebno povsod, kjerkoli je po številu članstva in po njihovem sestavu mogoče, ustanovljati samostojna združenja VVI. To pa bo izvedeno le v primeru, če se bodo za to zavzele tako občinske komisije kakor tudi članstvo ZVVI.

Tudi v četrtem poglavju sta zadnji dve točki pomembni za člane. Edino ti poznajo socialne in zdravstvene razmere posameznih udeležencev NOV, zato lahko najučinkoviteje zaogotovijo oziroma posredujejo oskrbo in nego svojih ostarelih tovarišev. Z izvedbo teh nalog bomo vsekakor prispevali k izvajanju prej navedenih vrednot, ki so sestavni del boja za socialistične družbene odnose.

Opozoriti je treba tudi na splošen popis borcev, ki bo v letu 1974. Popis bo vsestransko uspel samo, če bomo brez predsodkov pri tem sodelovali vsi člani.

Ker lahko ugotovimo, da skoraj brez izjeme vse organizacije borcev in večina članstva sodeluje na področju splošnega ljudskega odpora, smemo pričakovati, da pri izvajanju nalog iz petega poglavja ne bo ovir.

Čeprav se naloge, predvidene v šestem in sedmem poglavju, nanašajo skoraj izključno na republiški odbor, vendar je njihovo izvajanje v marsičem odvisno tudi od organizacij in članstva ZZB. Zato je pričakovati, da bo republiški odbor ob okrepitvi stikov z občinskimi odbori ZZB in ob sodelovanju združenj in članstva uspešno izvesti prav vse naloge, ki so predvidene v delovnem programu za leto 1973 in 1974.

V. M.

S SEJE RO ZZB NOV HRVATSKE

Na nedavni seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske so razpravljali o ustavnih spremembah. O udeležbi borcev v javni razpravi o ustavi SFRJ in SR Hrvatske je na seji poročal tajnik republiškega odbora Zvonko Radoš. Člani predsedstva so nato ugotavljali, da se v javno razpravo o ustavi, ki se je te dni začela, vključujejo vse borčevske organizacije SR Hrvatske. Končne ugotovitve o udeležbi borcev v tej razpravi pa bodo analizirali na seji republiškega odbora, ki bo v septembru.

V nadaljevanju seje so se pogovorili o graditvi in popravilu hiš, ki so bile požgane ali porušene med vojno. V ta namen je namreč letos zagotovljenih 35 milijonov dinarjev. Najdlje pa so se zadržali ob stanju v organizaciji ZZB v Osijeku. Tam obstajajo nesoglasja med člani, ki jih še niso uspeli premostiti.

V sodelovanju z republiškim odborom Zveze borcev SRS, Komisije za politične zapornike, internirance in pregnance, organiziramo udeležbo na proslavi 30-letnice osvoboditve taborišča Rab in ustanovitve Rabske brigade, ki bo v mesecu oktobru 1973 na

RABU

Program je naslednji:

1. dan — sobota (predvidoma 20. 10. 1973)

Odhod iz Ljubljane ob 6. uri zjutraj s trga revolucije. Vožnja po avtocesti od Vrhnik do Postojne in nato skozi Reko do Senja ali do Jablanca, od koder je prevoz s trajektom na Rab.

Vmes kratki postanki za odmor ali za ogled zgodovinskih zanimivosti.

Ob prihodu v mesto Rab nastanitev skupin. Program organizirajo tamkajšnje organizacije. Večerja, prenočišče.

2. dan — nedelja (21. 10. 1973)

Po zajtrku prevoz na kraj nekdanjega taborišča v Kamporu; tu bo žalna komemoracija s polaganjem vencev in kulturni program.

Po končanih svečanostih ob 15. uri vrnitev s trajektom v Senj ali Jablanac ter nato vožnja skozi Reko, Postojno v Ljubljano.

CENA NA OSEBO JE DIN 190.—

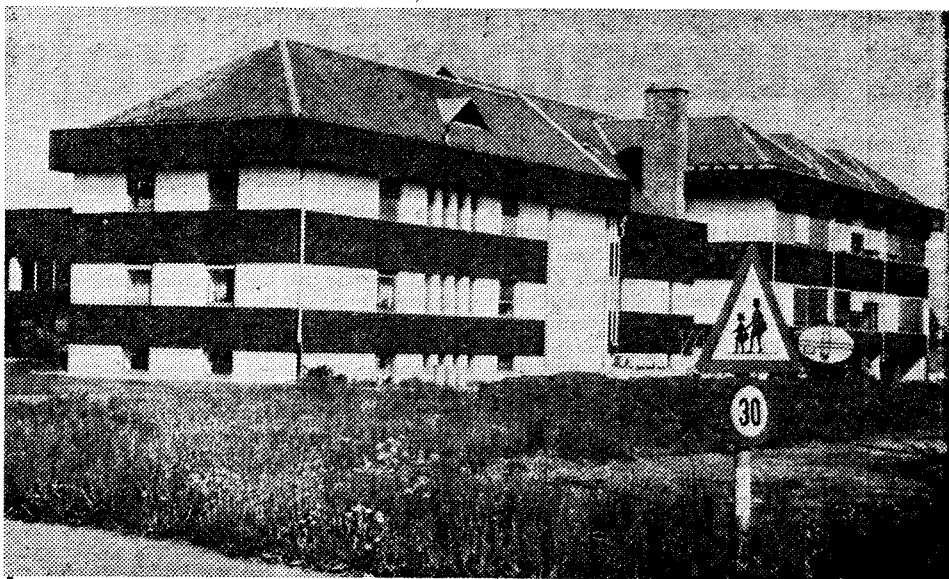
V to ceno je vključen prevoz s avtobusom tipa »mercedes«, gostinske usluge po programu (večerja, prenočišče, zajtrk), prevoz s trajektom, vodstvo ter stroški organizacije. Iz krajev izven Ljubljane se obračunavajo prevozni stroški iz namembnega kraja na Rab in nazaj, ostali stroški pa ostanejo nespremenjeni.

PRIJAVE SPREJEMAJO POSLOVALNICE SAP LJUBLJANA v Ljubljani, Titova 38 in v krajih: Hrastnik, Trbovlje, Zagorje, Brežice, Cerknica in Idrija do 30. septembra 1973.

SAP LJUBLJANA

Odd. za turizem, Titova 38, tel. 313-902

naši delovni uspehi

V radovljški občini so za zgraditev šol razpisali samoprispevek. Najprej so zgradili novo šolo v Kamni gorici, takoj nato pa obnovili šolo v Lescarju ter zgradili novi del. Novi prostori omogočajo najboljše možnosti za dober in vsestranski pouk.

(Fotografija in besedilo Branko Blenkuš)

Ilindenska proslava

Po vsej Makedoniji so 2. avgusta proslavljali 70-letnico ilindenske vstaje in 29-letnico prvega zasedanja ASNOM (antifašističnega sobranja narodne osvoboditve Makedonije). Glavna proslava je bila v Kruševu. Tam je na velikem ljudskem zborovanju govoril o pomenu obeh proslav Milan Pančevski, član sekretariata republiške konference SZDL. V svojem govoru je med drugim ugotovil:

Ilindenska vstaja leta 1903 je ves svet opozorila, da je nekje sredi Balkana majhen, zaslužjen, ponižan in tlačan narod zbral v sebi občudujočo odločnost in pogum, da se je upri nasilju otomanskega imperija. Vstaja, ki jo je organiziral in vodil makedonski revolucionar in ideolog Goce Delčev ob izdatni pomoči svojih soborcev Kareva, Sandanskega, Gulijsa in drugih makedonskih socialistov, je kot organizirana idejno-politična sila utrdila svoj temeljni smoter — izbojevanje osnovne človeške pravice, narodno in socialno svobodo in ustanoviti svojo samostojno državnost.

Ker so se za Makedonijo zanimali imperialistične klike bolgarske, srbske in grške buržoazije, je narodnoosvobodilno gibanje makedonskega ljudstva naložilo na mnoge težave in ovire. Boriti se je moralo za svojo svobodo in samostojnost ne samo proti otomanskemu cesarstvu, marveč tudi proti zahtevam bolgarske, srbske in grške buržoazije nasproti Makedoncem.

V viharju te oborožene vstaje je bila ustanovljena prva republika na Balkanu — kruševska republika, ki je takoj začela organizirati novo oblast, kar je najpomembnejše v ilindenski epopeji. Čeprav je trajala le deset dni, kruševska republika z idejnega vidika pomeni fenomen, ki prerašča v zgodovinske razsežnosti in postaja idejni kazalec smeri za preobrazbo bodočih državno-političnih formacij, zlasti pa v oblikovanju makedonske državnosti.

Ilindenska vstaja je bila zadušena. Toda spomin na leto 1903 in na ideje, ki so bile njena gonilna sila, je ostal v zavesti mlajše generacije. Enajstega oktobra 1941 se je revolucionarno ljudstvo pod vodstvom tovariša Tita in KPJ ponovno vzdignilo v upor. Drugo zasedanje AVNOJ je osvetlilo perspektive makedonskega ljudstva, ki je prvič v svoji zgodovini bilo priznано kot enakopraven narod. A 2. avgusta 1944 se je v samostanu Prohor Počinski rodil drugi Ilinden kot logična posledica večstoletnih stremiljenj makedonskega ljudstva po popolni osvoboditvi. Takrat se je prvič sestalo ASNOM kot vrhovno zakonodajno izvršno predstavniško telo in kot najvišji organ oblasti demokratične Makedonije.

Od osvoboditve do danes je makedonsko ljudstvo doseglo velike uspehe v ekonomskem in družbenopolitičnem razvoju, na področju znanosti, kulture in ustvarjalnosti nasploh.

Uspehi dosedanjega razvoja zagotavljajo, da bo industrija Makedonije na koncu srednjeročnega načrta leta 1975 udeležena v celotni strukturi gospodarstva s 35 odstotki, kmetijstvo pa z 22

odstotki. V Makedoniji se zdaj šola 350.000 učencev in študentov, poleg tega pa imajo univerzo z 20 fakultetami, visokimi in višjimi šolami s skupno približno 31.000 rednimi in izrednimi študenti.

Vse to so pomembne ugotovitve, ki izpričujejo prizadevanja, želje in koristi vseh delovnih ljudi Makedonije, usmerjajo socialistični samoupravni sistem ter nakazujejo tudi oblikovanje prihodnosti te republike.

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

Občinski odbor ZZB NOV Maribor: KO ZB NOV Ivan Cankar 1.651 din; KO ZB NOV Hoče 1.600 din; KO ZK NOV Rotovž — Talci 1.128,50 din; ZB NOV Kranj — Center 80 din; Obč. odbor ZZB NOV Ptuj 475 din; Zavarovalnica SAVA PE Jesenice 130 din; KO ZB NOV Podbrdo 803 din; Železniška postaja Črnomelj 225 din; ZB NOV Juršev 50 din; Kavčič Franc Pivka 50 din; MA Poljane 85 din; KO ZB NOV Pivka 879 din; Solski center za vzgojo pisarniških kadrov Ljubljana 215 din; obč. odbor ZZB NOV Radovljica — Tapetništvo Radovljica 410 din; osn. org. prosv. delavcev Radovljica 180 din; KO ZB Lancovo 814 din; KO ZB Crnlivec 3.840 din; KO ZB Boh. Bistrica 2.895 din; Planinsko društvo Gorje 3.626 din; KO ZB Gorje 500 din; KO ZB Lesce 750 din; OOS Zdravstveni dom Radovljica 270 din; OOS TIP-TOP Boh. Bistrica 190 din; KO ZB Begunje 1.416 din; Mestna org. ZB Radovljica 110 din; OOS Knjigovozna. Radovljica 225 din; Gozdni obrat Podčetrtek 979,60 din; Kamenski Marica Šmarje pri Jelšah 90 din; KO ZB NOV Miesčev pri Ivančni Gorici 410 din; UNIIA Zagreb 7.358,5 din; GRAL Avtoobnova Ljubljana 10.000 din; sindikat TZ Litostroj Ljubljana 1.170 din; Gorenjski tisk Kranj 5.000 din; KO ZB NOV Kneza 1000 din; KO SZDL Vod. stolp Kranj 300 din; Kraj. skup. Melje Maribor 500 din; Avtoservis Domžale 143 din; OOS SDK Mozirje 80 din; SEL elektrarna Moste — Zilovnica 205 din; Matija Kavčičnik Dravograd 220 din; ZB NOV Petrovec 1.025 din; osn. šola Simon Jenko Kranj 643 din; društvo upokojenecv Sentjur pri Celju 4.458,60 din; SZDL Marjanec 1.721 din; KO ZB NOV Zeleniki 2.207,60 din; Sušteršič Marta — Zofija Retečo 40 din; ČGP Delo Ljubljana 20.000 din; Državna založba Slovenije Ljubljana 3.000 din; ZB NOV Novo mesto 1.128 din; posl. združenje tekstilne ind. Ljubljana 2.000 din; Izola 500 din; KO ZB NOV Šmarje Sap 2.435 din; Investicijski biroji Trbovlje 50 din; PEKO Ilir. Bistrica 30 din; KO ZB NOV Ponikve 600 din; Konus tehnična konf. Slov. Konjice 550 din; ZB NOV Dušan Kraigher Celje 2.006 din; KO SZDL Gradisce Ljubljana 660 din; Studentski servis Maribor — podruž. Celje 500 din; Mariborske livarne 10.000 din; TGP Boris Kidrič Kidričevo 50.403 din; KS Stara Ljubljana 500 din; OOS Cestne. ga. podj. Kranj 550 din; Drvalotekna Ljubljana 5.000 din; Koroški zdravstveni dom Ravne na Koroškem 2.580 din; Ind. prodajalna Induplati Jarše 300 din; OOS Splošna vodna skupnost Drava — Mura Maribor — sekcija Ptuj 1.470 din; Posebna šola Gornja Radgona 200 din; OOS K. kombinat Ptuj — obrat Slovenske Gorice 1.350 din; Mestni odbor ZB NOV Ptuj 318 din; OOS PMM Kr. gora 210 din; OOS Merx Vitanje 135 din; Zel. postaja Grobelno 240 din; OOS AK Lenart 222,40 din; člani krajevne skupnosti Zalec 8.000 din; RTV Ljubljana 297,55 din; LB Kranj PE Šk. Loka 1.000 din; SSP SDK Postojna 200 din; krajevna skupnost Tezno — Maribor 1.000 din; osn. šola Vinica 500 din; SO Domžale 10.000 din; Zito — DE pekarna Kranj 416 din; SGP Konstruktor TOZD Pomurje 591,65 din; mlad. aktiv osn. šole Puconci 450 din; Taucon Franc Ljubljana 99 din; Glavni štab SRS za splošni ljudski odpor Ljubljana 670,50 din; KO ZB NOV Slivnica 2.074 din; OS Zalec 5.000 din; Zarja obrtno in montažno podjetje Kamnik 1.575 din; Ljubljanska banka — centrala Ljubljana 10.000 din; Kovinar. Jesenice 5.000 din; Zarja Jesenice 4.000 din; restav. in poč. domovi Induplati Jarše 404 din.

Odbor za izgradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu se zahvaljuje za prispevke in prosti darovalce, da pošiljajo prispevke na tekoči račun: številka 50100—678—46402 odbor za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu pri RO ZZB NOV Slovenije.

PRISPEVAJTE K GRADITVI SPOMINSKEGA DOMA BORCEV NOV IN MLADINE JUGOSLAVIJE V KUMROVCU — DOM BRATSTVA IN ENOTNOSTI JUGOSLAVANSKIH NARODNOSTI!

Iz žužemberške vojne kronike

Žužemberk leta 1942.

V zgodnjih jutranjih urah 26. marca 1942 so vse tri čete Dolenjskega bataljona sodelovale pri napadu na karabinjersko postajo v prvem nadstropju hiše Vencija Košička. Med napadom je bila Duletova četa (poveljeval je Dušan Svára-Dule) v zasedi v smeri proti Dobrniču in Zagradcu, Čortova (Franc Pirkovič-Čort) je bila v zasedi v smeri proti Novemu mestu in je že po polnoči porušila pri Dvoru telefonske drogovce in prerezala žice, Slobodanova (Jože Prijatelj-Slobodan) pa je izvedla napad sam. Udarina skupina je vdrla v postojanko, toda zaradi prehudega zapornega ognja iz prvega nadstropja je bil po enourni borbi dan znak za umik v smeri Ajdovec—Ostri vrh. Kmalu potem je napadeni postojanki prišla na pomoč motorizirana kolona italijanske vojske in se takoj pognala za partizani. Še isti večer so Italijani pričeli preiskovati hiše. Zvečer so

Žužemberk je po svojem položaju predstavljal najpomembnejšo strateško točko v zgornji dolini Krke. Zato je glavno poveljstvo Slovenije že pred italijansko izpraznitvijo postojanke izdalo Proletarskemu udarnemu bataljonu Toneta Tomšiča in štabu ZDO povelje za napad. Naše enote so že zavzele položaje okoli Žužemberka, toda v zgodnjih jutranjih urah 13. julija je italijanska posadka na 11 kamionih in nekaj vozovih v spremstvu treh tankov, ki so jim prišli na pomoč iz Novega mesta, krenila po ovinkih proti Dvoru in Straži. Pri Grmardarju je italijansko bočno kolono napadla 1. četa 3. bataljona ZDO in ji prizadejala hude izgube.

Potem ko se je patrila 4. četa 1. bataljona prepričala, da je Žužemberk dejansko izpraznjen, so ga zasedli borci ZDO, ki so takoj odstranili vse italijanske napise, in borci Proletarskega bataljona.

Žužemberk pred vojno. Številke pomenijo: 1 — grad, 2 — hiša Vencija Košička, 3 — sodišče, 4 —grajska kašča, 5 — Lavričeva tovarna

požgali hišo Jožeta Smrketa, njega pa pretepli in ga skupno z družino odgnali v zapor.

Zaradi slabe pripravljenosti in netaktnosti napad ni uspel. Kljub temu pa ima v razvoju osvobodilnega boja na Dolenjskem poseben pomen. Viktor Avbelj-Rudi je napad ocenil takole: »Žužemberški napad je pomenil izredno velik preokret položaja na Dolenjskem ne glede na potek samega napada. Takrat je naša vojska, ki je bila dotlej še nekako zakonspirirana, šla v neposredno dejstvo... To je posebno važno zaradi tega, ker so bile te enote odslej stalno v stiku s prebivalstvom, in to v takšnem stiku, ki jim je omogočal stalno pripravljenost za borbo. Izredno važno pa je to, da so te enote pomenile jedro nove vojske, saj so iz teh začetkov potem nastali odredi, brigade itd.«

V dneh po napadu je Žužemberk zasedla italijanska vojska. Komanda in nekaj vojaštva se je utrdilo v sodišču, močne utrdbe z mitraljejskimi gnezdi in metaloi min pa so zgradili tudi pri farni cerkvi in župnišču.

V teh dneh so zaprli še več drugih t. i. žanov. Odpeljali so jih v Novo mesto in jih zasilili. Nekatere so poslali v Ljubljano in od tam v rabsko taborišče, druge pa domov. Nekaj jih je bilo zaprtih v samem Žužemberku in ob svojem odhodu, 13. julija, so jih odpeljali s seboj.

Prva osvoboditev in vzpostavitev komande mesta

Konec meseca junija so borci Zahodno-dolenjskega odreda (ZDO) in 1. proletarski bataljon Toneta Tomšiča Žužemberk povsem blokirali. Med Italijani je zavladal preplah. Utrjevali so postojanko, gradili bunkerje in postavljali španske jezdece. Od 18. ure do 7. ure jutraj so uvedli policijsko uro.

1. četa 3. bataljona ZDO je s celodnevniimi akcijami prisilila italijansko postojanko, da je bila stalno v pripravljenosti, iz tega pa se ni mogla ganiti. Italijanom je pričelo primanjkovati hrane in municije. Zato so na sejmšču za zdravstvenim domom napravili iz njih dogovorjena znamenja, kamor so jim s padali odmetavali hrano, strelivo in pošto. Vsa padala se niso vedno odprla in takrat se je pošiljala raztresla. Partizani so izkoristili nastali položaj; napravili so pri Budgani vasi podobno znamenje in eno izmed letal je zmetalo tja nž, makarone in strelivo. Iz padal so si partizani izdelali srajce. Kmalu pa so Italijani zaradi partizanskega obstreljevanja opustili tudi ta način oskrbovanja.

Trg in okolico je varovala 1. četa 3. bataljona ZDO. Takoj je bila vzpostavljena partizanska komanda mesta kot prva v Sloveniji, njen komandant pa je postal domačin France Smrke-Još. Franc Leskošek-Luka, komandant Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, je komandi mesta izročil svilen slovensko partizansko zastavo.

Zvečer je bil na prostoru pred domom, kjer je bilo postavljenih nekaj mlajev, okrašenih z lipico, zastavicami in parolami, partizanski miting, na katerem so se vrstili govori in partizanska pesem. Govorniki so navzočim pojasnjevali pomen narodnoosvobodilnega boja in vlogo porajajoče se bele garde. V naslednjih dneh so potekali dogodki takole:

Dne 15. julija zvečer se je na trgu, kjer je bila postrojena partizanska četa, zbralo več sto ljudi. Na tem zborovanju je Edvard Kocbek, predstavnik krščanskih socialistov v IO OF, govoril o nastajajoči novi ljudski demokraciji. Naslednji dan zvečer so bile na osnovi odloka, ki ga je izdal IO OF 17. maja 1942, volitve v NOO. V čast prvih svobodnih in demokratičnih volitev so tržani pred bivšo grajsko kaščo postavili deset smrekovih mlajev z napisi: Živele prve svobodne volitve! Živela ljudska oblast! Smrt fašizmu — svobodo ljudstvu!

Zbranim v dvorani, ki ni mogla sprejeti vseh udeležencev, je spregovoril Franček List. Zatem so javno predlagali kandidate, sam narodnoosvobodilni odbor pa so volili tajno z volilnimi lističi. Za predsednika NOO je bil izvoljen Stane Vehovec, člani odbora pa so bili: Vencelj Košiček, Vladka Jeršev-Novak, Olga Može, Franjo Pirc, Albin Pehani, Slavka Pehani, Jože Pasar, Franc Rojc, Marija Smrke-Safar in Mirko Stupica.

Vsakdo od članov odbora je imel na skrbi določeno področje dela. Tako je npr. tovarišica Safarjeva odgovarjala za kulturno-prosvetno delo.

Dne 18. julija v dopoldanskih urah je bil na trgu pred Pehamijevo gostilno miting, ki se ga je udeležilo okrog 600 ljudi. Viharno pozdravljen je v imenu partije prvi spregovoril Edvard Kardelj. V svojem govoru je prikazal neizprosni in pravični boj slovenskega naroda za osvoboditev. Pozval je navzoče, naj z vsemi sredstvi podpro osvobodilno borbo. Za njim so spregovorili še tovariši Fajfar, Rus, Kocbek in drugi.

Duhovniška konferenca

Na pobudo IO OF je bila v župnišču duhovniška konferenca, katere se je udele-

žilo 18 duhovnikov iz Suhe krajine. Po pozdravu dekana Gnidovca je prvi spregovoril Edvard Kocbek, član IO OF in vodja krščanske skupine v OF. Poudaril je, da je OF nesporna nositeljica narodnoosvobodilne volje ter prava predstavnik slovenskega ljudstva. V skupnem boju je združila vse plasti naroda, le mnogi duhovniki grabijo celo za orožje proti svojemu lastnemu narodu. Duhovniki se morajo odločiti, da priznajo razvoj, ki pelje v novi ljudski red, ali pa se postavijo proti razvoju in s tem proti svobodi in pravici. Pozval je vse slovenske duhovnike, naj pomagajo braniti svoj narod pred okupatorjem in se pridružijo njegovim pravičnim zahtevam po svobodi. Ko je končal, je zavladala mučna tišina. Končno so se nekateri oglašili, toda za svoje zadržanje do osvobodilnega boja so navajali različne izgovore. Zatrjevali so le, da jim gre za slovenstvo in koristi naroda. Voljo za sodelovanje je izrazil le nekaj starejših župnikov, medtem ko je bilo pri mlajših opaziti preračunano defenzivo.

Popoldne je zbranim duhovnikom spregovoril dr. Jože Brilej kot zastopnik KP. Ponovil je izjavo KP o človekovi osebnosti in duhovni svobodi ter o neoviranem verskem in cerkvenem življenju in delovanju. Tudi njegov nagovor ni dal zelenega rezultata. KP je pričakovala od duhovščine vsaj lojalnost, če že ni pripravljena aktivno podpreti narodnoosvobodilni boj. Po tej konferenci s belogardisti trosili po Dolenjskem letake, kjer je pisalo, da sta med drugimi tudi Kocbek in Brilej vdrla v žužemberško grobnico in balinala v njej z mrtvaškimi glavami...

Napad Gubčeve brigade

Belogardistična posadka v Žužemberku je bila po likvidaciji Ajdovca (belo posadko je v noči od 11. na 12. december uničila Gubčeva brigada) demoralizirana, zlasti še, ker je imela v svojih vrstah precej prisilno mobiliziranih. Naše vojaško in politično vodstvo se je dobro zavedalo dejstva, da bi prav likvidacija te postojanke zavrla rast in utrjevanje belogardističnih postojank v Suhi krajini.

Pred napadom je štab Gubčeve brigade izdal razglas, v katerem je bil opisan boj za Suhor in boj za Ajdovec. Z njim so hoteli vplivati na prisilno mobilizirane belogardiste, saj so partizani v razglasu jamčili za življenje in osebno prostost vsakomur, ki bi se vdal ali pobegnil k njim. Prek terenske organizacije OF so razglas poslali v postojanko.

Na pobudo štaba Gubčeve brigade je prišlo uro pred napadom pri vasi Zafara do pogovora s komandantom bele posadke Rafaelom Škrbetom, ki je trajal 20 minut, a je bil brezuspešen. Komandant Škrbe je izjavil, da se ne bodo vdali, pa tudi napadi ne bodo. Dodal je, da se bori za vero.

Ker razgovor ni pomagal, je Gubčeva brigada ob 22. uri pod vodstvom Lada Ambrožiča-Novljana napadla belogardistično postojanko v grajski kašči na trgu. Zavarovanje je bilo postavljeno proti Novemu mestu, Trebnjemu in Zagradcu. Belogardistom se je z begom uspelo rešiti k Italijanom v sodišče, katerega pa partizanom zaradi pomanjkanja težkega orožja in minerskih pripomočkov ni uspelo zavzeti. Sodišče so trikrat požgali, Italijani in beli pa so ga vedno zagasilili. Protj jutru so pričeli pro-

dirati Italijani iz Trebnjega obkoljeni posadki na pomoč. Gubčeva brigada je prekinila obleganje in se umaknila na območje Ajdovca in Lipovca.

Glavni vzrok za neuspešen napad je bil v pomanjkanju primerne težkega orožja, pa tudi v tem, da napad ni bil preveč dobro pripravljen.

Dan po napadu so se Italijani in belogardisti preselili v farno cerkev, mežnarijo in župnišče v Zafari, kjer so se z bunkerji in obzidjem močno utrdili. V cerkvenih stolpih so uredili mitralješka gnezda. Utrjena Zafara je bila odslej strateško najpomembnejša točka v zgornji dolini Krke. Nadzorovala je vso Suho krajino, neposredno pa je bila nevarna tudi za področje Roga.

Napad prvih slovenskih divizij

Dne 13. julija 1943 je Glavni štab NOV in POS izdal odlok o formiranju I. in II. slovenske divizije, ki sta bili po odobritvi Vrhovnega štaba v začetku avgusta preimenovali v 14. in 15. divizijo. Formiranje samo je bilo izvedeno 23. julija v Poljanski dolini pri Dol. Toplicah. V sestavi vsake divizije je bil tudi po en artilerijski vod, ki so ga imenovali »baterija«, saj so tu slovenski partizani prvič v svojo oborožitev vključili tudi topove, ki so jim jih dali hrvaški partizani na osvobojenem ozemlju na Kordunu. To so bili 3 protitankovski topovi, ki so jih poslali Angleži, in en planinski top, ki ga je dal glavni štab Hrvatske.

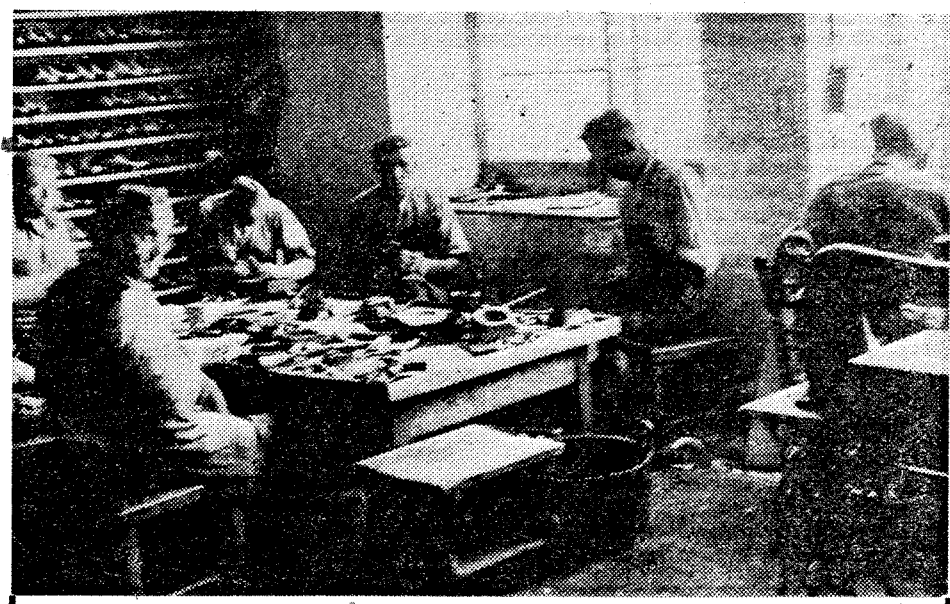
Odtod sta diviziji krenili na področje Ajdovca in Lipovca. Tu sta 24. julija izvršili zadnje priprave za napad na Žužemberk, kjer je bilo v dobro utrjenem Zdravstvenem domu, sodnji, gradu in posameznih hišah ter v cerkvi, župnišču in Prosvetnem domu v Zafari približno 500 vojakov italijanske redne vojske in fašistov ter belogardistov. Ob 22. uri je začela Gubčeva brigada napadati utrdbe v trgu. Cankarjeva brigada je napadla Zafaro. Tomšičeva in Serčerjeva brigada sta imeli na skrbi zavarovanje: prva proti Novemu mestu, druga proti Trebnjemu in je naslednji dan demonstrativno napadla Dobrnič. Obema brigadama je v napadih pomagalo tudi naše topništvo, ki je zavzelo položaje pri tedanji cerkvi Sv. Florijana na današnjem Cviblju. Topničarji so streljali neposredno, tako, da so poiskali cilj kar s pogledom skozi topovsko cev. Na manjše razdalje so bili zadetki dokaj zanesljivi in učinkoviti.

Kljub izrednim naporom naših borcev, zlasti mitraljezcev, bombašev in minerv, našim enotam čez noč ni uspelo zavzeti utrjenih postojank, čeprav so likvidirali marsikateri bunker in uničili žične ovire ter bili dejansko gospodarji v trgu. Proti jutru so minirerji z nastavljenimi mino porušili vso zahodno steno sodnije, a vanjo jim ni uspelo vdreti.

Dne 25. julija podnevi so Italijani že organizirali pomoč napadeni postojanki. Iz Trebnjega je hitela na pomoč kolona pod poveljstvom fašističnega polkovnika Pelazija, sestavljena iz bataljona črnih srajc, pehotnega bataljona, ene baterije, voda oklepnih avtomobilov in voda tankov-metalcev plamena. Drugi bataljon Serčerjeve brigade je kolono pri Vrhotrebnjem napadel in po ogorčenem boju so se Italijani umaknili. Proti večeru pa je 4. bataljon te brigade s strojničnim ognjem dvakrat zavrnil poskus 11 italijanskih tankov, da bi se prebili proti Dobravi. Istega dne je italijansko letalstvo bombardiralo trg z zažigalnimi bombami. Zgorele so mnoge hiše, kar se je dogajalo tudi v naslednjih dneh. Letala so bombardirala tudi partizanske položaje, toda več škode je tu naredil artilerijski ogenj iz Trebnjega.

(Konec prihodnjici)

fotografija z vprašajem

Tokrat objavljamo fotografijo iz partizanske čevljarke delavnice. Zanima nas, kje je ta delavnica bila (kako se je imenovala), kdaj je fotografija nastala in kdo jo je posnel, pa še imena, priimki in partizanska imena tovarišev, ki jih boste prepoznali.

Srečanje v Adlešičih

Združenje borcev NOV — komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance v Adlešičih že vrsto let v avgustu organizira srečanje internirancev v spomin na dneve v letu 1942, ko so fašisti po Beli krajini pobrali nad 1000 žena in mož ter jih odgnali v koncentracijska taborišča na Rab, v Gonars, Padovo in Renincci. Tak ukrep — tako so mislili fašisti — je bil nujno potreben, da bi zavrl revolucionarni duh Belokranjcev, ki so se množično vključevali v nastajajoče partizanske enote. Toda ukrepi fašistov so učinkovali prav nasprotno. V partizane je odšla vsa Bela krajina in postala središče partizanstva v Sloveniji.

Na ta čas so Belokranjci ponosni. In kdo bi jim to zameril, saj jih ta duh preveča še danes.

V nedeljo, 5. avgusta, se je v Adlešičih zbralo veliko število internirancev iz vse Bele krajine, mladi in stari domačini in gostje iz Črnomlja, Metlike in drugih krajev Bele krajine, ter gostje onstran Kolpe. Na vrtu, kjer so imeli srečanje, je bilo vse lepo okrašeno, ozvočeno in tudi sicer vse lepo pripravljeno za tako srečanje.

V pestrem kulturnem programu, ki so ga izvajali domačini so nastopali: ženski pevski zbor, tamburaški zbor, recitatorji in folklorna skupina mladih Belokranjcev. Za ubrano petje in recitacije partizanskih in narodnih pesmi in belokranjske folkloze, je občinstvo izvajalce bogato nagradilo.

Po kulturnem programu sta srečanje pozdravila predstavnik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in občinskega odbora ZZB NOV Metlika in jim zaželela še več tako uspešnih srečanj.

Predstavniki republiškega odbora ZZB NOV Slovenije se je med drugim dotaknil tudi 30. obletnice kapitulacije Italije, ko so

bili tisoči naših zapornikov in internirancev osvobojeni iz italijanskih zaporov in taborišč in se mnogi od njih ponovno vključili v partizanske vrste. Pozval je Belokranjce, naj se v čim večjem številu udeležijo komemorativnih proslav na Rabu, Gonarsu in Sansepolcru, da bi tako čimprej slovesno počastili spomine na tisoče umrlih in padlih sotovarišev.

Navzoči predstavniki borčevskih organizacij iz Črnomlja in Metlike so obljubili, da bodo na proslavo na Rabu poslali vsaj po en avtobus udeležencev iz občine in se tako dostojno oddolžili svojim rojakom, ki tam počivajo.

Iz razgovora s predsednikom občinske skupščine Črnomelj tovarišem inženirjem Martinom Janžekovičem sem spoznal, da je ta predel Bele krajine sicer prav lep, polja in vinogradi prav pridno obdelani kot drugod po Beli krajini, vendar je zaradi slabih cest v najslabšem položaju. Res je, da si občina prizadeva, da bi ceste popravili, vendar je za to premalo finančnih sredstev. S samoprispevkom so zbrali že veliko in začeli so obnavljati cesto iz Črnomlja proti Adlešičem. S tako zbranimi sredstvi in s pomočjo republiškega cestnega sklada računajo, da bo cesta v dveh letih dograjena.

Tovariš Janžekovič je povedal, da si je Bela krajina zadnje čase gospodarsko precej opomogla, saj so zgradili vrsto gospodarskih objektov, kjer delajo mladi ljudje in tako ostaja čedalje več mladine doma. Omenil je novi obrat tekstilne tovarne »Novoteks« iz Novega mesta na Vinici, ki bo že v oktobru letos začel obravnavati in zaposlil nad 200 ljudi.

Med veselimi rajanjem in živahnimi pogovori z domačini sem spoznal, da tod živi jo veseli in zdravi ljudje in da je osvoboditev tudi njim prinesla lepše čase. L. B.

GABROVKA ZDRUŽENJE BORCEV RAZVILO PRAPOR

Združenje borcev NOV Gabrovka je na dan vstaje slovenskega naroda razvilo svoj prapor. Za prapor so prispevali člani združenja, borci, aktivisti in delovne ter druge organizacije. Pionirji osnovne šole »Lojze Hostnik-Jovo« v Gabrovki pa so zbrali prispevke za spominski trak. Tudi družbeno-politične organizacije so prispevale za spominske trakove, med njimi občinski odbor ZZB NOV Litija, občinska konferenca SZDL, obrat vrhniške usnjarne v Šmartnem, odbor dolenskega odbora in odbor II. SNOUB Ljube Šercerja.

Proslave se je udeležil tudi domačin, narodni heroj Jože Borštnar, ki mu je ZB NOV Gabrovka podelila priznanje za njegovo požrtvovalno delo v povojnih letih za obnovo in razvoj Gabrovke ter okoliških vasi. Pred vojno je bil ta kraj zaostal in ljudje so morali odhajati po svetu za službo. Ko pa je bil po vojni elektrificiran, se je začel postopno razvijati ter napredovati. Prebivalci so vneto sodelovali, dokler ni posvetila električna luč v sleherni vasi. Območje Gabrovke zajema 24 vasi s 1394 prebivalci. Lani je bila Gabrovka zajeta tudi v telefonsko omrežje. Leta 1958 je kmetijska zadruga začela graditi predelovalnico sadja. Podjetje Presad Gabrovka

se od tedaj od leta do leta širi in daje službo tako delavcem, kakor tudi omogoča kmetom, da lahko prodajo vse pridelke. Razen tega se je iz majhne sodarske delavnice razvilo tudi Splošno mizarstvo, Gabrovka. V zadnjih letih tudi izpopolnjujejo vodovodno omrežje. Gabrovka je oddaljena od sodobne asfaltne ceste 18 km. Prebivalstvo si zelo želi, da bi dobilo boljšo cestno zvezo. Razpisan bo referendum o samoprispevku, ker bi krajevna skupnost rada asfaltirala še cesto skozi Moravce in Gabrovko.

Z območja Gabrovke se je v letih od 1941 do 1945 uvrstilo med borce 144 prebivalcev; izmed njih jih je 56 padlo, žrtev okupatorskega nasilja pa je bilo 50 prebivalcev. Z območja Dol pri Litiji, ki sodi pod ZB NOV Gabrovka, je okupator izselil 277 družin z okrog 1870 prebivalci.

To je bilo ugotovljeno in na slovesnosti pri razvitiu prapora in pripenjanju spominskih trakov. Pozdravni govor je imel Mirko Vrtačnik, slavnostni govor pa Rudi Rapl. Slovesnosti sta se udeležila tudi Lidiša Šentjanc in Sergej Kraigher. Na proslavi je vihrala tudi bojna zastava ob spremstvu 1. zasavskega bataljona.

FR. KORBAR

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Če bi pred uporom ne imeli svoje skrivne organizacije, bi pač ne mogli že v nekaj dneh zvedeti niti na bližnjem sosednem Dolenjskem, da se je npr. začel upor na Hrvaškem. Če bi pa že zvedeli, ne bi mogli biti že tudi sami pri priči, istega dne pripravljeno prijeti za orožje, se zgrniti v svojo vojsko in začeti bolj ali manj načrtno, strateško nastopati. Skratka, upor bi se ne mogel razširiti tako rekoč čez noč. Moral je biti pripravljen. Res je lahko rasel iz kakšnega prvotnega žarišča, toda zanj so morali biti pripravljena tla.

Zato kmečkega upora ni mogoče pojasniti le s samimi vzroki, kaj je kmete pognalo v »punto«, marveč se je treba bolje poglobiti v zgodovino našega kmeta v daljši tlačanski dobi. To pa je tudi zgodovina kmečkega gibanja, ki ga ni mogoče omejiti le na sam ta ali oni upor, ali kakor bi to imenovali dandanes: »oboroženi upor«. To kmečko gibanje ali trajna upornost kmetov se je napajalo in vzdrževalo prav tako s trajnimi vzroki nezadovoljnosti ter trpljenja kmetov. V tej zgodovini, t.j. daljši dobi kmečkega gibanja, se je razvila posebna organiziranost ali vsaj nastal je najpreprostejši smisel za organizacijo, ki je bil morda celo nekoliko prirojen našim prednikom, ker so v davnihi živeli v zadrugah. Prav tako ni brez pomena, da se je čut za skupnost med našimi kmeti razvijal, ker so imeli svoje »srenjek«, »soseske«, ali kakorkoli že imenujemo njihove vaške skupnosti, najpreprosteje »krajevno skupnost«, ki je imel vsaj nekaj besede pri upravi in uporabi skupnih zemljišč, ki se je izročilo o njih ohranilo v vaških gmajnah. Dandanes je prišlo zasmehljivo v pogovor

kakšno prazno besedičenje kot »pogovor pod lipo«. Iz zgodovine pa je znano, da so bili v davnihi vaški pogovori pod lipo dejansko zborovanje vaških, srenjskih svetov (ali »veča«, zborov). Lipa pa je bilo za naše prednike (tudi za Hrvate) drevo posebnega pomena še iz poganskih časov ali iz dobe prvotnega slovanskega prava in verstva.

To se zdi potrebno omeniti zaradi upravičene domneve, da je »kmečka zveza« (ki je postala celo označnica za kmečki upor — punt in kmečko organizacijo) živela vsaj v zavesti in izročilu naših ljudi — cela stoletja, torej tudi v obdobjih med posameznimi velikimi upori. S tem je mogoče pojasniti, kako je bilo mogoče, da so se kmetje tako hitro oklenili kmečke zveze ali se pridružili »puntu« tudi med — ali pred — velikim uporom leta 1573.

Večina zgodovinarjev, ki so bolj korenito raziskovali ta upor, pripisuje med vzroki upora največji pomen družbenim spremembam — ali spreminjanju — v šestnajstem stoletju, zlasti v vplivu razvijajoče se trgovine in spreminjanju blagovnih dajatev v denarno rento, plačevanje podložniških davščin z denarjem. Nekateri tudi menijo, da se je v šestnajstem stoletju položaj kmetov zelo poslabšal, ker so se v mejah posameznih gospodstev zelo razširila graščinska, dominikalna zemljišča, t.j. zemlja, ki so jo gospostva neposredno upravljala, za obdelovanje pa so potrebovala seveda tlačane. Gospostva so zvečala dominikalno zemljo zato, ker so se začela bolj ukvarjati s prodajo pridelkov. Na večjih dominikalnih zemljiščih so zato nalagale kmetom precej več tlake kakor pa je bilo določeno v urbarnih. Tlačani so bili zaradi tega zelo ogorčeni.

Spet drugi raziskovalci pa zavračajo, da bi razširitev dominikalne zemlje bila poglavitni vzrok upora ali največje nezadovoljstvo kmetov, češ da tega ni mogoče posploševati za večino gospostev.

Razvoj trgovine s pridelki in živino v slovenskih deželah v šestnajstem stoletju je vsekakor zelo pomemben za zgodovino fevdalizma pri nas. Ne smemo pa nanj gledati kot na nekaj najznačilnejšega in najpomembnejšega v družbenem gibanju. Zato je tudi prenapregljena trditev, češ da so se naši kmetje uprli predvsem zaradi tega, ker so si s trgovino že poprej ustvarili razmeroma zelo ugoden gnotni položaj, ki so ga hoteli ohraniti za vsako ceno. Dejansko pa je prav v obdobju pred velikim hrvaško-slovenskim uporom zemljiška gospoda imela skoraj popol-

Medicinci, padli v NOB

Emil Štravs

Rodil se je 20. sept. 1917 v Zirovnici. Ze pred vojno je bil član naprednih študentskih organizacij, tudi Slovenskega mlada. Na medicinsko fakulteto se je vpisal leta 1938 in študiral 6 semestrov. Po zasedbi Jugoslavije se je izpopolnjeval na tečajih prve pomoči. K partizanom je odšel leta 1941, potem pa je maja 1942 odšel na osvobojeno ozemlje Dolenjske skupaj s prvimi partizanskimi zaravniki. Januarja 1943. so ga Nemci ujeli in menda prepeljali v begunjske zapore. 23. marca 1943. so ga ustrelili v Gornji Bescnici na Gorenjskem.

5-DNEVNO POTOVANJE V AUSCHWITZ

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije in potovalna agencija Kompas Ljubljana vabita na obisk nekdanjega nemškega koncentracijskega taborišča Auschwitz.

Cena potovanja: 1.300 din po osebi, plačljivo v obrokih

V ceni so vračunani prevoz z avtobusom, gostinske usluge navedene v programu, ogledi mest, zavarovanje ter stroški organizacije in vodstvo potovanja.

Za potovanje — odhod 7. 9. 1973 in prihod 11. 9. 1973 — mora imeti vsak udeleženec veljavni potni list.

Prijave sprejemajo vse poslovalnice Kompassa do 15. avgusta 1973.

Ob prijavi predložite: izpolnjeno Kompasovo prijavnico ter akontacijo 500 din, oziroma izročite naročilnico ustanove ali podjetja. Prijavijo se lahko tudi sorodniki, znanci in prijatelji udeležencev, ki so bili v taborišču.

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije

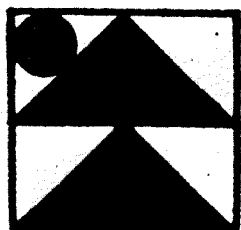
Kompas Ljubljana, tel. 20-032 in poslovalnice Kompassa po Sloveniji

nom v zakupu trgovino s kmetijskimi pridelki in živino. Res so se posamezni kmetje (vprašanje pa je, če so bili to »poklicni« kmetje) ukvarjali s tihotapstvom živine in nekaterimi pridelki; to je utegnilo biti precej donosno zaradi številnih mitnic ali carine, seveda pa so tihotapci tudi vse tvegali.

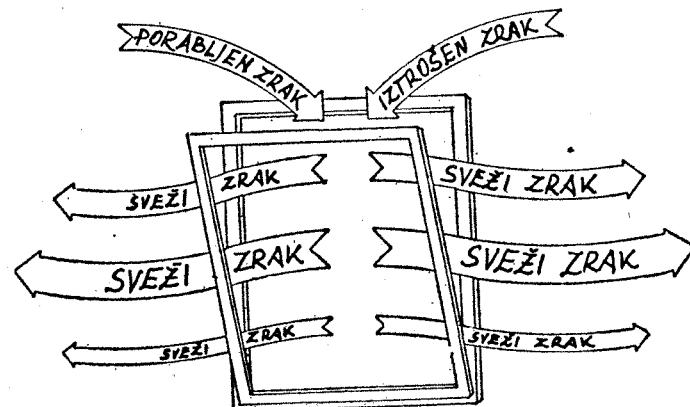
Za trgovino s pridelki in drugim blagom je bilo za naše kraje značilno, da so naši sosedi, Hrvati, prodajali žito, vino, živino in še kaj na slovensko stran prekupčevalcem ali trgovcem. Ti pa so to blago tvorili ali pošiljali proti Benečiji, kjer so ga menda dobro prodali (kljub vsej carini). Prodajali pa so tudi na hrvaško stran »uvoženo« blago. Tako — kot že omenjeno — ti trgovci ali prekupčevalci so bili posebna in razmeroma tenka plast med našimi kmeti, verjetno pa so si tudi pridobili večjo ali manjšo neodvisnost, da niso bili v trdni podložniški odvisnosti od zemljiške gospode. Zato pa so imeli tudi druge koristi kot podložni kmetje, tlačani, tako da bi bilo težko pojasniti, zakaj bi naj »posegali po kostanj v žerjavico« za kmete. Verjetno niso imeli niti kakšnih tesnejših stikov s kmeti samimi, marveč je celo treba domnevati, da so se bolj vrteli okrog upraviteljev graščin, ko se je zemljiška gospoda že začela posvečati trgovini s posebno gorečnostjo. Gospostva so tedaj uživala posebno pravico do prvenstva pri odkupu pridelkov. Kmet jim je moral ponuditi pridelke, če je že imel kaj za prodajo. Na sejmihi je smel prodajati le zelo omejeno. Zemljiška gospoda je imela torej monopol nad trgovino s kmetijskim blagom, zato pa je toliko laže pritiskala na podložne kmete, da so ji prešežne pridelke prodajali po cenah, ki so jih sami narekovali. Nasploh je za zgodovino vsega kmetijstva značilno, da so pridelovalci zmeraj prepuščali trgovino s sadovi svojega dela drugim monopolistom — hočeš nočeš.

Za razmere pred velikim uporom leta 1573 pa je zlasti značilna trgovina s pridelki, z živžem za potrebe tako imenovane razvijajoče se vojne krajine, obmejnega ozemlja, kjer je živelo »uskoško« prebivalstvo ali »krajšniki«. Tam je bilo namreč razmeroma mnogo cesarskega vojaštva, ki ga je bilo treba, kajpak, oskrbovati z živžem iz drugih pokrajin ali dežel. Ta oskrba je postala zlata jama za nekatera gospostva. Od tega pa podložniki niso imeli nobene koristi, marveč so bili neposredno ali posredno oškodovani. (Nadaljevanje prihodnjic)

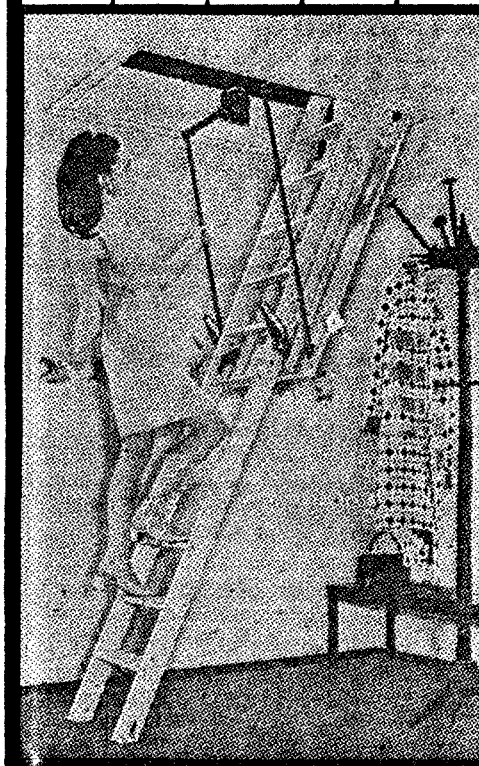
Nagradna križanka GLIN 73

SESTAVIL: KOPRIVSEK	MEJA TREH DRŽAV	TRUŠČ	BOGINJA NESREČE	GL.MESTO Bih	SVETIŠČE BOGINJE ATENE	PISAR	LESEN PREČNI DROG
IZDAJATEL MENICE							
MIŠICA OBRAČALKA							
VELIKO GLASBENO DELO							

[illegible]

▼	▼	REKA V SVICI	DNEVNI ZASLUŽEK	RUSKI SLOVANO FIL	„GLIN“ NAZARJE
					PRILASTEK

LANTAN			MESTO V DALMACIJI			
			RAZSTAVNI PREDMET			
ATA				BOG LJUBEZNI		
				VULKAN NA SICILIJ		
PRIPIS	TRAVA DRUGE KOŠNJE	KARDELJ EDVARD AMERISKI DENAR			REKA	EMILIJA CEVC
▶						
▶						
ALOJA					STENA	VISOK GORSKI VRH
						POGAN
JEZERO V TURČIJI				AREST		
				BOLOGNA		
AZIJSKI POLOTOK						
	„GLIN“ NAZARJE	BIVŠI MOŽ LIZ TAYLOR				

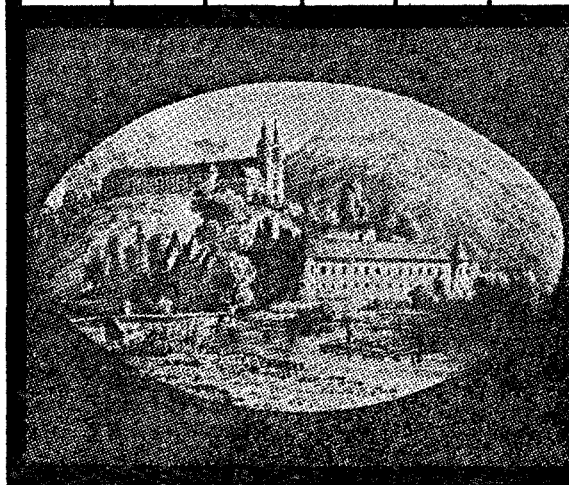
	FINSKO JEZERO					▼	100M ²
	EVROPSKI VELETOK						
		JAPANSKO MESTO					
		OKROŽJE					
ERBIJ			GORA NA KOROŠKEM				
NOSAČ NA HIMALAJI							
			KARADŽIĆ				REKA V J. ANGLIJI
			VEZNIK				
	RIMSKA 6			POLT			
	TORINO			BOG VOJNE			
					TELUR		
					MICHEL NEY		
			ZDRAVLJNA RASTLINA				
			ČLAN SENATA				
	ANTIČNI FILOZOF	SANJE				IZVLEČEK, BISTVO	ASTATIN
		BOMBON NA PALIČICI					
PLESANJE					EMIL		
GEORG NEUMANN					ADAMIČ		
					VZKLIK		

Nagradni kupon 73

Priimek in ime

poklic

Točen naslov in pošta

▶				KONICA			
				ROLETA			
▶							V. MESEC
JOSIP BROZ					NOVO MESTO		
					IVAN CARGO		
OKOLIS							
NAROČJE							

Razpis nagradne križanke

Rešitve te križanke pošljite do 20. 8. 1973, objavili jih bomo v številki 34/73, ki izide 23. 8. 1973. Pripravili smo tri knjižne nagrade »Veliki petek«, »Jezdec brez konja« in »Rdeči signal«.

Veliko sreče in zabave.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Ogledalo krize jugoslovanskega filma

Letošnji puljski festival je bil nekaj posebnega. Ne zato, ker je bil XX., torej jubilejni. Sprva so mislili, da ga sploh ne bo, saj so namesto o končanih filmih, z vseh koncev poročali o denarnih in scenarijskih težavah ali o ustavljenih snemanjih; prišlo je celo do edinstvenega primera, da je direktor festivala Miša Novaković dal lastna denarna sredstva Koletu Angelovskemu, da je lahko dokončal svoj film in je tako direkcija lahko računala na en film več. Druga posebnost je bila, da je festival prav za svoj jubilej dosegel doslej najnižji raven v svoji zgodovini. Pri tem pa se je »ta filmska revija celotne proizvodnje« končala s prikazom »Sutjeske«, ki je ob splošni revščini še bolj zablestela kot naš do zdaj največji filmski projekt. Končno posebnost je prispevala žirija, ki je prvotno soglasni sklep o nagradah za režijo postavila skoro točno na glavo!

Letošnji Pulj je bil ogledalo krize jugoslovanskega filma, v katero je zabredel v zadnjih letih. Prišlo je do nenavadnega stanja, da so snemali filme, ki jih je tujina hvalila in nagrajevala zaradi njihovih idej. Napravili so filme, ki so prikazovali našo stvarnost z zornih kotov, ki bi jih lahko definirali nescialistične; tako nista mogla dobiti producentov filma kot »Gabrijel iz močvirja« ali »Devet partizanov«, da omenimo samo dva primera, pojav, ki ga je režiser Jovan Živanović opredelil z izjavo, da je »bistvo krize... tudi v filmih, ki jih — nismo snemali.« Generalna preo-

rientacija v idejnih izhodiščih proizvodnje terja nekaj časa in rezultat je — XX. Pulj!

Kriza seveda tudi ni mogla obiti filmov s tematiko iz NOV. Vendar pomembno — v manjši meri kot filme z drugo tematiko. Razlaga ni težka: tematika osvobodilnega boja je, razen če nanj gledamo z drugačnimi očmi, trden temelj, na katerem je mogoče graditi! Če je »Sol« Gojka Šipovca doživela neuspeh, gre to izključno na račun prelahkotnega obravnavanja snovi, medtem ko je kritika že pri slovenskem filmu »Begunec« Janeta Kavčiča odkrila zanimive novosti v dilemah opredeljevanja ljudi med NOV, »Bombashi« Predraga Golubovića so kljub oviram finančne narave celo prejeli »Veliko srebrno areno« in končno — »Sutjeska« je bila proglašena za najboljši film leta!

Za »Sutjesko« so padli očitki, da je ne bi smeli uvrstiti med konkurente, ker je imela izredne finančne možnosti — kot »Bitka na Neretvi« naj bi sodelovala v neuradnem delu. Tako je zatarnal Vladimir Tadej, da ne more tekmovali s »Sutjesko«, ko pa »moj film stane stokrat manj«, Vanča Kljaković pa je menil, da so »drugi avtorji obsojeni na absurdni boj z mastodontom«. Film, ki so ga presenetljivo zaupali režiserju, ki dotlej ni režiral niti navadnega igranega filma, je doživel velika priznanja kritike in občinstva, kot je že pred tem doživel potrditev svoje velike izpovedi pri tistih, o katerih govori.

s.

Godba na pihala jeseniških železarjev ima že dolgoletno tradicijo. Na glasbenem področju jo vodita Rado Kleč in Julij Sorgo. Ta utečeni glasbeni ansambel se že več let uvršča med najboljše pri tekmovanju Gorenjske v Kranju in na republiškem tekmovanju v Kopru. Godba na pihala jeseniških železarjev ima veliko vlogo v razvijanju tradicij NOB in družbenopolitičnem življenju. Nastopa namreč na skoraj vseh spominskih prireditvah, proslavah in manifestacijah. V svojem programu dela ima letno predvidenih najmanj 50 nastopov.

»COLDITZ«

Na UHF kanalu — oddajnik Krvavec bo 11. 8. ob 20.30 na sporedu serijski film »Colditz«. Naslov ima po zloglasnem Hitlerjevem taborišču. To je pravi film — ep o pobegih, ki so po avtorjevem mnenju »najbolji šport na svetu«. Nagrade so življenje, svoboda in ljubezen. Oficir zaveznikov čet, ki so ga ujeli na begu iz enega izmed taborišč za vojne ujetnike, je prišel za kazen v Colditz. Seveda pa mnogi, ki so bežali, kljub temu niso nikoli prišli v Colditz, ker so jih ubili na begu.

ne zamudite

»PREŽIHOVI LJUDJE«

Tak je naslov oddaje, ki bo na sporedu prvega radijskega programa 9. 8. ob 12. uri v okviru rednih »Literarnih večerov«. Gre torej za prikaz celotnega Prežihovega dela in življenja, kot so od-

daje v »Literarnih večerih« tudi zamišljene. Tako bomo lahko v prerezu spoznali tega velikega pisatelja in revolucionarja, ki ni »znan« pa tudi ne hotel ločiti svojega literarnega dela od boja za zmago proletariata, iz katerega je izšel in delal za uresničitev njegovih pravic vse življenje. Ze zgodaj se je pridružil delavskemu gibanju in moral je v politično emigracijo, kjer je neutrudno delal naprej (»Borba na tujih tleh«). Italijani so ga izročili Nemcem in pretrpel je mučenja v Begunjah in uničevalnih taboriščih. Oddaja je programirana v proslavo 80-letnice rojstva Prežihovega Vrancea.

TIFUSARJI

V oddaji »Se pomnite, tovariši...« bo 12. 8. ob 10.05, prav tako na prvem radijskem programu, oddaja Lovra Reiča pod naslovom »Tifus je bil najnevarnejši v četrti in peti ofenzivi«. Sledile bodo »Pesmi boja in dela«.

MIRKO IN SLAVKO

To je Ljiljana Stanković, nosilka ene izmed vlog v najnovejšem filmu Torija Jankovića, ki nosi naslov Mirko in Slavko. Junaki Jankovičevega filma so partizanski kurirji, ki jim je režiser odredil nekoliko drugačne vloge. Po nemški kazenski ekspediciji, ki je v neki vasi uničila vse živo, prevzema jo otroci dolžnosti odraslih. So kovači, učitelji, popi, borci... V naslovnih vlogah nastopajo: Vladimir Radenković in Dragan Radonjić pa Bata Živojinović, Jovan Janičević-Ja-načko in drugi.

KNJIGA O SUTJESKI

Med puljskim festivalom so producenti Sutjeske razdelili knjigo s tem imenom. Napisal jo je beograjski novinar in šef propagande v Sutjeski Džavid Husić, uvod pa je delo filmskega kritika Milutina Čolića. Knjiga bo zanimiva ne le za poznavalce filma, marveč za vse, ki so spremljali nastajanje Delićevega filma o legendarni bitki na Sutjeski.

KMEČKI UPORI GORENJSKE

Delavska univerza Radovljica je odprla v počastitev praznika občine Radovljica razstavo »Kmečki upori na Gorenjskem«, ki jo je pripravil Gorenjski muzej v Kranju. Otvoritev razstave je bila 3. avgusta v dvorani radovljiške graščine, uvodne besede pa je spregovorila kustodinja Majda Zontar.

UMRL AVTOR KATJUŠE

Pred kratkim je v tridesedemsetem letu življenja umrl znani sovjetski pesnik Mihail Isakovskij, avtor priljubljene pesmi Katjuša, ki so jo prepevali zlasti v drugi svetovni vojni. V sporočilu o smrti, ki so ga podpisali L. Brežnjev, A. Kosić in N. Podgorni ter druge vodilne osebnosti političnega in umetniškega življenja Sovjetske zveze, je poudarjeno, da je bil Isakovskij dodeljen naslov junaka socialističnega dela — za umetniško ustvarjanje, globoko povezanost s sovjetskimi narodi in pomembne zasluge za razvoj sovjetske književnosti. Umrl pesnik je objavil prve verze kot štirinajstletnik.

beležke

HEGEDUŠIČ NA SUTJESKI

Slikar Krsto Hegedušič je na Sutjeski, kjer naj bi v spominskem kompleksu arhitekta Radovića na Tjentištu dokončal pred letom dni začetni ciklus fresk, daleč največjih v naši najnovejši zgodovini. Mojster je s sodelavci — slikarji Miljenkom Bosancem, Fedorom Ličinom, Ratkom Janičem, Miljenkom Gajićem in Brankom Hegedušičem odšel na Tjentište 15. julija — delo pa naj bi bilo končano do konca leta.

MIHA KLINAR: Na mrtvi straži

Pred nedavnim je izšla pri kulturno umetniškem klubu Tone Cufar, ki dela v okviru SPD Svoboda na Jesenicah, nova zbirka partizanske pesmi Mihe Klinarja z naslovom Na mrtvi straži. To je že njegova tretja zbirka. S prvo, Mrtvim bataljonom, je presenetil že poleti 1945. Posvečena je bila zahodnokoroškemu bataljonu, ki je izgubil skoraj vse borce. Med preživeli je bil tudi pesnik. S tem prvcem je Miha Klinar vzbudil splošno pozornost — predstavil se je kot resničen pesniški talent, ki je najneposredneje razgrnil pred slovensko javnostjo tragično usodo koroških partizanov.

Druga Klinarjeva zbirka Zeleni torzo, ki je izšla leta 1958, izpričuje širši in zrelejši pesnikov svet. Ta podaja zaokroženjšo podobo in celovitost Klinarjevega pesniškega ustvarjanja. Zbirka je še vedno vsa prežeta z doživljanjem koroškega in gorenjskega partizanstva. Izraz je intimnejši, verz svobodnejši in ni več ukljenjen v stroge sonetne oblike. Če mu je bila v Mrtvem bataljonu osrednje vodilo hrepenenje po svobodi in obsodba krute nečlovečnosti, se v Zelenem torzu že čuti odmaknjenost časa, zaradi tega pa so v tej zbirki toliko bolj izrazite naplavine tega časa, ki čisto niso v skladu s sanjami nekdanjih partizanov o moralnoetnični lepoti v povojni dobi miru in ustvarjanja, ko se bo Človek vedno pisal z veliko začetnico. Zbirka je motivno širša, obogatena s socialnimi prvini, ekstaza smrti se odmika protislovnosti novega časa, čista pesniška vizija se podreja ideji, ki čisto ne najde izhoda iz stiske in poraza, razočaranja, žalosti in obupa. Svet pesnikovega zornega kota se je sicer motivno razširil, vendar se poosebljen podredil neposrednemu doživljanju na račun kolektivne izraznosti.

Najnovejša Klinarjeva zbirka Na mrtvi straži je obsežnejša od prvih dveh, saj ima kar 168 strani. Razdeljena je na šest ciklov z epilogom, ki zaobjemajo obdobje od začetka aprila 1941 vse do zadnje sovražne ofenzive konec marca in začetek aprila 1945 in se zaključuje s tragedijo na Poreznu. Tako imamo v kronološkem zaporedju opesnjen velik del najbolj pretresljivih dogodkov in doživetij koroškega in gorenjskega partizanstva. Od elegičnih slutenj hudega do prvih srečanj z okupatorjem, s prvimi zaporniki in talci ter tudi s prvimi zametki oroženega upora. Talci padajo po vsem Gorenjskem... kroniko kravo pišem, kot srce mi ukazuje... za-

kaj smrt besni, smrt Berlina, smrt, ki v Moskvo se zajeda, mora v boj nad partizane...

Tretji ciklus nosi naslov Pesem je svetloba... zakaj rabljeva sekira je ne preseka, rabljeve vilice je ne morejo zadušiti, rabljevi psi je ne morejo ujeti, rabljeve puške je ne morejo ubiti... V tem ciklusu je že manj brezupja in neizhodnosti, pesnik se vrača k človeku, k intimi, išče sožitja z naravo... kjer v zeleni hiši gozda ptice nas dvigajo z ležišč, kjer je kri temnih murk, oči začudenih planik... in... detel, ki se je utrudil nad neznanim dolgim telegramom, je utihnil...

V četrtem ciklusu Stopinje v snegu pesnik ugotavlja... tu ni časa za stih in blagovneče rime, vsak dan rimam premike v gorske strmine... Vendar je Klinarjeva pesem prav v tem ciklusu najgloblje došla partizansko življenje, se najbolj pretresljivo poslavljala od mrtvih tovarišev, našla svoj vrh v mrtvem bataljonu, v krajih onstran Karavank...

Krog je sklenjen v Na pragu miru, ko se pesnik kot preživeli koroški partizan zateče na Pokljuko, ko ga v domačem kraju pretresajo srečanja z mrtvo vasjo, ko se oddolži z žalostinko padli deklici — partizanki in je v Radovni... vse, kar je od ljudi in vasi ostalo, je črn križ in bog z odstreljeno roko, ko so tudi partizani molili rožni venec z Zvebovim atom... ker vaša misel vse krivice kolne, smo rožni venec z vami vsi molili... In morda je prav ta pesem ena od najlepših cele zbirke.

Zadnje pesmi pripovedujejo o tragediji na Poreznu... mi smo ostali tu in vendar smo z nami šli, čeprav nas požela je smrt na pragu miru...

Knjigo je opremil akad. slikar Jaka Torkar.

CRTOMIR SINKOVEC

NE VEDO, KAM BI Z DENARJEM

Kuvajt je ena izmed najmanjših držav na svetu, hkrati pa je spričo ogromnih zaslužkov od prodaje nafte tudi najbogatejša. Čeprav tam ljudem ni treba plačevati davkov, ima država toliko denarja, da ne ve, kam bi z njim. To dokazuje med drugim nakup 32 ameriških letal tipa F-8 CRUSADER, ki bodo skupno z raketami TOW stala 600 milijonov dolarjev.

zanimivosti

ENAKO ŠTEVILO, TODA BOLJŠA KAKOVOST

Sporazum, ki sta ga sklenila Sovjetska zveza in ZDA o omejevanju strateškega oboroževanja, prepoveduje povečevanje števila jedrskih raket, dopušča pa njihovo izboljševanje. To možnost bodo Američani izkoristili tako, da bodo 400 raket MINUTEMAN I (vseh raket te vrste je tisoč) nadomestili z enakim številom popolnejših raket MINUTEMAN III. Poleg raket MINUTEMAN imajo Američani še 54 raket TITAN II.

RAKETA PROTI RAKETI

Ameriške vojne ladje bodo dobile nove rakete SEAWOLF, ki so namenjene predvsem za obstreljevanje nasprotnikovih letal, pa tudi za prestrežanje njegovih manjših raket. SEAWOLF ima sorazmerno majhen domet in je izrazito defenzivna. Po izstrelitvi leti s hitrostjo do 2400 km na uro. Čeprav mnoge podrobnosti o tej raketi še niso znane, trdijo, da jo lahko uspešno uporabljajo tudi za uničevanje nasprotnikovih raket, usmerjenih proti ladji.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Orožje za milijardo dolarjev

Ameriško javnost in politike vznemirjata dva nova vojaška programa. Prvi se nanaša na največjo letalonosilko na svetu, drugi pa na podmornico za rakete z več bojnimi glavami. V tem primeru ne gre le za izredno velike stroške, ampak tudi za posledice za okolje, gospodarstvo in mednarodno politiko. Članek o tem, ki ga bralcem posredujemo v nekoliko skrajšanem obsegu, je pred kratkim objavil manchesterški GUARDIAN.

Za novo orožje — jedrsko letalonosilko in z raketami oboroženo podmornico — bodo morali ameriški davkoplačevalci odšteti znesek, o katerem so nekdanji samo sanjali: milijardo dolarjev. Čeprav so večji del finančnih sredstev za te namene že odobrili in čeprav so ladjedelnice že pripravljene, da se lotijo posla, se še vedno najdejo ljudje s preprostim vprašanjem: Ali si je sploh moč zamisliti orožje, ki stane milijardo dolarjev?

Nobeno od teh dveh orožij še nima svojega imena. Devetdesettisočtonsko letalonosilko, ki jo bodo v Newport Newsu dokončali prihodnje leto, poznajo še vedno pod šifriranim nazivom CVAN-70, ki so ji ga dodelili v Pentagonu. Vse kaže, da jo bodo krstili za HARY S TRUMAN ali LINDON BARNES JOHNSON.

Podmornica, ki bo zgrajena v ladjedelnici na Long Islandu, se je sprva imenovala ULMS, sedaj pa se imenuje TRIDENT, torej enako kot rakete, s katerimi bo oborožena. Zgradili bodo deset podmornic, ki bodo skupno stale trinajst milijard dolarjev.

Najdlje so razpravljali o letalonosilki. Doslej so ZDA imele eno samo jedrsko le-

talonosilko. To je ENTERPRISE, ki jo je mornarica dobila leta 1961. Skupno pa naj bi ameriška vojna mornarica imela petnajst letalonosilk, od katerih najstarejša izvira še iz druge svetovne vojne.

Pred petimi leti je takratnemu obrambnemu ministru Robertu McNamari uspelo doseči soglasje ameriškega kongresa za financiranje treh orjaških jedrskih letalonosilk. Prvo, NIMITZ, bodo v mornarico vključili že konec tega leta, drugo CVAN-69 EISENHOWER, do naslednje jeseni, tretjo, CVAN-70, pa čez pet let. Letalonosilka ENTERPRISE je vsekakor bila v gradnji jedrskih vojniških ladij preskusni kamen in zato je mogoče s tem opravičevati tudi izredno visoke stroške za gradnjo. Stala pa je 451 milijonov dolarjev. Za letalonosilko NIMITZ so morali spričo inflacije in dražjih reaktorjev odšteti že 536 milijonov dolarjev, medtem ko je bil EISENHOWER nekoliko cenejši — 510 milijonov dolarjev. CVAN-70 bo po velikosti, lastnostih in oborožitvi skoraj enak, kljub temu pa bodo stroški dvakrat večji.

Spričo tega, pa tudi v zvezi z njegovo uporabo, so člani ameriškega kongresa močno zaskrbljeni.

CVAN-70 bodo morali vsaj v začetku spremljati najmanj štiri eskortni rušilci, od katerih bosta vsaj dva, če že ne vsi štirje, na jedrski pogon, da bi lahko pluli enako hitro in enako daleč kot letalonosilka. Ti štirje rušilci, ki zahtevajo posebne načrte in opremo, bodo stali skupno 570 milijonov dolarjev. (Čeprav Pentagon tega noče priznati, je vendarle res, da morajo letalonosilko spremljati še podmornice, to pa zveča stroške še za nekaj sto milijonov dolarjev.)

Za letala, ki bodo vkrcana na letalonosilki (24 lovcev F-14, 36 jurišnih letal, 4 tankerji, 3 izvidniška letala, 4 letala za pravočasno opozarjanje, 4 letala za elektronsko vohunjenje, 10 protipodmorniških letal in 8 helikopterjev) bo stalo približno 621 milijonov dolarjev, strelivo (med njimi je vseh tudi šest raket, s katerimi so oboroženi lovci F-14 in ki jih morajo ob pristanku odvreči, čeprav stanejo 400.000 dolarjev) pa še nekaj sto milijonov dolarjev več.

In kaj bo Amerika imela od tega?

Amerika naj bi si z ladjevjem jurišnih letalonosilk zagotovila kontrolo nad svetovnimi morji in zračnim prostorom. Letalonosilka CVAN-70 s svojimi lovskimi bombniki, ki imajo 600 milj dosega, bi lahko nadzirala približno milijon kvadratnih milj oceanov. Takšna ladja bi potemtakem lahko povsem pokrivala ves Bengalski zaliv ali Arabsko morje ali Južno kitajsko morje ali Sredozemlje. ZDA si žele tako zagotoviti kontrolo nad 15 milijonov kvadratnih milj oceanske površine, kar je sicer le četrta vsega Tihga oceana, vendar dovolj za zaščito trgovine in najpomembnejših pomorskih poti.

Po drugi strani pa poudarjajo, da je vsaka letalonosilka izredno ranljiv objekt ne samo glede izstrelkov iz podmornic, ampak tudi glede ognja z obale in drugih ladij, pa celo medcelinskih balističnih izstrelkov. Zagovorniki letalonosilk sicer dokazujejo, da med drugo svetovno vojno ni bila izgubljena nobena letalonosilka, toda nekaterim članom kongresa se zdi milijardo dolarjev vredno tveganje le malo prehuda zadeva.

Zelo malo pa je ljudi, ki kritizirajo gradnjo novih podmornic TRIDENT. Kaže, da nihče ne dvomi v njihovo učinkovitost. Podmornice TRIDENT, ki jih bo ameriška vojna mornarica dobila čez pet let, bodo imele po 16.000 ton in bodo torej dvakrat večje od sedanjih podmornic z atomskimi raketami POLARIS in POSEYDON. Nove podmornice bodo imele po 24 izstrelkov TRIDENT s po več samostojno usmerjenih bojnih glav. To pomeni, da bodo z vsako izstreljeno raketo lahko zadeli po 10 do 14 ciljev. Podmornica z raketami TRIDENT bo zelo draga, saj bo stala 1,3 milijarde dolarjev. Američani menijo, da bo podmornica kljub visoki ceni še vedno »rentabilna«: s svojimi 24 raketami bo vsaka taka podmornica lahko uničila ali poškodovala 250 mest, vsa flotilja podmornic TRIDENT pa kar 2400 do 3000 velikih naseljenih centrov. Rakete TRIDENT bodo imele tudi precej večji domet: od 8.000 do 11.000 kilometrov.

Kako nesmiselno je trošenje denarja v te namene, dokazuje dejstvo, da samo ameriška vojna mornarica s svojim jedrskim orožjem lahko uniči vseh 219 sovjetskih mest z nad 100.000 prebivalcev (v teh mestih živi skupno 88.000.000 ljudi) ne enkrat, ampak kar devetkrat. Sedaj pa mornarica zahteva še večjo moč, da bi jih namesto devetkrat lahko uničila petnajstkrat. Tu pa ni upoštevano jedrsko orožje kopenske vojske in vojnega letalstva.

Le čemu vse to? Pentagon trdi, da so mu podmornice TRIDENT potrebne za nekakšen »ščit« pred morebitno sovjetsko akcijo do roka, ki ga predvideva prva faza pogajanj o omejitvi strateškega orožja.

Po drugi strani pa je vsakomur jasno, da ZDA s takim ravnanjem naravnost silijo Sovjetsko zvezo k še intenzivnejšemu oboroževanju. Po vsem tem ni videti nobenega konca, kajti obe veliki sili bosta še nadalje tekmovali v oboroževanju z namenom, da ne bi zaostali druga za drugo. Takšno tekmovalstvo, če se bo nadaljevalo, pa ju lahko pripelje le še v bankrot.

IZKUŠNJE IZ SOVJETSKE ZVEZE

Zaščita živine in krmil

Ena od posebnosti Sovjetske zveze je tudi v tem, da so njena velika mestna in industrijska središča dosti bolj raztresena, oddaljena drugo od drugega kot v zahodnih deželah. Med temi velikimi središči — potencialnimi cilji napadov z jedrskim orožjem — so tudi ogromna, večinoma kmetijska področja s številnimi velikimi posestvi — sovhozi in kolhozi. Zaradi tega je povsem razumljivo stališče civilne zaščite v tej neverjetno razsežni državi, da bodo v morebitni vojni glavna nevarnost za kmetijska območja prav radioaktivne padavine, in zato so tudi ukrepi civilne zaščite na posestvih usmerjeni v glavnem na varstvo pred radioaktivno kontaminacijo.

V eni lanskih številčk sovjetskega lista VOENNIJE ZNANJA smo tako zasledili zanimiv zapis o vaji civilne zaščite na neki sovjetski živinorejski fermi, ko so skušali praktično ugotoviti, v kolikem času in s koliko ljudmi je moč zaščititi živino ter skladišča krmil pred radioaktivnim sevanjem in kontaminacijo. Ker smo prepričani, da bodo izkušnje s te vaje zanimive tudi za naše bralce, predvsem pa še za tiste iz vrst kmetovalcev, smo članek priredili za našo stalno rubriko na tej strani.

Ekipa za varstvo živine in rastlin na tej živinorejski fermi so med vajo nepredušno zaprle hlev in skladišče zrnate krme, uredile postajo za dekontaminacijo živali ter dale veterinarsko pomoč živali, ki so jo zastrupile radioaktivne snovi ter bojnistrupi. Delo vsake skupine so merili s stopericami, tako da je imela vaja v bistvu značaj znanstvenega poskusa.

Hlev so nepredušno zaprli — hermetizirali s priročnim materialom; to je bil tipski hlev s stenami iz zidakov in z nevnemljivo streho, dolg 80 m, širok 10 m, predviden za 100 glav privezane govede. Hlev je imel 5 vrat, velikih 3 krat 2 m, 32 oken (2,5 x 0,5 m, 1,5 m visoko od tal) ter 3 cevi za prezračevanje s premerom 1 m.

Skupina, ki se je lotila dela, je štela 11 ljudi, delavcev, ki so stalno zaposleni na tej fermi. Za hermetizacijo so uporabili razredčeno ilovico, panel plošče, prekrivala iz konoplje, klobučevino, s katranom prevlečen papir, impregnirano platno itd. Špranje ob vratih so zamašili s klobučevino in krpami ter jih premazali z razredčeno ilovico. Okvir vrat so obložili s klobučevino ter katranskim papirjem, spodaj pa z elastičnim materialom (gumijem itd.). Znotraj so nad vrati postavili nadstrešek iz impregniranega platna. Tako sta dva delavca nepredušno zaprla ena vrata v 45 minutah, za vsa vrata pa je bilo potrebno 7,5 ljudi na uro.

Okna so hermetizirali na dva načina. Trinajst oken so 4 ljudje zazidali z zidaki in pri tem uporabili razredčeno ilovico. Preostalih 19 oken pa sta dva delavca zaprla s prej pripravljenimi lesenimi paneli ploščami,

obloženimi s katraniziranim papirjem; špranje sta zamašila s kitom. V prvem primeru je bilo potrebnih 10,5 ljudi na uro, v drugem pa šest.

Odprtine prezračevalnih cevi so zaprli z dvema plastema klobučevine in ovili s tkanino iz konoplje. To je opravil en človek v dveh urah.

Hlev so tako hermetizirali v 2,30 ure, za kar so potrebovali 26 ljudi na uro.

Hkrati s tem so organizirali tudi dovoz krme za 5 dni; za vsako kravo so za vsake štiriindvajset ur oskrbe pripeljali po 5 kg slame v balah ter 2 kg koncentrata. Slamo so naložili v glavni prehod blizu jasl, koncentrat pa v predvorju ter ga prekrili z impregniranim platnom. Vodo za živino so zajemali iz arteškega vodnjaka ter jo s črpalkami dovajali v pojilnike.

Hlev so povsem pripravili za zaščito živine pred radioaktivno kontaminacijo v skupaj petih urah.

Drugi oddelek je skladišče zrnate krme spremenil v nepredušno zaklon za to krmo. Tudi to je tipsko skladišče za 3.400 ton; stene so iz trdega materiala, strehe pa iz katranskega papirja in skrilavca; skladišče ima pet vrat s po 9 m² in sedem oken s po 0,5 m²; okna so 2,5 m visoko od tal.

Ker je bilo delo, ki jih je čakalo, zelo obsežno, so ekipo povečali na 20 ljudi, od katerih je vsak dobil natanko določeno nalogo.

Skladišče so hermetizirali na enak način kot hlev. Okna je nepredušno zaprlo pet ljudi. Dva sta v 36 minutah zaprla eno okno s prekrivalom iz rogoza ter z druge strani razpela katranski papir. Z zidaki ter razredčeno ilovico so drugo okno zaprli in zamašili špranje v 20 minutah. Skupina 5 ljudi je delala 40 minut, kar pomeni, da bi delo opravili trije ljudje v eni uri.

Šest ljudi je hermetiziralo vrata. Tista, ki so bila čisto dobra, sta dva delavca obložila s klobučevino in tkanino iz konoplje ter jih premazala z ilovico, za kar sta potrebovala 45 minut. To pomeni, da bi delo opravil v eni uri poldrugi delavec. Vrata, ki so bila potrebna srednjih popravil, so hermetizirali 4 delavci v 90 min. oziroma 6 ljudi v 1 uri. Pet vrat so hermetizirali v 3,15 ure, kar je isto, kot če bi 16,5 ljudi delalo eno uro.

Iz prostora je 5,5 ljudi v eni uri odstranilo 700 kg gnoja. 12 ljudi pa je v eni uri spravilo na kupe 60 ton zrnate krme ter kupe prekrilo z impregniranim platnom. Skladišče zrnate krme so povsem hermetizirali v 3,20 ure (52,5 ljudi v eni uri).

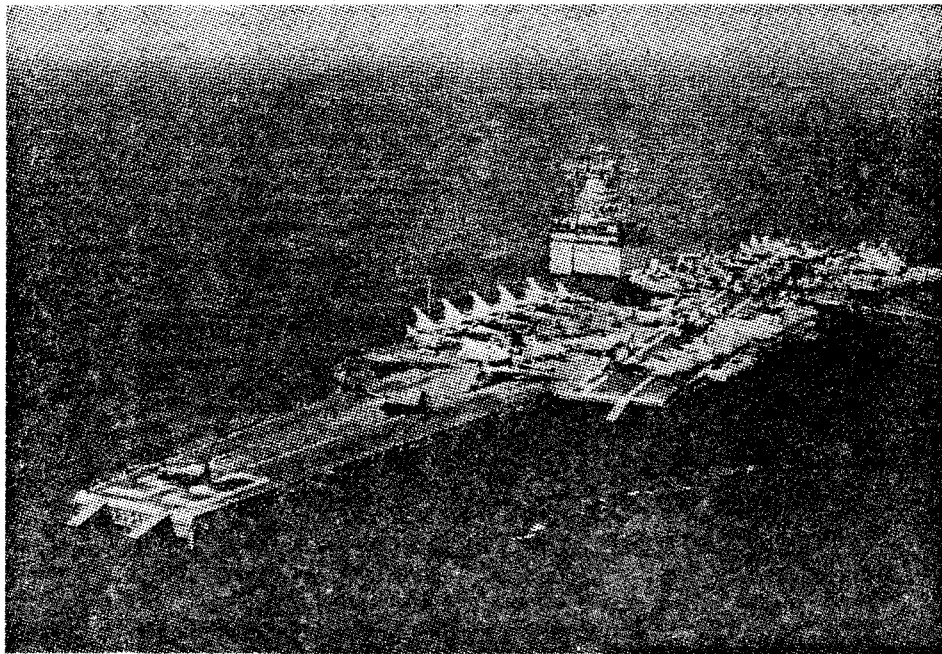
Zgradili so tudi zaklonišče za 20 delavcev farne pred radioaktivnimi padavinami. To je bil rov, globok 2,5 metra in širok 1,5 metra, bočne stene so bile poševne, imel je predvorje in poševen vhod. Strop so naredili iz tramov, prekritih s katranskim papirjem. Na vrh so nasuli 50 cm debelo plast zemlje, v sredino pa vstavili prezračevalno

cev. Stene zaklonišča so obložili z deskami, ob straneh so postavili klopi. Zaklonišče je 9 ljudi zgradilo v 8 urah, pomagali pa so si z dvema traktorjema.

Postajo za dekontaminacijo živine je uredila kolhozna veterinarska bolnišnica s pomočjo ustreznih enot za varstvo živali. Predpostavili so, da je govedo zastrupljeno zaradi radioaktivnih padavin in bojnih strupov. Živino so razdelili v dve skupini: tisto, ki je bila zastrupljena z radioaktivnimi padavinami, so iz staje gnali v poseben koridor ter jo hkrati dekontaminirali z obeh strani s pralnimi sredstvi, ščetkami in močnim vodnim curkom. Potem so jo sprali s čisto vodo, opravili dozimetrijsko kontrolo in živali prepeljali na čisti del postaje. Enkratno radiacijsko dekontaminacijo 10 glav goved sta dva delavca opravila v 5 do 6 minutah, tako da sta v eni uri dekontaminirala 118 živali.

Živino, ki se je zastrupila z bojnimi strupi, pa so dekontaminirali s suho metodo: po vsem telesu so živali posuli s klorovim apnom ter jih po 30 minutah oprali z vodo iz dekontaminacijske črpalke; nato so jo nagnali v čiste staje. Trije delavci so v eni uri dekontaminirali 20 živali.

Pisec članka v prej omenjenem sovjetskem listu ob koncu še poudarja, da ta vaja za delavce ni bila nikakršna »gonja za dobrim časom«, ker si delavci niso posebej prizadevali, da bi delo opravili v navedenem času, temveč so delali povsem normalno, brez posebnih naprezanj.

Prva ameriška letalonosilka na jedrski pogon ENTERPRISE

Priprave na občne zборе

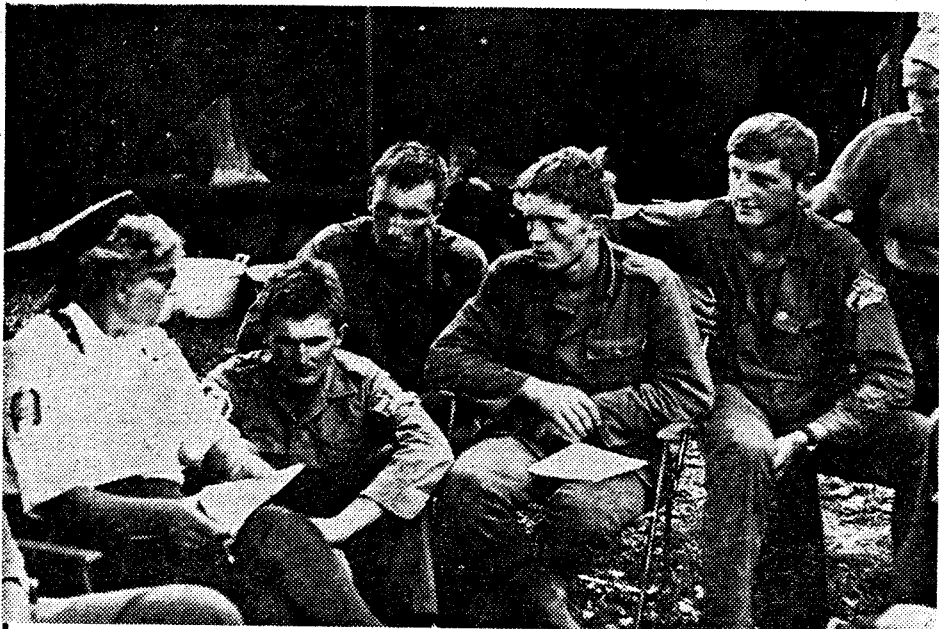
Da bi bili občni zbori krajevnih organizacij ZRVS v občini Slovenske Konjice kar najboljše pripravljene, je občinski odbor organizacije na svoji zadnji seji posvetil tej zadevi precej pozornosti. Obravnavali so namreč vlogo krajevnih organizacij in njihovih odborov ter sklenili sklicati v septembru razširjeno sejo. Nanjo bodo povabili tudi člane odborov vseh krajevnih organizacij. Pogovorili se bodo namreč o vsebinskih, organizacijskih in kadrovskih zadevah, ki jih je treba urediti še pred občnimi zbori. Menili so, da je to potrebno zato, ker je tudi v prihodnji mandatni dobi kot vedno od sposobnosti in volje odbornikov

odvisno delo in izvajanje programa v krajevnih organizacijah.

Občni zbori naj bi bili predvidoma izvedeni do konca oktobra. Zatem bodo sklicali skupščino občinskega odbora ZRVS. Zato so na seji obravnavali tudi osnutek programa dela občinskega odbora za prihodnje mandatno obdobje in sklepali o dodatnem vojaško strokovnem izpopolnjevanju rezervnih vojaških starešin.

Na koncu seje je predsednik Avgust Bogatin pozval vse člane odbora in predsednike krajevnih organizacij ZRVS, naj aktivno sodelujejo v akciji zbiranja sredstev za gradnjo spominskega doma v Kumrovcu.

VLADO PRATNEMER

Štirje izmed šestnajstih pripadnikov JLA, ki so se letos pridružili pohodnikom AVNOJ 73, so ob večerih najraje prisluhnili spominom narodne herojke Albince Hočevar-Mali.

IZ NOVE GORICE

Razprava o obrambi

Predstavnika ZRVS in ZZB NOV novogoriške občine sta obravnavala na skupni seji smernice v zvezi z obrambo, ki jih je pred nedavnim sprejelo predsedstvo SFRJ. Tovariš Franc Jordan, predsednik komisije za družbeno politično delo in obrambno vzgojo pri občinskem odboru ZZB, je opozoril na pomen teh smernic za obe organizaciji. Smernice služijo kot navodila za pripravo na obrambo, ki jih potrebujejo vse družbene strukture pri vzpostavljanju učinkovitega sistema vseljudskega odpora. Zato je prav, da se z njimi seznanijo vsi vojaški starešine in borci. Predsedstvi obeh organizacij sta sprejeli sklep, da bodo smernice obravnavali po regijah v mesecu septembru.

MILE GOJKOVIČ

MONTAŽNI HANGARJI

Ameriško podjetje Goodyear Aerospace je sklenilo z vojnim letalstvom pogodbo, da bo za znesek 2,9 milijonov dolarjev izdelalo 21 montažnih hangarjev. To ne bi bilo nič posebnega, če ne bi šlo za hangarje, ki morajo biti zelo lahki, hkrati pa tudi trdni in usposobljeni za prevažanje po zraku. Hangarji so dolgi po 39, široki 23 in visoki nekaj manj kot 8 metrov. Sestavljeni so iz 92 plošč iz lahkega materiala, ki jih pred prevozom s transportnimi letali C-130 zložijo v štiri velike kontejnerje. Da so hangarji tudi trdni, dokazuje podatek, da lahko vzdrže sunke do hitrosti 100 km na uro in pritisk snega v teži 16.300 kg.

Nad 90 odst. rezervnih starešin opravilo izpite

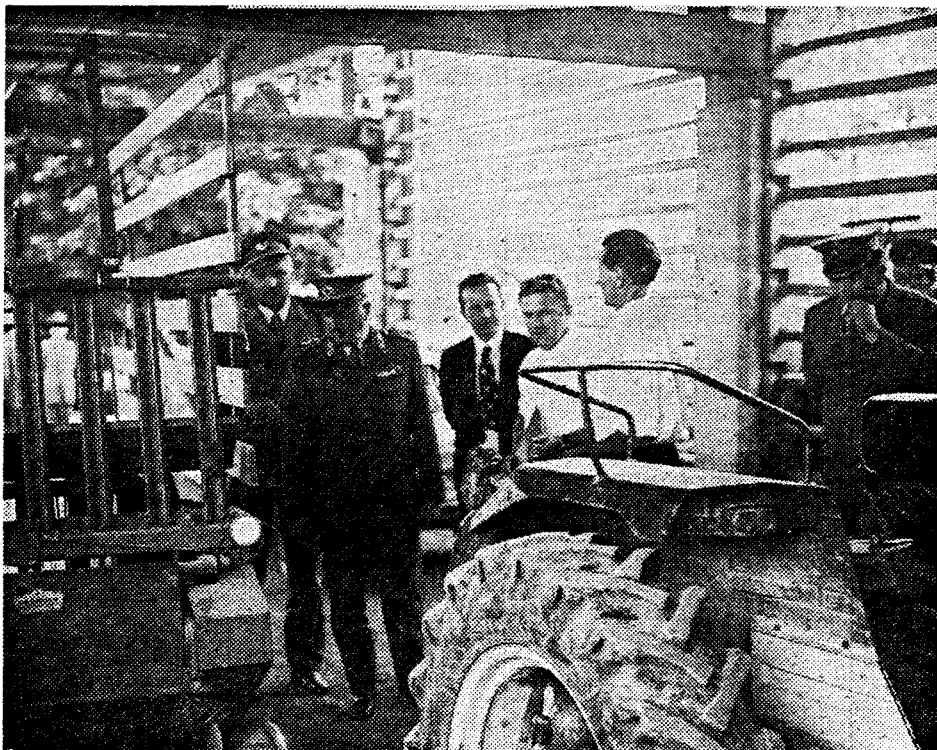
V novogoriški občini so pred kratkim končali orientacijsko taktične pogoje, ki so se začeli 22. aprila. Rezervni vojaški starešine so opravili izpite in tako sklenili letošnji program usposabljanja. Izpite je opravilo nad 97 odstotkov rezervnih vojaških starešin, od teh 99,12 odstotka z uspehom. Za izpit se ni prijavil iz upravičenih razlogov komaj dober odstotek obveznikov.

Rezervni starešine so morali odgovarjati na vprašanja iz vojaške teorije, reševanja taktičnih nalog, topografije, streljanja z vojaško puško, poleg tega pa so morali prehoditi s pomočjo zemljevida osem kilometrov dolgo pot. Rezultati kažejo, da so se kandidati dobro odrezali tudi pri vprašanjih o boju proti diverzantom in teroristom.

Najbolje je odgovarjala ekipa iz Renč, ki je dosegla 162,82 točk. Le za štiri točke slabši so bili njihovi tovariši iz organizacije Maksa Valentinčiča iz Nove Gorice, tretje mesto pa so dosegli Braničani z rezultatom 158,52 točk. Med posamezniki je bil najboljši Pavle Mermolja iz organizacije Maksa Valentinčiča: od 214 možnih točk jih je dosegel 207. Drugi je bil Stefan Cigoj (organizacija Jožeta Lamuta iz Nove Gorice) z 202 točkama, tretje mesto pa si delita Srečko Frfolja iz organizacije Kostanjevica na Krašu in Rudolf Kerševan iz Renč, ki sta dosegla 199 točk.

Za strokovno izpopolnjevanje rezervnih vojaških starešin na območju novogoriške občine ima veliko zaslug občinski odbor ZRVS, posebna zahvala pa velja tudi dvanaestčlanski izpitni komisiji, ki je izvedla celotno akcijo.

MILE GOJKOVIČ

Drž. sekretar za narodno obrambo arm. general Nikola Ljubičić si ogleduje mehanizacijo pri zasebnem kmetu Vinku Stanoniku

Gorske kmetije – opora obrambe

Med svojim nedavnim obiskom v občini Škofja Loka si je državni sekretar za narodno obrambo armadni general Nikola Ljubičić ogledal legendarne Dražgoše z okolico, nato pa se je zadržal na vzornem kmetijskem posestvu Vinka Stanonika v Vinharjih. Spremljali so ga načelnik generalštaba JLA Stane Potočar, sekretar Zveznega izvršnega sveta Ivan Franko, komandant ljubljanske armadne oblasti generalpolkovnik Franc Tavčar, član predsedstva skupščine SR Slovenije Zdravko Krvin in predstavniki občine.

Kmet Vinko Stanonik, ki z ženo in sinom živi in dela na svojem vzornem posestvu na nadmorski višini 640 m, je razkazal generalu Ljubičiću svoje gospodarstvo, solidno kmetijsko mehanizacijo in poslopja. Stanonik se je specializiral za proizvodnjo mleka in govejega mesa. Njegovi mesečni dohodki dosegajo poprečno mesečnih dohodkov v občini: 2.005 dinarjev. Njegov sin in naslednik je končal srednjo kmetijsko šolo.

Sicer je občina Škofja Loka v zadnjih letih med prvimi v Sloveniji izvedla vrsto ukrepov za posodobitve kmetijske proizvodnje zasebnih kmetovalcev. Od 1.200 kmetij na nadmorski višini 600 metrov jih bo kmalu okrog polovica moderniziranih in bodo pridelovale živila, ki so pomembna tako v miru kot v vojni. In prav to je bilo glavno, ko je tekla razprava o tem, naj bi pomagali zasebnim kmetom, da se upostavijo na noge. To bo za naš sistem splošnega ljudskega odpora zelo pomembno. Znano je namreč, da so bili prav ti kraji – širša področja Gorenjske in Primorske – med vojno zaledje in vir prehrane za partizanske odrede, brigade in divizije, ki so izvajale v teh predelih pomembne akcije.

Sklepi predsedstva SFRJ o pomoči kmetom na nerazvitih področjih in v gorskih krajih se torej tod že nekaj let izvajajo. Zvezni

Sekretar ZIS Ivan Franko opisuje armadnemu generalu Ljubičiću potek dražgoške bitke

sekretar za narodno obrambo je izrazil zadovoljstvo z vsem, kar je videl, in se je dolgo pogovarjal z Vinkom Stanonikom, ki sta ga pred njim že obiskala tudi tovariša Tito in Kardelj.

PO FRONTU

Gostje na prigrizku v ambientu kmečke hiše

SLOVENJ GRADEC

SREČANJE PRI SKRIVARNIKU

Pri Skrivarniku na Stibuhu v bližini Slovenj Gradca je bilo v nedeljo, 5. avgusta, že tradicionalno srečanje izgnancev, internirancev, vojnih ujetnikov in političnih zapornikov iz občine Slovenj Gradec. Namen vsakoletnih srečanj, letošnje je bilo že peto, je obujanje spominov na najtežje dni življenja v taboriščih in izgnanstvu ter dogovor za delo in akcije v prihodnje.

Nedeljsko srečanje je privabilo k Skrivarniku več sto članov sekcije za izgnance, internirance, vojne ujetnike in politične zapornike pri Občinskem odboru ZZB NOV Slovenj Gradec in njihovih družinskih članov. Prišli pa so tudi gostje, med katerimi je bil tudi predsednik slovenjgraške občinske skupščine dipl. inž. Peter Planinšec.

Udeležence srečanja je pozdravil Viktor Skrivarnik, zatem pa je spregovoril bivši interniranez iz Dachaua, prof. Stane Hribnik. Orisal je tegobe, s katerimi so se med veliko preizkušnjo srečevali izgnanci, interniranci, politični zaporniki in vojni ujetniki ter poudaril, da morajo zdaj izgnanci in interniranci še bolj strniti sile in pomagati, da se zruši svetovni imperializem, ki spet sega po svobodnem svetu. Biti pa morajo tudi med borci za mir v svetu ter za sožitje in sodelovanje med narodi.

Program srečanja pri Skrivarniku so lepo izpopolnili pevci s Sel pri Slovenj Gradcu ter recitatorji Kulturno prosvetnega društva Stari trg pri Slovenj Gradcu. Ob zvokih harmonike in ob prepevanju partizanskih pesmi je hitro minevala nedelja.

V pomenku s predsednikom sekcije za izgnance, internirance, vojne ujetnike in politične zapornike pri Občinskem odboru ZZB NOV Slovenj Gradec, Viktorjem Skrivarnikom, smo izvedeli, da so se odločili za organizacijo srečanj na željo članov. Mnogi so namreč želeli, da bi se sešli vsaj enkrat na leto, obudili spomine na leta ljudske revolucije. Letošnje srečanje je bilo že peto in pripravljali jih bodo vsako leto tudi v prihodnje. Viktor Skrivarnik je tudi povedal, da je v Mislinjski dolini — po sicer nepopolnih podatkih — okrog 400 izgnancev, internirancev, političnih zapornikov in vojnih ujetnikov. Točne evidence o članstvu še nimajo, jo pa prav zdaj pripravljajo in računajo, da bo v kratkem pripravljena. Več pozornosti pa bodo v prihodnje namenili pisanju spominov in zbiranju gradiva. Tako naj bi mladi rod spoznal trpljenje izgnancev, taboriščnikov, političnih zapornikov in vojnih ujetnikov. Računajo, da bodo o tem pripravili nekaj posebnih oddaj tudi za lokalno radijsko postajo v Slovenj Gradcu.

— M —

RADOVLJICA

NIZOZEMSKI TURISTI NA JELOVICI

Krajevna skupnost, ki upravlja »kamp« v Radovljici, je v sodelovanju s partizanskim domom na Vodica na Jelovici 1. t. m. priredila skupinski izlet za nizozemske turiste, ki so na počitnicah pri nas. Posamezni turisti so sami izrazili željo, da bi si radi v bližnji okolici ogledali kraje, kjer so se bojevali naši partizani.

Okrog 50 turistov — med njimi je bila dobra tretjina mladine — se je odpeljalo z lastnimi avtomobili pod vodstvom tajnika krajevne skupnosti na Jelovico. Najprej so si ogledali spomenike na Taležu in Zgoški ravni, nato so se ustavili pri partizanskem domu na Vodica. Tam so jim gostitelji priredili lep sprejem.

Turisti so bili vznemirjeni nad lepoto jelovških gozdov in občudovali so lepo ureditev spomenikov. Pot jih je nato vodila po gozdnih cestah na Rovtarico in skozi Bohinj nazaj v Radovljico. — Vsi izletniki so bili izredno hvaležni prirediteljem lepega izleta. O svojem doživetju so navdušeno govorili svojim rojakom, ki niso bili z njimi na izletu, in jih navdušili za ogled Jelovice. Nekateri so zaradi tega podaljšali bivanje v turističnem taboru (kampu) za nekaj dni. — Ta izlet je pokazal, kako je mogoče z majhnimi denarnimi sredstvi in brez posebnih naporov zadovoljiti goste ter jih hkrati seznanjati z našo zgodovino, ki smemo nanjo biti ponosni. Zlasti za goste z Nizozemskega je naša preteklost zelo zanimiva, česar bi se morali dobro zavedati tudi v drugih letoviških krajih pri nas.

OBČINSKI PROGRAM ZA GRADITEV STANOVANJ

Občinska podružnica društva upokojenec v Radovljici je sprejela program za graditev stanovanj za upokojence in upokojene delovne invalide. Stanovanja bodo zidali s skladom za graditev stanovanj in zavodov za upokojence in delovne invalide. Program zajema potrebe po stanovanjih upokojenec, ki so vložili prošnje pri občinski skupščini, upoštevali pa so tudi po-

trebe članov društev upokojenec v Bohinju, na Bledu, Gorjah in v Kropi. Program se deli na dve obdobji v prvem obdobju (srednjeročni program) do leta 1976 bodo nakupili 25 stanovanj v družbeni lastnini, v blokih v Radovljici; dolgoročni program pa bo treba izpolniti do leta 1982.

Že letos bodo kupili 12 enoinpolsobnih stanovanj. Naslednjih 13 enosobnih stanovanj pa bodo dokupili do leta 1975. Izključno pravico do teh stanovanj, namenjenih upokojencem, bo imela komisija za urejanje stanovanjskih zadev pri občinski podružnici društva upokojenec. Zdaj je v tej pristojnosti že 20 stanovanj za upokojence. Komisija bo stanovanja dodeljevala po posebnem pravilniku. Prednostni seznam prosilcev stanovanj, ki bodo stanovanja dobili prihodnje leto, bo komisija sestavila do decembra.

Za nakup 12 stanovanj v vrednosti 2.205.110 din bodo znašala letna odplačila (anuitete) 134.315 din (če upoštevamo amortizacijo, pa 112.264 din) ob 2-odstotnih obrestih in odplačevanju v 20 letih.

Po dolgoročnem programu bodo zgradili zavod za ostarele ljudi; v njem bo 100 do 120 postelj in oskrbovanci bodo imeli popolno oskrbo. Gradili bodo ob domu upokojenec ali nekeje v bližini. Graditi bodo začeli brž ko se bo nabralo dovolj denarja za postopno graditev posameznih enot. Načrte bodo začeli pripravljati takoj. Za dom za starostnike (100 do 120 postelj) bodo dobili dotacijo iz stanovanjskega sklada upokojenec pri direkciji za pokojninsko in invalidsko zavarovanje SR Slovenije. Na leto se nabere poprečno 1.800.000 din, izmed tega gre 30 odstotkov v občinski solidarnostni sklad za namene upokojenec in upokojenih delovnih invalidov. JR

JESENICE

2. SEPTEMBRA POJDEMO NA ROBEŽ PRI APAČAH

V nedeljo, 2. septembra, bodo na Robežu pri Apačah na Koroškem odkrili spomenik padlim partizanom. Te spominske svečanosti se bo udeležilo tudi veliko število borcev in drugih prebivalcev jeseniške občine. Tja gredé se bodo ustavili v Svečah v Rožni dolini, kjer bodo položili venec na grob narodnega heroja Matija Verdika-Tomaža. Odkritje spomenika bo ob 13. uri. Domačini bodo pripravili kulturni program, v katerem bo nastopil tudi Partizanski pevski zbor iz Ljubljane. Udeleženci z Jesenic se bodo vrnili domov prek Ljubelja. Prevoz organizira TOZD Viator Jesenice. Prevozni stroški za eno osebo 38 din.

BRANKO BLENKUS

MURSKA SOBOTA

POHOD TABORNIKOV PO PARTIZANSKIH POTEH

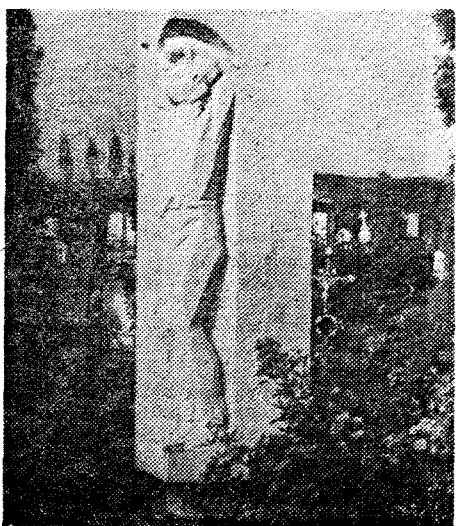
Približno 40 tabornikov, »medvedkov« in »čebelic« taborniškega odreda »Črni teloh« iz Murske Sobotice je ob koncu šolskega leta napravilo pohod v Vanečo na Goričkem. Obiskali so viničarje na Vaneči, kjer so bili leta 1944 hudi boji med partizani in madžarsko vojsko.

O bojih v tem kraju je tabornikom govoril udeleženec bitke Stane Červič-Bojan. Taborniki so položili venec in šopke cvetja pred spominsko ploščo, ki je vzidana v steno viničarije. — Odred je s tem pripravil že drugi pohod zaporedoma v dveh letih. B.

ILOVCI PRI LJUTOMERU

OBNOVILI SO SPOMENIK

V Ilovcih je okupator ubil devetnajst talcev iz vrst naših zavednih in neuklonljivih ljudi, da bi zastrašil ljudstvo in zadušil vstajo. V Ilovcih se vsako leto srečajo preživeli borci in aktivisti s tega območja in počastijo spomin padlih talcev. Spomenik talcem je na ljutomerskem pokopališču. V Ilovcih pa imamo spomenik NOB, ki so ga pred letošnjim dnevom borcev obnovili. F.

Italijanski mladinci so med potjo izstopili na ljubljanski železniški postaji. Pozdravili so jih zastopniki ljubljanske mladine in družbenopolitičnih organizacij, v pozdrav pa sta spregovorila predsednik RK ZMS Ljubo Janič in predsednik mestnega komiteja Milan Haran.

KOPER

POSPREMILI SO ITALIJANSKE MLADINCE

Delegacija koprskih mladincev in mladink je 25. julija v Sežani pričakala tisoč italijanskih mladincev, ki so potovali na deseti festival mladine in študentov v Berlin (DR Nemčijo). Festival so priredili pod geslom: »Za protimperialistično solidarnost, mir in prijateljstvo!«

Koprski mladinci so spremljali Italijane do Zagreba. Med potjo so se pogovorili o skupnih mladinskih prizadevanjih. Festivala so se udeležili zastopniki mladinskih organizacij iz 130 držav. Iz naše države je sodelovalo štiristo mladincev in mladink.

TREBNJE

PRIPRAVE NA SREČANJE BIVŠIH INTERNIRANCEV

Komisija za bивše vojne ujetnike, politične zapornike, internirance in deportirance pri občinskem odboru ZZB NOV Trebnje bo v sodelovanju s sekcijo za internirance in deportirance pri ZB NOV Mirna priredila tovariško srečanje 12. t. m. v Mirni. Prireditelj bo ob tridesetletnici osvoboditve zapornikov in internirancev iz italijanskih zaporov in taborišč, ko so ti naši ljudje tudi množično pristopali v vrste borcev NOV (primer rabske brigade itd.).

Letošnje srečanje bo že dvanajsto. Prireditelji so pripravili bogat spored kulturne prireditve. Na tovariško srečanje vabijo tudi vse preživle svoje padlih in umrlih internirancev. Začetek ob treh popoldne.

MARIBOR

PRIZADEVANJE ZA OHRANITEV TRADICIJ NOB

Dejavnost komisije za zgodovinsko in spomeniško dejavnost ter razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB Maribor, je zelo raznolika in uspešna. Letos so končali pisanje kronik po krajih, šolskih okoliših in bivših občinah. Zadevno gradivo je sedaj zbrano v muzeju NOB v Mariboru.

Pričeli so tudi pisati zgodovino 11. SNOUB Miloša Zidanška, Lackovega odreda in bivših aktivistov mariborskega okrožja. O tem so doslej zbrali že precej gradiva. Obdelovanje gradiva pa postaja iz leta v leto težavnejše. Čas se vedno bolj umika...

Omenjena komisija zgledno sodeluje z muzejem NOB v Mariboru in z odbori nekdanjih partizanskih enot, ki imajo v Mariboru svoj dom: odbor Lackovega odreda, odbor Zidanškove brigade, področni odbor koroških partizanov in bivših aktivistov mariborskega okrožja. Eni in drugi vzdržujejo redne stike z nekdanjimi pripadniki teh enot. Odbor Lackovega odreda izdaja »Odmev partizana severne meje«, odbor Zidanškove brigade »Pohorski partizan«, odbor koroških partizanov za Slovenijo pa »Vestnik koroških partizanov«.

S tem pa dejavnost komisije za zgodovinsko in spomeniško dejavnost ter razvijanje tradicij NOV še ni izčrpana. Tako se tudi zavzemajo, da je partizanska pesem prisotna skoraj v vseh programih pevskih zborov pri mladinskih in odraslih. Posebno mesto pri tem zavzema pevski zbor »Partizana« Maribor. Potem je treba omeniti še sodelovanje omenjene komisije s Kurirčkovim festivalom, taborniški organizacijami, kurirčkovo pošto, občasnimi kvizi s tematiko iz NOB, z zavodom za spomeniško varstvo itd. D. MIKLAVEC

NOVO MESTO

BORCI PRED NOVIMI NALOGAMI

Številno članstvo ZB NOV Levi breg v Novem mestu se je nedavno zbralo na redni konferenci. Ta konferenca je bila sredi enoletnega delovnega obdobja, med dvema občinama zboroma, zato je odbor poročal o svojem dosedanjem delu. Predsedoval je Lado Avsec.

V okviru odbora — odbor žal nima svojega rednega prostora — ni bilo živahnega delovanja članstva, ker člani sodelujejo pri številnih družbenopolitičnih organizacijah. Odbor je imel več rednih sej, na katerih je bilo čutiti skrb za borce — za njihovo zdravstveno in stanovanjsko razmere. Odločno so grajali, da se pri pogrebi članov še zmeraj kaže razlikovanje. Zahtevali so, naj bi občinski odbor ZZB NOV in občina uredila s pravilnikom (kaksršne že imajo nekatere občine) pravila za pogrebe. Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jože Butara je seznanil zborovalce z nekaterimi sklepi zadnje konference republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Sklenili so, da bodo jeseni napravili enodnevni izlet za članstvo v Ptuj, Borl in Kumrovec, in sicer v okviru letošnjih proslav kmečkih uporov.

MARJAN TRATAR-UČO

HRASTNIK

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE V REČICI

Občinski odbor ZZB NOV Hrastnik je v sodelovanju z Združenjem borcev NOV Rečica pri Laškem 22. julija odkril v Rečici spominsko ploščo borcem, ki so padli 24. novembra 1944 v Zgornji Rečici na Marinkovem. To so bili: Olga Bizjak iz Dola pri Hrastrniku, Ciril Potekal iz Bobna pri Hrastrniku in Jože Čokl iz Šmarja pri Jelšah.

Slovesnosti se je udeležilo nad 500 Hrastrničanov in domačinov iz Rečice. Slavnostni govor je imel Maks Jakopič-Jur, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Hrastrnik. Na odkritje so prispele tudi mladinske pohodne enote, patrolje borčevske organizacije iz Hrastrnika in teritorialna enota iz Laškega. Po slovesnosti in kulturni prireditvi je bilo tovariško srečanje v Rečici.

LJUBLJANA,
CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

modularni blok
stropnik monta — višine 12 cm
in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm
v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI« je na razpolago ves ostali gradbeni material (apno, cementni strešnik, salonit, elementi za dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965
ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA
SOLIDNE CENE

utrinki in odmevi

KDO JE KRIV?

Prešernova brigada je bila ustanovljena 12. julija 1943; svojo tridesetletnico je nedavno obhajala v Kranju na Laborah, ne natančno na isti dan, ko je bila ustanovljena. Kranjska občinska skupščina je namreč sklenila, da je treba jubilej letos proslaviti v Kranju, da bi bila proslava kar najbolj slovesna in udeležba na nji množična. Zato smo tridesetletnico ustanovitve Prešernove brigade praznovali ob kranjskem občinskem prazniku. V ta namen je bila tudi slovesno odprta nova tovarna Iskre na Laborah. Ustanovili so prireditveni odbor, ki mu je predsedoval podpredsednik kranjske občinske skupščine, pa pododbore, komisije, itd.

Udeležba pa v nasprotju s pričakovanji ni bila množična, na njej je bilo prav malo občanov, čeprav je bila to osrednja proslava za Gorenjsko. Če ne bi bilo bivših borcev, nekaj sto vojakov JLA in pripadnikov teritorialnih enot, bi bil prostor pred slavnostno tribuno prazen. Sicer se je proslava udeležilo veliko pripadnikov nekdanje gorenjske brigade; prišlo jih je okrog 900 iz vse Slovenije in drugih republik, kjer zdaj živijo. Toda bili so tako rekoč sami. Premalo je bilo navzočih tudi delavcev, zlasti iz tistih tovarn, ki so oddaljene le nekaj korakov od slavnostnega prostora (v neposredni bližini je tovarna Sava). Prav gotovo nima nobenega pomena, da bi se na takšnih proslavah zbirali sami partizani; zgodovinski dogodki iz našega narodnoosvobodilnege boja imajo vendar izreden pomen za vse naše delovne ljudi, ne da bi to morali še ob vsaki priložnosti zmeraj znova poudarjati.

Zato se ne moremo zlepa sprijazniti zgotelj z ugotovitvijo, da udeležba na proslavi ni bila zares množična; tisti, ki morajo biti odgovorni za to pomanjkljivost, bi morali malo bolje slišati, kaj so o tem menili nekdanji borci, ki so se dobro zavestno za vse naše delovne ljudi, ne da bi to morali še ob vsaki priložnosti zmeraj znova poudarjati.

Mirno smem trditi, da je Prešernova brigada vsa prejšnja leta, ko je vsako leto proslavljala obletnico ustanovitve po raznih gorjanskih vaseh, nikdar ni bila tako osamljena kot pa letos v Kranju. Večkrat je bilo poudarjeno, da partizanske proslave morajo biti množične s posebnim poudarkom na prenašanju revolucionarnih tradicij na nove rodove. To velja tudi za proslavo tridesetletnice Prešernove brigade.

K. LESKOVEC

K ZADEVI JOŽETA ZEGE

V zadnji številki »TV 15« sem brala članek Francija Strleta o zadevi Zege Jožeta Stanjela. Že pred letom dni sem se osebno zanimala za zadevo. Na komunalnem zavodu za soc. zavarovanje v Kopru sem dobila na vpogled njegove podatke. Podatki za uveljavljanje posebne dobe so zelo skromni, zato sem se obrnila neposredno na priče, ki so podale izjave. Moram priznati, da sem bila prizadeta, ker sem opazila, neki nesimpatičen odnos do tovariša Jožeta Zege, prav tako pri drugih vaščanih. Očitajo mu neke prestopke, ki naj bi jih zakrivil v povojni dobi. Mislim pa, da to ne more vplivati na preteklost. Ker me navaja kot pričo, lahko povem, da sem že ob kapitulaciji Italije nekaj slišala o vzetem mitraljezu, vendar ne vem nič konkretnega.

Kar lahko pričam, je to: Nekega dne leta 1944 (mislim, da je bilo v jeseni) je Kosovelova brigada taborila nad Stomažem pri Ajdovščini. Kot bolničarka te brigade sem bila tu navzoča in sem dala prvo pomoč tovarišu Zegi. Kroga ga je zadela v desno ramo, izstopila v višini želodca in ranila še drugega tovariša v stegno. Odposlali smo ju v bolnišnico.

Ne vem, če se je potem še udeleževal v NOV.

Strinjam pa se z dopisnikom, da je to resnično težak socialni problem. Za njegovo rešitev bi bili potrebni zelo objektivni dejavniki.

MARIJA ZEKA

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 71

BIKOVINA, ITALIJAN, SARACE-
NI, STROJ, KAS, ZARIS, KA, AJA,
ANE, AVAR, RATA, AR, REGENT,
BIKINI, IREC, TYRON, ŽENSKI,
IAN, KOLENO, LIKA, KAKI, CRO-
NIN, ZM, CARAR, ONA, NIKE,
VEK, ANALI, VALJ, KRST, ENOS,
IN, TEN, POTOK, ZAVORE, VILI-
CE, IDEAL, DRAMA, MAKAKO,
MAR, VA, ATRIJI, OSAT, AKARAN,
IVO, KANIN, VOJKO, KATE, DNO,
KARIN, MISEL, ACETON, TAMA-
RA.

Izrebrali smo tri reševalce: 1. PARKELJ Franc, Leninov trg 7, 51420 Trbovlje, prejme knjigo »Veliki petek«, 2. GRUNTAR Srčan 56242 Materija 18, prejme knjigo »Jezdec brez konja«, 3. PELKO Marija Rečica 4, 63270 Laško, prejme knjigo »Rdeči signal«. Vsi trije izrebranci bodo knjigo prejeli po pošti.

KAKO SO SPREJELI PARTIZANSKO MAMO...

Prejšnji mesec je dvaindesetletna Ivana Robič iz Krnice pri Gorjah dobila v blejskem zdravstvenem domu napotnico za ljubljansko bolnišnico. Dne 11. julija so mamo z rešilnim avtomobilom v spremstvu Cilke Pogačarjeve odpeljali na kirurški oddelek ljubljanske splošne bolnišnice. Prišli so ob devetih dopoldne.

Sestra v sprejemni pisarni ni hotela sprejeti bolnice, češ naj počakajo do treh popoldne. Morali bi čakati torej šest ur. Cilka Pogačarjeva je uslužbenko lepo prosila, naj se vendar usmili stare mame. Uslužbenka pa je bila kar razkačena in se je znesla nad bolnico ter njeno spremljevalko. Po dveh urah in pol čakanja se je vrnil s službenega obhoda po oddelku zdravnik dr. Pirc in je mamo prevzel na lastno odgovornost kljub ugovorom sestre. Lepo,

na vse skrbno je pregledal mamo. Hotel jo je obdržati v bolnišnici, ker bi ji morali amputirati nogo. Toda priletna mama, ki ima zelo hudo arteriosklerozo, bi najbrž operacije ne prenesla. Zato se je vrnila domov. S kakšnimi vtisi je zapustila bolnišnico, kjer je naletela na tako hladen sprejem uradnice v človekoljubni službi? Lahko si mislimo in smo spriči vsega tega, kar je Robičeva mama, mati štirih partizanov, pretrpela v svojem življenju — milo rečeno — upravičeno ogorčeni.

JOŽE AMBROŽIČ

VABILO NA KURIRSKO SREČANJE

Ob 30-letnici ustanovitve kurirske postaje G-11 v Davči organiziramo letos v septembru tovariško srečanje vseh še živih kurirjev te postaje ter drugih partizanskih kurirjev. To snidenje bo pri Stinovi v »Globeli« pri Zalem togu. Kdor se tega namerava udeležiti, naj predhodno sporoči svoj naslov Hafner Ljuzetu — Suška c. 43, Škofja Loka — telefon 85-688, najkasneje do 25. 8. 1973.

pravna posvetovalnica

PROBLEMI BORCA

V. A. Kranj

VPRASANJE: V dopisu pišete, da ste borec NOV iz leta 1944. Pišete, da so bili takrat, ko ste stopili v NOV Nemci še prav tako močni, da so bile takrat prav take nevarnosti in veliko trpljenje. Kot borca NOV iz leta 1944 vas nihče ne upošteva in vam ne daje nobenega priznanja. Sprašujete tudi, ali imate kot borec pravico do primerne službe, ker ste slabega zdravja.

ODGOVOR: Res je, da predpisi o pokojninskem zavarovanju dajejo posebne ugodnosti zlasti borcem pred 9. 9. 1943, res pa je tudi, da imajo tudi drugi borci NOV po pokojninskih predpisih nekaj ugodnosti. Ker kakega konkretnega vprašanja ne postavljate, vam tudi ne moremo dati nobenega konkretnega odgovora v okviru naše pravne posvetovalnice. Upamo, da vam bomo že z objavo kratkega povzetka vašega dopisa ustregli in opozorili na probleme, ki jih omenjate v svojem dopisu.

imeli smo ljudi

Ivan Lipar-Iztok

Dne 27. julija smo pospremili k zadnjemu počitku tovariša Ivana Liparja — Iztoka iz Mengša. Umril je po mučni bolezni, ki jo je dolgo premagoval z voljo, a ji le ni bil kos...

Pokojnik je eden izmed tistih slovenskih intelektualcev, ki so bili nacističnim okupatorjem trn v peti in so bili zato leta 1941 prvi na udar. Že 1. 1941 so Ivana zaprli in ga odgnali v Begunje, od onod pa v taborišče. Ker mu niso mogli ničesar dokazati, so ga izpustili. Vrnil se je domov in se takoj vključil v aktivno, organizirano delo za NOB. Potem ga je po vodil v partizane, kjer je dobil ime Iztok. Bil je v Kamniškem bataljonu in Slandrovi brigadi. Izkazal se je kot dober propagandist in eden prvih partizanskih fotoreporterjev. Nazadnje je postal vodja propagandnega oddelka IV. operativne cone. Tudi po osvoboditvi je zvešto opravljal razne družbenopolitične naloge, dokler mu ni tega preprečila zadržna bolezen. posledica medvojnih in povojnih naprav.

Velik pogrebni spreved na pokopališču v Mengšu je pričal, kako je bil Ivan priljubljen in kako bo ostal vsem prijateljem in znancem trajno v spominu.

Tone Velikonja

Od Toneta Velikonje so se na pokopališču v Spod. Idriji za vedno poslovili številni prijatelji, znanci in soborci. Bil je član ZB NOV in drugih množičnih organizacij v Kanomliji. Kot požrtvovalnega aktivista in udeleženca NOB, dobrega tovariša, ki je užival med nami velik ugled, ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Boris Manfreda

Od Borisa Manfrede so se nedavno za vedno poslovili na Mostu na Soči. Njegova nenadna smrt nas je hudo pretresla. — Rodil se je leta 1920 na Mostu na Soči. Imel je hudo mladost. Vpoklicali so ga v italijansko vojsko in ga odgnali s Sicilije v Afriko. Tam se je srečal z drugimi primorskimi fanti in se z njimi opredelil za boj proti fašizmu in okupatorju. Sto-

pil je v partizanske vrste. Bil je komandant topniškega oddelka, ki se je odlikoval v bojih na jadranskih otokih in dalmatinski obali. Boris je bil večkrat odlikovan. Po vojni je opravljal odgovorne naloge v raznih organizacijah. Vedno mu bomo dolgovali hvalečnost za njegov trud in požrtvovalnost!

Ivan Žilnik

Ivana Žilnika iz Orle vasi v Savinjski dolini smo 13. julija spremili na njegovi zadnji poti. Rodil se je 1912 v številni kmečki družini. Izučil se je za sodarja. Ob začetku druge svetovne vojne je bil na orožnih vajah v Srbiji. Na poti domov so ga Nemci ujeli in ga odgnali v taborišče. V domovino se je vrnil leta 1944 in stopil v vrste borcev. Bojeval se je v raznih krajih na Dolenjskem. Po osvoboditvi je kmetoval. Vojna mu je zapustila usodne posledice. Zdravil se je v Topolšici, kjer je umrl. Kot borec je bil odlikovan za hrabrost in za zasluge za narod.

Konrad Šivic

Konrad Šivic, dobro znan Jeseničan, ni dočkal svoje osemdesetletnice, ki bi jo obhajal oktobra. — Bil je dolga leta delavec v jeseniški železarni. Kot naprednega našega človeka so ga predvojne protiljudske oblasti začetek leta 1941 internirale v taborišču v Ivanjci. Med vojno je izgubil hčerko Marijo, ki je padla kot borka NOV.

Franc Stare

Franca Stareta smo pokopali v Cerknici. — Rodil se je leta 1922 na Vrhnikih v delavski družini in okušal od zgodnje mladosti trdo življenje proletarca. Ob začetku vojne se je takoj pridružil OF. Začetek leta 1942 so ga Italijani odgnali v internacijo na Rab. Po vrnitvi iz taborišča leta 1943 se je uvrstil med borce notranjskega odreda. Ob ustanovitvi VDV pa je bil do deljen v to enoto, kjer je ostal do osvoboditve. Po vojni je služboval pri ljudski milici do upokojitve leta 1958. Kot upokojenec je ostal nadalje zelo dejaven v vseh družbenopolitičnih organizacijah, pa tudi kot sodelavec RK in stalen krvođalec. Odlikovan je bil z več odlikovanji.

Andrej Končan-Maček

Andrej Končan se je smrtno ponesrečil. — Rodil se je leta 1900 v Horjulu. Bil je pravi proletarec in pred vojno je delal pri raznih gospodarjih, večinoma na Vrhnikih. V osvobodilnem gibanju je sodeloval od vsega začetka. Leta 1942 so ga Italijani zaprli in odgnali v taborišče. Po italijanski kapitulaciji so taborišče za sedli Nemci in potem ujetnike odgnali v nemško taborišče. Končan je tudi v internaciji sodeloval v organizaciji internirancev. Hudo izčrpan se je vrnil po osvoboditvi domov. Z vneto je poprijel za družbenopolitično delo. Največ je sodeloval v horjulskem gasilskem društvu. V trajnem spominu ga bodo ohranili sotrpni iz internacije, zlasti iz Buchenvalda.

Alojz Kurnik

Alojza Kurnika smo 30. julija pokopali v Soštanju. Rodil se je leta 1908 v kmečki družini v Čečah pri Trbovljah. Ze v zgodnji mladosti se je pridružil naprednemu delavskemu gibanju. V prvem obdobju vojne je sodeloval v osvobodilnem gibanju v Čečah. Ob prvi priložnosti je pobegnil k partizanom. — Po osvoboditvi je opravljal pomembne naloge v več družbenopolitičnih organizacijah. Zadnja leta je bil zaposlen v Trbovljah. Bil je odlikovan za hrabrost in za zasluge za narod. Vse, ki smo ga poznali, je njegova zgodnja smrt zelo prizadela. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Jaka Logar-Matičkov

Jaka Logar — Matičkov je umrl po hudi zadržni bolezni v Horjulu. — Rodil se je leta 1909 v napredni družini. Pred vojno

je sodeloval v naprednem delavskem gibanju. Med okupacijo je začel sodelovati med prvimi v narodnoosvobodilnem gibanju. Ze avgusta 1941 je bil sprejet v partijo. Partijska organizacija mu je nalagala težavne naloge, ki jih je vestno izpolnjeval. Bil je referent za preskrbo pri rajonskem odboru OF Horjul in skrbel za prehrano borcev v partizanskem taboru na Samotorci. Leta 1942 je postal žrtev izdajalca: Italijani so ga odgnali v taborišče z ženo in očetom vred. Oče je umrl v internaciji. Jaka se je vrnil domov s kaljo bolezni v sebi. Kljub bolehnosti je vneto delal v množičnih organizacijah, med drugim je bil predsednik ZB NOV Horjul, član občinskega odbora ZB NOV Ljubljana — Vič — Rudnik, občinski odbornik itd. Med prebivalci je bil izredno priljubljen.

Marija Pikon

Marija Pikon z Jesenic nas je za vedno zapustila junija. Rodila se je leta 1900. Vso družino z Marijo vred so med prvimi izgnali z Jesenic v Srbijo leta 1941. Mož in oba sinova sta se pridružila borcev NOV. Marija je bila izredno požrtvovalna. Bila je med prvimi krvodajalci za našo vojsko. Med vojno je izgubila moža in sina Miho; oba sta padla. Po vojni se je vrnila na Jesenice in vneto delala v raznih organizacijah, zlasti pri RK in invalidski organizaciji.

Anton Pajer

Prejšnji mesec smo na idrijskem pokopališču pokopali Antona Pajerja, roj. 1900 v Idriji.

Pokojnik je odšel v partizane 15. februarja 1943, že v mesecu marcu so ga ujeli Italijani in ga odpeljali v tržaške zapore, od tod v taborišče Cairo Montebotte in potem zopet nazaj v Trst. Po kapitulaciji Italije 1943 pa so ga Nemci odpeljali v taborišče Mauthausen, od koder se je vrnil po osvoboditvi. Ponovno se je zaposlil pri rudniku, kjer je delal že pred vojno od leta 1915.

Sprejel pa je tudi težko nalogo: prekop padlih borcev. Po njegovi zaslugi marsikateri borec, ki je padel zunaj domačega kraja, počiva na domačem pokopališču.

Spomini heroja Jožeta Slaka

Hrana je bila slaba. Pitali so nas z bučami, bobom, zeljem in rabamudo. Kaj je rabamuda? To je nekakšno francosko zelje, ki se močno razrase. Spodrezavajo ga, pa kar venomer raste. Grenko je, neokusno, neužitno. Forum je predlagal, da rabamude ne vzamemo več, ko bo spet na jedilniku. Bil je zanimiv prizor, kako smo »defilirali« ob čeburi z rabamudo, zaničljivo povohali in odšli s praznimi posodami. Kuhar je vedel, kako in kaj, brodil je z zajemalko po zeleni godlji, in se skrivaj muzal. Paznik Podkovnjak je stal ob čeburi in gledal divje...

Peti je bilo prepovedano. Pomislite, kaj to pomeni Slovincu! Dvakrat smo imeli sitnosti zaradi tega. Prvič so nam nekako spregledali, drugič pa so nas obtožili, čeprav nismo niti tedaj peli. Bila je prava vojska zaradi tega, a končno smo zmagali.

Vročina je pritiskala in ljudje so začeli obolevati. Stante je imel hude želodčne krče. Izprali so mu želodec in mu dajali solno kislino. Mnogo drugih sotrpinov pa se je komajda zvrstilo na stranišču. Muh v kaznilnici ni manjkalo. Nekaj neverjetnega pa se nam je zdelo, da v naši sobi ni bilo stenice, ki smo jih pričakovali. — Med vsemi nami je imel najboljši tek Pavle. Redil se je, da je bilo veselje. Vse je pojedel, kar je komu ostalo. Bil je zgled dobrega »robijaša«, ki se ne zapusti. Tudi mati je dobro skrbela zanj. Ko ga je obiskala, ga je vselej obilno založila. Toda to je moral deliti s »kolektivom«. Čeprav so bile sobe različno bogate in strogo ločene med seboj, smo vendar vse lepo razdelili, da so povsod dobili kolikor mogoče enako. Glavni »ekonomski odbor« je moral obvladati čudovito matematiko, da je usklajeval ves denarni promet, vsa naročila, vse pakete ter dobrine, ki so prišle v hišo z obiskovalci. Včasih je bila »pošta« zaposlena skoraj s samim »tovornim prometom«. Po stranišnih ceveh je prepotovalo na kilograme in kilograme najslastnejših prigrizkov, seveda skrbno zaviti v papir in platno ali tudi v gumij. V skrivnosti glavnega gospodarskega odbora nisem nikdar prodrl. Vem le, da so v sobi št. 3 ure in ure razpravljali o obračunih.

Kot rečeno, pisalne potreščine so bile prepovedane. Imeli pa smo »higienski«, toaletni papir. Sprva smo imeli le nekaj svinčinskih jader, »min«, ki smo jih lepo vložili v lesene držaje, tako da so nastali dobri svinčniki. Pozneje, pa, ko smo hodili po perilo, smo prinašali od tam svinčnike, peresa in celo tuš. Črnilo smo si delali iz tuša. Pisali smo na toaletni papir. Kjer je pisarna, je tudi arhiv. Imeli smo ga pod parketnimi tlemi, v slamnicah, v zidu in pod podbojem sobnih vrat. Bila je prava umetnost najti nova skrivališča. Tista, ki smo jih našli, niso bila nič novega, bila so že zdavnaj znana. Skrivati pa smo morali prav vse, zato tudi črnilo, svinčnike in peresa.

Edini človek, ki ni hotel sodelovati pri študiju, je bil Barat. Z njim je bilo čedalje bolj narobe. Videl je, da mu nismo kdo ve kaj zaupali in to nam je zameril. Rohnel je, češ da imamo skrivnosti, ki jih skrivamo pred njim. Nismo ga hoteli poslušati, ko je na dolgo in široko blebetal. Končno je prišlo tako daleč, da je sam prosil, naj ga dajo v samico. Mladinska kaznilnica je imela tudi nekaj samic za tiste, ki niso hoteli bivati v skupnih sobah. Končno se je Barat poslovil.

Delo je napredovalo čedalje bolje. Poparila pa nas je novica, da nas bodo kmalu razdelili po drugih sobah. Zresnili smo se, saj ni nikogar veselilo, da se bomo ločili. Prvi je odšel Škorič. Pazniki so pri vratih prisluškovali, kdo največ govori, pa tudi seveda, kaj kdo govori. Večer pred svojim odhodom je Škorič govoril o Rusiji. Govoril je, kaj se mu je zdelo v Rusiji narobe in kaj prav. Ni pa bilo nič posebnega. Podkovnjak tudi ni mogel dobro slišati. Naslednji dan je prišel Podkovnjak po Škoriča zmagoslavno, češ da so predavanja prepovedana in da Škorič pojde na raport. Tako je moral mož pobrati svoje stvari in oditi. Bilo nam je, kakor da bi nekaj iztrgali iz nas samih. Tožili smo drug drugemu, kako bo poslej pusto. Ni bilo več prejšnje veselosti in vneme. Drugi je bil na vrsti Konte. Uprava je vedela, koliko kdo pomeni. Mi pa smo postajali »robijaši« v posebnem pomenu besede. »Veselic« v sobi št. 5 se je bližal konec. Uničili smo arhiv, si razdelili svinčnike in kar je bilo še takšnega.

Naslednji dan smo se razšli. Podkovnjak nas je po dva in dva, po tri ali štiri odvedel. Jaz sem prišel na vrsto zadnji z dr. Šerkom in Ljubom. Imeli smo veliko zalogo sladkorja, čebule, česna in slanine. Vzeli smo jo s seboj, ko so nas preselili v drugo nadstropje v sobo št. 3. Vtaknili so nas med stare »robijaše«. Takšen je bil žalosten konec vesele sobe št. 5.

MED STARIMI »ROBIJAŠI«

Najbolj zanimiv del mojega življenja v kaznilnici v Sremski Mitrovici se je začel pravzaprav šele potem, ko so nas poraz-

delili iz sobe št. 5 — kjer smo bili sami Slovenci iz istega procesa — v druge sobe med kršilce zakonov drugih narodnosti... V sobi smo živeli tako rekoč prav po slovensko. Bili smo večinoma »kratkoročniki« (obsojeni na krajše kazni), sami mladi, ki nam je bilo življenje na pol »zares in na pol za spasa«.

Razkropili so nas po preudarku. Kar nas je bilo »kratkih« (s krajšimi kaznimi), niso dodelili v »hude sobe«, marveč med »manualce«. Šerko, Jakša in jaz smo bili dodeljeni v sobo št. 3 v drugem nadstropju. Prinesli smo s seboj kar bogato »dotok«, ker se nam ni tako zelo mudilo zapustiti sobe kakor drugim, ki so nam pustili zato precej dobrot v jedilni shrambi. Ponosno smo vstopili v novo bivališče kakor nevesta, ki kaj prinese ženinu v nov dom.

Sprejeli so nas s prisrčnostjo, ki je nismo pričakovali. Slovenci smo trdi, hladni in precej uravnoteženi v vsem. V nas ne gori, marveč le tli. Ko smo stopili polnih rok v sobo, so kar planili na nas. Vsak nam je hotel stisniti roko, objemali so nas. Mi pa smo stali leseno polnih rok v zadregi. Nazadnje so se naši novi znanci le spomnili in nam pobrali reči iz rok. Potem smo se predstavljali, si podajali roke in se počasi seznanjali.

Ko sem bil še v samici, sem si želel, da bi prišel med ljudi različnih narodnosti. Tu je bilo vseh dovolj. Tako je bil med njimi Makedonec, bili so Bosanci, »Lale« iz Vojvodine, Nemci, Madžari... Bili pa so tudi Slovenci, med njimi celo dva Korošca. Eden je bil Črnogorec, Hrvat, Dalmatinec, je bil tudi eden. Razen enega so bili vsi ročni delavci ali rokodelci (»manualci«), večinoma obrtniki (mizarji, šoferji, mesarji, peki, kamnoseki in kmetje). Zvečine so bili stari »robijaši«. V enoličnost sobe smo jim prinesli malo spremembe. Naveličani obrazi so zasijali, ko smo jim pripovedovali o Sloveniji, o delu tam zunaj, o novih stvareh, o življenju v sobi št. 5. Povedali smo jim, da smo bili že razmeroma dolgo v tisti sobi, da smo se naveličali drug drugega.

Dovolj je bila le iskrica, pa se je že razvnel prepir, med njimi. Živci so jim odpovali. V sobi je vladalo nekakšno bolniško ozračje. Dejansko je bilo med njimi precej bolnikov, če niti ne upoštevam, da so bili vsi ali bolj ali manj bolni na živcih. Npr. Banker je bil »uradno« bolan na ledvicah in kolektiv mu je predpisal dieto. Zmeraj je imel težave s stolicjo. Niso ga poslali v bolnišnico. Umril je naslednje leto, ko sem se vrnil domov. Majhen Stojkič, mizar, doma iz Črne gore, srčno dober fant, je imel stalno vročico — bil je tuberkulozen. Tehtal je komaj nekaj čez 40 kg. Madžar Ivanos je tudi uradno inavlid. Z operacijo so mu že odvzeli eno ledvico, druga ledvica pa je bila razbita. Bosanec Pašić je bil tudi tuberkulozen in je bil lahek kot oskuben petelin. Zaradi enolične hrane so vsi bolj ali manj boleli na prebavilih. Le »samodržec« Goati se je redil. Po očetu je bil Furlan, po materi Bosanec; zaprt je bil že deseto leto. Bil je šofer, pravi hrust, da je mogel dvigniti avtomobil sam brez dvigala. V ječi si je pridobil precejšnjo oblogo sala. Preveč priljubljen ni bil, ker je bil precej oblasten. Toda bil je najsposobnejši in z največjimi izkušnjami med nami. Videl je že precej sveta.

Bosancev je bilo mnogo; vsi so bili muslimani. Najbolj zanimiv se mi je zdel Kramas; to je bil pravi Turek. Bil je majhen, čokat, s položenim čelom in velikim »turškim« nosom, z močnimi ličnicami in s šibko bradico. Ta človek ni nikoli izgubil ravnotežja. Ni mnogo govoril. Ko pa se je kdaj priglasi k besedi, smo vedeli, da bo predlagal kaj rešilnega. Mustafa Pašić pa je bil diplomat.

(Se nadaljuje)

Peke

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

VIATOR

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnan, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

razprodaja
pri
nama

Ljubljana – Kočevje
Škofja Loka – Velenje

poletna
razprodaja

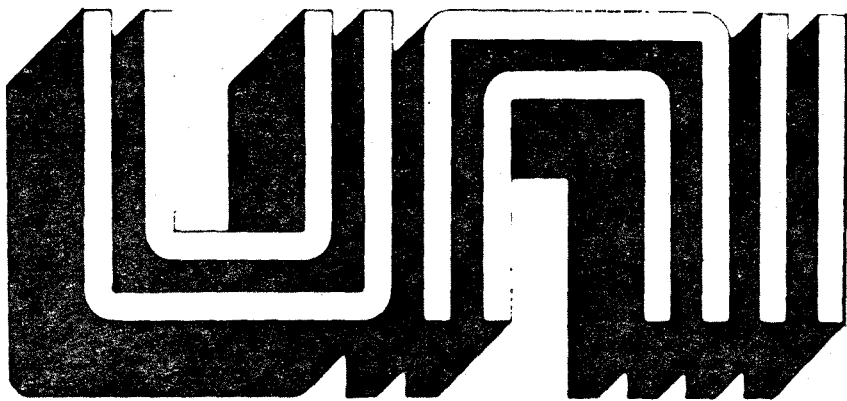
- KONFEKCIJE
- OBUVE
- KOPALK
- SPORTNIH POTREBŠČIN

poletna razprodaja
pri

nama

OD 30.7. DO 19.8.1973

30-50%
ZNIŽANJE CEN

program

Industrija
STOL pohištva
STOL Kamnik

novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interier na duplici pri kamniku

Ob spomeniku v Škocjanu

Letos proslavljamo 30-letnico splošne ljudske vstaje na Primorskem in v Istri ter padca fašizma. Zato je prav, da se posebej spominjamo posameznih soborcev in sobork, ki so s svojo krvjo napojili izmučeno istrsko zemljo.

Na Škocjanskem cestnem križišču je kamen, ki sta vanj vklesani imeni dveh skojev — Marije Segulin-Mire in Akviline Bembič Zdenke. Padli sta zvečer pred prvim majem 1944. O tem je izpovedala podatke udeleženka tiste akcije pred prvim majem Kristina Babič-Mirka iz Gradišča.

Akcijo je organiziral Kristijan Kozlovčič. Stefan iz Trseka, tedanji član okrožnega komiteja KPS za Slovensko Istro. Obrnil se je na Kristino Babič in Marijo Segulin iz Materije, članico okrožnega komiteja SKOJ. Marija Segulin-Mira je tedaj delovala v Istri kot ilegalka. Akvilina Bembič-Zdenka pa je bila sekretarka SKOJ za Lopar. Načrt za akcijo so naredili v Loparju.

Zvečer 30. aprila so skojevke odšle proti Kopru. Za cilj so si izbrale predmestno cestno križišče v Škocjanu. Hodile so po partizanskih poteh — čez gmajno. Ko so prispele, so si skrbno ogledale položaj. Bilo je vse mirno in lotili so se dela. Vsi štirje udeleženci akcije so imeli tekočo barvo v posodah in s čopiči so pisali po cesti, po asfaltnem cestnišču, prvomajske parole. Ko so že končali in se je Kristina s Stefanom umaknila s križišča, se je Mira odločila, da bo še nekaj napisala na kašipot. Zdenka ji je pri tem držala posodico z barvo. Kristina je tedaj opazila v bližnji hiši (v sedanjem »šoferskem domu«) skozi reže pri oknu luč. V tistem trenutku je že počil prvi strel, takoj nato drugi in končno je zdrdrnal rafal. Kristina ter Stefan sta zbežala, nato sta zaslišala krik ranjenega človeka. Nista se mogla vrniti; streljanje se je nadaljevalo kar do štirih zjutraj.

Ustavila sta se večkrat med begom in prisluškovala. Namenila sta se proti Čežarjem. Zmučena in potrta sta se ustavila pri neki hiši, kjer je bila doma tovarišica Ida. Kristina je ponoči večkrat hodila na cesto, da bi kaj zvedela o Miri in Zdenki od ljudi, ki so prihajali iz Kopra. Neka ženska iz Sočerge ji je končno povedala, da ležita na »štacionu« pri Kopru dve dekleti, okrog pa je polno fašistov. Kristina je povedala žalostno novico Stefanu. Morala bi se vrniti v Lopar, a bilo jima je prehuo zaradi Zdenke, Akviline, in sta si premislila.

Kristina je pozneje zvedela, da so fašisti pustili ustreljeni dekleti ležati na križišču ves dan, to je prvega maja. Šele zvečer so ju odpeljali in naslednjega dne pokopali.

Druge priče tedanjih dogodkov v usodni noči v Škocjanu pa so povedale, da jih je zbudilo regljanje brzostrelk. Na cesti je mrgolelo fašistov. Vstopili so v bližnjo hišo in zahtevali, naj jim postrežejo z žganjem in s kavo. Gospodinji so ukazali, naj nemudoma zbudi moža in naj poišče še enega moškega, ki naj pride s kmečkim vozom. Ko sta gospodinjin mož in njegov brat prispela na določen kraj, sta zagledala na tleh mrtvo dekle. Bila je Zdenka. Fašisti so jima ukazali, da sta jo prepeljata na Škocjansko križišče in jo položita na cesto, ki je bila popisana s parolami. Tam je že tedaj ležalo drugo mrtvo dekle. Fašisti so ju nato nad dve uri zasliševali, ali poznata mrtvi dekleti.

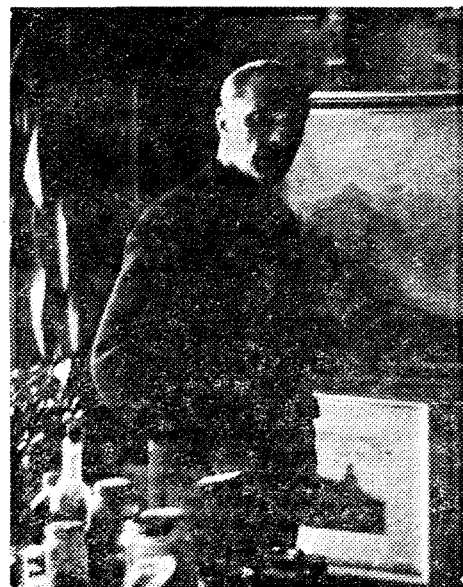
Zdenka in Mira potemtakem nista obležali ranjeni na križišču. Ugotovljeno je, da sta dekleti okrog dveh ponoči potrkali pri Angeli Skoročec iz Škocjana. Angela je takoj vstala in ju povabila v hišo. Izmila jima je rane in ju obvezala, za kar je raztrgala rjuho. Vprašala ju je, kako sta bili ranjeni. Odgovorili sta, da je nad mestom krožilo neko letalo in obstreljevalo. Dekleti sta ostali v hiši, dokler se ni začelo daniti. Toda huje ranjeno dekle se je že po prvih korakih na prostem za hišo zgrudilo in izkrevavelo. Drugo dekle, ranjeno le v roko, pa se je plazilo ob potočku do bliž-

njega Pompjana in ko je že hotelo stopiti čez cesto, jo je sovražnik opazil in jo pokosil z rafalom; dekle je napravilo le še nekaj korakov, nakar se je zgrudilo mrtvo. Pozneje jo je moral eden izmed domačinov sam prepeljati z vozom na križišče. Čeprav je bila že mrtva, so jo tam še enkrat ustrelili.

Po osvoboditvi so prebivalci skojevskama postavili skromen spomenik. Prav bi bilo, da bi se jima širša javnost oddolžila z lepšim spomenikom.

ZORA GRBAC-SLAVICA

Umrli je Ljubo Ravnikar

V četrtek, 2. avgusta 1973, smo se poslovi v Kranju od znanega naprednega slikarja Ravnikarja, ki je v eno najzanimivejših in razgibanih razdobj med obema vojnama doprinesel kot likovnik izdaten delež ne samo v slikarstvu in grafiki, temveč tudi na delavskem odru, v filmu, sceno — in kostumografiji, v ilustraciji, opremi knjig in revolucionarni propagandi. Bil je stalni sodelavec režiserja Ferda Delaka in dolgo se je moral preživljati kot reklamni grafik.

V svoj dnevnik si je zapisal: »Nisem Ovinkar, pišem se Ravnikar.« Bil je odkrit borec za socialne pravice, velik humanist, neizprosem do malomeščanskega licemertva, znan po duhovitosti, ljubitelj glasbe in sam pianist od osmega leta. Prevajal je Cankarja v nemščino in ga skoraj vsega upodobil v risbi, grafiki in akvarelu. Iz tega je zrastle njegovo nagnjenje do satire in groteske. Izdal je mapo linorezov v tem smislu in ji dal naslov »Ogledalo« (1937). Bil je od vsega začetka član napredne likovne skupine »GRUDA« (1938—1945). Njegovo predvno delo je raztreseno »na sto krajev« ali pa izgubljeno in za zdaj nepregledno. Zato ta umetnik iz svojega najlepšega razdobja 1929—1941 javnosti ni doslej docela prikazan.

Ravnikarja so Italijani aretirali takoj prve dni okupacije. Šel je skozi zapore, sodi-

šča in internacije in se po več letih prebil na jug Italije, od kod je prišel s prekomorsko brigado v domovino. Iz tega razdobja hrani Muzej revolucije v Ljubljani več kot 400 njegovih del, največ v barvah. K temu je dodan še ciklus slik »Po poteh IV. in V. ofenzive«.

Po vojni so ga namestili za profesorja v Kranju. Kot slikar se je umaknil v krajinarstvo in naslikal ogromen opus Gorenjskega kota. Njegov duhovni potencial ni prenesel hrupnega besnila likovnih menedžerjev, njihovih trgovskih nagonov in veleprodukcije tako imenovanih »avantgardističnih« del. V svoj dnevnik si je napisal: »V umetnosti je danes pravilo, da ni nobenega pravila več.«

Ravnikar je po vojni razstavljal po vseh večjih krajih države, še posebej je priredil številne samostojne razstave. Udeležil se je več slikarskih kolonij in povojnih razstav »Grude«. Prejel je dve Prešernovi nagradi mesta Kranj (1962 in 1965). Prvo je podaril slepm v Skofji Loki. Odlikovan je bil z Redom za zasluge za narod s srebrnimi žarki v letu 1969.

Z njim smo izgubili zopet enega redkih predvojnih borcev leve kulturne fronte, humanista širokih razgledov in jasnega pogleda na svet ter umetnika izredne delavnosti.

STANE KUMAR

USPEŠNI POHODI REZERVNIH STAREŠIN

Občinski odbor ZRVS Slovenske Konjice je priredil orientacijske patrolne pohode za rezervne vojaške starešine; pohodi pri vseh krajevnih organizacijah so bili uspešno opravljeni. Zasluga za to gre zlasti strokovni komisiji pri občinskem odboru in aktivnim vojaškim starešinam iz garnizije v Slovenski Bistrici. Ti starešine prizadevno sodelujejo pri strokovni vzgoji rezervnih starešin. Aktivni starešina je tudi stalni član strokovne komisije, ki jo uspešno vodi Ivan Varga.

Udeležba na pohodu članov posameznih organizacij je bila naslednja: Loče 70 odstotkov, Vitanje 70, Zreče 69 in Slovenske Konjice 63 odstotkov. Izostali so le upravičeno odsotni člani. Občinski odbor je sklenil, da bo septembra priredil orientacijski patrolni pohod še za te člane.

Vlado Pratnemer

našim. Mati naju je večkrat s strahom klicala iz kleti in naju opominjala, naj se umakneva s ceste. Za naju pa je bilo vse to preveč vabljivo po vseh tistih letih nemške surovosti in trpljenja med vojno.

To je trajalo že nekaj dni. Nemci so se obupno upirali ob Muri pri Veržeju. Oče se še ni vrnil. Zato smo vsi nestrno čakali konca vojne, ki se je sicer tako očitno bližal. Bilo je hudo pomanjkanje. Pobirali smo ostanke konzerv in komisa, ki so tu in tam ostali za bežečim okupatorjem. Naša družina je bila viničarska in hudo smo se prebijali med vojno. Tedaj pa se je zdelo, da bo vsega hudega vendar konec. Ko so prišli sovjetski vojaki, so nam dajali konserve in otrokom tudi igrače. Partizani pa so nam tako lepo opisovali zmagovite boje, kar smo tedaj otroci najraje poslušali. Potem je bil res konec... Z veseljem smo hodili na zborovanja in povsod se je oglašala slovenska partizanska pesem. Pomagali smo pobirati strelivo, ki ga je bilo tedaj vse polno.

Mojemu najmlajšemu bratu Metodu je bilo takrat sedem let. Tudi on je pobiral strelivo, a ne za vojsko, marveč za igranje. Takšni so pač otroci.

Tedaj je že minevala tista pomlad po koncu vojne. Otroci so našli ob potoku veliko mino. Pravzaprav niso niti vedeli, kaj so našli. Kdo ve, kako se je zgodilo; mina je otroke raznesla. Med njimi je bil tudi Metod. Tega ne bom nikdar prebolel. Bil je žrtev vojne, ko so se ljudje tako veselili, da se je vojna končala in ko smo otroci dočakali svobodo...

JOŽE ZEMLJIČ

dobro je, če veste

JAPONSKO PREBIVALSTVO SE V PRAVEM POMENU BESEDE CEDALJE BOLJ DUSI; število prebivalstva nenehno, kar nevarno narasča spričo tega, da je gostota na glavnih otokih strahovita in se ljudje v največjih mestih marsikje komajda še gibljejo. Primanjkuje pitne vode, zlasti pa čistega zraka, vsaka ped zemlje je izkoriščena, ni več stavbnih zemljišč, tako da ostaja le še morje, ki ga tudi ne morejo kjerkoli in ne poljubno osušiti. Ceste so v velikih mestih v nadstropjih, a promet se vendar še duši. Lani se je na Japonskem povprečno vsakih 16 sekund rodil po en otrok, umrljivost pa je bila mnogo manjša: na vsakih 46 sekund je umrl po en prebivalec...

NE BO JIH VEČ ZEBLO POZIMI in ne bo se jim treba bati vročine — napovedujejo v Moskvi na podlagi uspehov moskovskega energetskega inštituta. Ta znanstveni zavod je namreč uvedel novo vrsto klimatskih naprav za ogrevanje in ohlajevanje stanovanj in drugih notranjih prostorov. To je popolna tehnična novost. Poglavitno pa je, da bo klimatska naprava mnogo cenejša od dosedanjih načinov uporabljanja električne energije v podobne namene: poraba toka bo mnogo manjša. Grelna telesa so popolnoma nevidna, v stenah ali ploščicah sestavljenih stavb (montažna graditev). Povezana so s polprevodniki v omrežje. Tok usmerjen v eno smer se spreminja v toplotno energijo, v drugo smer pa isto omrežje električnih sestavnih delov ohlaja. Notranji prostori, na ta način ohlajevani, so lahko do 15 stopinj hladnejši od zunanje, poletne temperature, pozimi pa je mogoče doseči po potrebi razliko med zunanjo in notranjo temperaturo kar za 70 stopinj C. Poraba električnega toka je trikrat manjša kakor pri dosedanjih vrstah klimatskih naprav.

GORENJSKI SEJEM KRANJ

prireja

v Kranju od 10. do 20. avgusta 1973 XXIII. MEDNARODNI GORENJSKI SEJEM, ki je tradicionalna gospodarska manifestacija, na kateri so zastopane vse zvrsti gospodarstva, od industrije, kmetijstva, notranje in zunanje trgovine, gradbeništva, prometa, turizma in gostinstva do obrti družbenega in privatnega sektorja

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne kličee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik

Mina

Zima se je že močno prevesila v pomlad. Na senčnih straneh goric in zaplat viničarskih njiv so ležali zadnji ostanke umazane snega. To je bilo tisto leto, ko je padel Stalingrad. Tistega časa se spominjam tako, kakor da ni nič »padlo«. Bil sem eden izmed tistih otrok, ki so morali tedaj hoditi v nemške šole. Učitelji so bili seveda Nemci. Potlej, po padcu Stalingrada, so bili še bolj surovi in besni; otroke so pretepali za vsako malenkost, zlasti še, če smo se pogovarjali v materinščini. Dan za dnem so nas vpraševali, ali smo kje videli partizane. Po vaseh pa so sejali strah in grozo »kozaki« (vranglovci). Preganjali so uboge ljudi, ropali, kar je revežem ostalo po treh letih vojne. Silili so jih kopti strelske jarko, a tudi nam, šolarjem, niso prizanesli.

Prejšnje leto so v Cezanjevcih v nekem milnu obkolili štirinajst partizanov. Ti so se noč in dan hrabro upirali številčno desetkrat močnejšemu sovražniku. Ko smo otroci zvedeli za žalosten konec junakov, smo bili zelo pobiti. Zaželeli smo si, da bi bilo še več tako junaških ljudi, ki bi naj pregnali tlačiteljsko oblast z nemškimi učitelji vred. Ko smo potem slišali, da je Nemcem trda predla pri Stalingradu, se nam je spet vzbudilo upanje, da bomo smeli govoriti v materinem jeziku.

Moj oče je bil na prisilnem delu v Guttenhofu pri Gradcu, moj starejši brat pa je že jeseni 1941 padel na sovjetski fronti; Nemci so ga komaj osemnajstletnega vpo-

klicali k vojakom. Nas, šolarje, pa so prisilili, da smo morali nositi nemške mladinske uniforme, prepevati nemške pesmi in se učiti raznih nemških vojaških izrazov. V naši družini nas je bilo devet otrok in za vse je morala sama skrbeti uboga mati. Zato smo malo starejši otroci morali služiti pri večjih kmetih za pastirje in hlapce. Sam sem služil pri Brengelovih na Novem vrhu. Gospodar je bil zagrenjen človek in je rad pil. Za Nemce pa ni bil, kakor jih je bilo sprva precej v naših krajih. Gospodinja je bila blagega srca. V hiši so se že leta 1943 zbirali partizanski kurirji, vselej ponoči, ko sem spal. Nemci so nekaj zvedeli, zato so večkrat nenadno pridivali, da bi koga zalotili. Preiskali so vso hišo in vse po vrsti pretepali. Gospodarja so večkrat odgnali na žandarmerijo in ga zasliševali ter pretepali. Vselej, ko se je vrnil, je bil nekaj časa bolan, da se mi je hudo smililo. Naslednjo pomlad me je mati poklicala domov, kot da bi slutila, da se bo nekaj zgodilo. Tudi otroci smo slutili, saj smo dan za dnem slišali daljno bobnenje in videli nešteto letal, ki so spuščala nekakšne lesketajoče se trakove.

Z bratom Frančkom sva iskala prvo pomladansko cvetje in mimogrede opazovala kolone nemških vojakov, ki so se pomikale proti Mariboru. To so bili kaj klavirni vojščaki, precej drugačni kot pa pred štirimi leti. Tu in tam se je oglasilo bobnenje topov in treskalo je drugo orožje. Potem pa so za poklapanimi Nemci pridivale sovjetske in bolgarske enote. Veselo so prikorakali tudi boreci neke partizanske enote. Ljudje so jih navdušeno pozdravljali. Tudi midva z bratom sva brez strahu opazovala ves ta vrvež in mahala Rusom ter

Tovariš »pri kruhu«

Mislil je, da se šalim. Kljub vsemu sem čez nekaj dni stopil do njegovih vrat v Medvoda. Pred leti bi ga bil lahko poiskal v pekarni. Kdo ve, koliko kruha je prišlo skozi njegove roke, koliko testa so pregnili njegovi prsti in koliko vročine je moralo vsrkati njegovo telo.

»In o čem boš pisal, prijatelj?« je bil skromen ANTON CIJAK. In že je pripovedoval:

»Dandanes košček kruha ne pomeni toliko kot je nekoč. Rečem ti, prav je tako. Nismo se bojevali samo za kos kruha. Toda v tridesetih letih bi tudi na tiste tanke rezine ne smeli pozabiti. V tem trenutku si me spomnil na drobce iz partizanskega življenja. Star sem in to vidim tudi po tem, ker me mladi imenujejo »foter«. Nekaj spomina pa mi je vseeno ostalo in tudi izkušnja. Žal jih človek pri teh letih ne more več koristno uporabiti. Z njimi bi si lahko pomagali mladi.

Zrel človek sem bil — štirideset let star, ko sem jo mahnil v Prešernovo brigado. Bil je četrtek sredi oktobra v letu 1943. Tja bi bil moral že prej, a tudi v Kranju je bilo marsikaj mogoče storiti. Pri Bohoriču sem peklo za nemško vojaško polico. Kaj vse se je takrat prepletalo v moji glavi. Pognal bi bil zalego v zrak, če bi bil odločal sam.

Vragi so zavohali, da vtikam glavo tja, kamor bi je po njihovem ne smel. Bil je zadnji čas, da so prišli partizani in sredi noči potrkali na okno. Ob desetih smo odhiteli v gmajno pri Stražišču. To je bil konec minulega in začetek novega obdobja. To smo čutili in v to smo vsi verjeli. Mislim, da je bila pred nami zelo redka preračunljivost. Enak med enakimi! Pohod v Robidnico, Čepulje... Tam nekje smo se prvič spopadli z Nemci. Od zadaj so prišli in so vžgali po brigadi. Sicer pa, prijatelj, te moja pripoved ne bo navdušila. Mislim, da razen lastni ženi nisem nikoli nikomur pripovedoval o partizanstvu. Če bi že o kom govoril, bi o padlih tovariših. Leta minevajo in ljudje tako radi pretiravamo. Mladi tega prav gotovo nimajo radi. Kljub vsemu pa je vse to, kar smo preživeli, njihova dediščina. Ali jo poizkušajo in ali bi jo znali kdajkoli primerno uporabiti?«

Zagorel je v obraz in njegovi lasje so beli kakor sneg daleč vstran od tovarniških dimnikov. Njegov glas je globok, kot bi prihajal iz srca. Poizkušam ga razumeti drugače kot razume sam sebe. Mislil sem, da ne bova govorila o medalji za hrabrost in o tisti, ki jo je dobil za zasluge za narod. Le malo jih je, ki jim pokaže ta »spomina«. Sam ne ve, kaj mu pomenijo priznanja. Da bi se zaradi dveh kovinskih koščkov postavljaj nad poprečje? In vendar, z njimi bi lahko dokazoval ljubezen do našega naroda. Koliko jih je, ki so prav tako ljubili ta narod, ki ga ljubijo in so ostali pozabljeni. Včasih ljudje neradi vidijo v svoji bližini nekoga, ki je bil bolj hraber kot so bili sami. Lažje je pregnati okupatorja kakor človeško škodoželjnost in egoizem.

»Kaj boš napisal o meni, ki sem samo podoba in ne simbol?« je spraševal nekdanji partizan Tone. Pred menoj je začel razgrinjati svojo mladost. Tudi to sem moral z vprašanji po koščkih vleči na dan. Pripovedoval je o revni kmečki družini v Svetem pri Komnu in o kupu otrok. Mnogo življenjepisov si je skoraj na las podobnih. Za hlapca je služil do leta 1922, ko se je odpravil v Trst. Želel se je izučiti v nekem

poklicu. V družini so se bratje izučili za krojača, čevljarja, zidarja in pleskarja. Töne se je odločil za peka. Vsaj kruha ne bom stradal, si je govoril.

»Presneto težki časi so bili takrat za vaje. Od staršev nisem mogel pričakovati pomoči, mojster pa je delal z menoj kakor s pocestnim psom. Že takrat mi je bilo žal, da nisem postal zidar. Toda takrat sem lahko zidal samo svoj značaj. Tudi to ni lahko!

Biti pek pogosto pomeni vstajati ob tretji uri zjutraj, zakuriti peč in se potiti ves dan. Po službi pa z vozičkom v mesto po blago za naslednji dan.

Leta 1927 sem prišel od vojakov. Izgubil sem se v obdobju gospodarske krize in velike brezposelnosti. Marsikaj se mi je motalo po glavi. Celó v Ameriko bi bil šel iskati dela, če bi bil imel denar za vožnjo. Če bi bilo mogoče, bi bil odšel na ladjo za peka. Možnosti, možnosti — v tistih časih jih je bilo za delovnega človeka presneto malo. Odločil sem se, da bom naskrivaj prekoračil mejo med Italijo in Jugoslavijo. Ljubljana je bila za Slovence v Italiji od nekdaj obljubljeno mesto.

Večji del poti sem seveda prepešal. Zelo kmalu sem ugotovil, da je tudi to mesto za mladega fanta brez denarja in brez službe zelo žalostno. Postal sem eden izmed mnogih, ki sem se potikal povsod tam, kjer sem upal, da ne bom na očeh žandarjem. Na jugoslovanski matici sem dobil zatočišče kot ubežnik. Poslanec Marušič mi je celo podaril sto dinarjev. Živel sem od dobrote nekaterih ljudi. Hudo je to za človeka, ki bi rad predvsem delal. Celó s cirkusanti sem se družil, samo da bi se nekako preživel. Po vrvi pa le nisem hotel hoditi. Lačen, sestradan in cigansko oblečen sem končno naletel na srečo. Pravim ti, delo je največja sreča.

Zaposil se je v tovarni Jugočeška, ponoči pa je delal v pekarni pri Bučarju. Leta 1940 ga je mojster zapodil. Pri sebi ne maram rdečih vravog, komunistov in stavkarjev, je vpil nad Tonetom. Ni mogel verjeti njegovi »predrznosti«, ko je tako kot sindikati zahteval, da se plača nadurno delo. Izvedelo se je, da je tudi to, da je aktivno sodeloval v velikem štrajku leta 1935. Nekaj se je kuhalo, to je vedel Tone in to so slutili kapitalisti. Še sreča, da se je bilo mogoče zaposliti pri gradnji ceste Kranj—Ljubljana. Končno je ponovno stopil v tovarno — tekstilno tovarno Inteks. Svet je bil v vojni vihr. Mnogi bi se radi priključili osvobodilnemu gibanju, mnogi so želeli v gozdove med partizane. Tudi Tone; samo o tem je premišljal. Da bi jim posvetil — izkoriščevalcem, ki so s škornji orali našo domovino.

»Iz Prešernove brigade smo odšli na Primorsko, v Vojkovo četo. Po šestnajstih dneh sem bil v Bazoviški. Kmalu po tem sem bil v Čepovanu. Pri devetem korpusu sem sprejel pekovske dolžnosti. Spet sem bil »pri kruhu«. Karkoli človek zna, mu koristi. Med partizani ni bilo družbeno pomembno, če si bil pek ali profesor. Saj sem ti rekel: enak med enakimi! Po tem se mi še vedno toži. Takrat smo prvič spoznali, da ima vsak pravico do življenja in da je vsako dobro delo posameznika pomembno v boju za svobodo, za novo družbeno ureditev.

V Čepovanu sem peklo kruh v stari pekarni. Seveda smo se pogosto umikali. Tudi na Lokvah pri Vinklerju smo pekli. Pogosto smo bili na Predmeji, v Cerknem, na Vojškem... Na dan sem spekel tudi do dvesto kilogramov kruha in ves čas sem imel ob sebi puško. Bel kruh to seveda ni bil; vmes je bil ječmen, pšenica, koruza... Ko so bombardirali hotel na Lokvah, smo ostali brez pekovske peči. Začeli smo uporabljati krušne peči. Precej naporno je bilo.

Kadar ni bilo moke, sem se pridružil intendantom. Prav dobro se spominjam trenutkov, ko smo nabirali živež in živino v Bitnjah pri Kranju. Premožni kmetje so skrivali premoženje in tarnali, da bi nas preslepili. Težko je bilo razumeti, da so to našli ljudje.

Kruh smo pekli samo pri korpusu in v brigadi VDV. Na voljo so ga imeli kurirji, naša, ruska in angleška misija in seveda partizanski štab.

Samo enkrat sem peklo na »pokretu«. Bil smo v skalovju z vsemi tremi misijami. Od nekdaj so privlekli moko. Z dvema vojakoma sem se moral odpraviti v opustošeno Otlico, kjer je bila še bolj opustošena pekarna. Vse je bilo zasvinjano od italijanskih konj. Čistili smo, sušili drva in iz Ajdovščine so letela k nam granate. Takrat mi je bilo resnično žal, da sem pek. Nisem verjel, da se nam bo uspelo s kruhom vrniti v štab.

Preproste misli se zlivajo v skromno pripoved o velikem času. Preprosti človek se tudi trideset let pozneje ni spremenil. Niti najmanj ne želi iskati v svojih delih velikih dejanj. Je samo človek!

SILVO TERSEK

V zgodnjih jutranjih urah so nad nekdanjim samotnim gorskim naseljem plavale rahle dimaste meglice: vojaki v zelenih uniformah so ponoči zažgali domačijo ob potoku, ki je žuborel v dolino, kakor da se ni nič zgodilo. Ptiči so peli v drevju in prvi odtenki jutranje zarje so prodirali na turbo pogorišče.

Ob sežganem brunu, ki je nekdanj podpiralo svetlo in ponosno hišo, je sedel na črnem sajastem kamnu deček, ki mu je moralo biti kakih štiri najst let. Tako se je spojil s svojo temno postavo z žalostnim okoljem, da ga človek skorajda ne bi mogel opaziti niti od blizu.

Na zgoznelih ostankih se je bleščala jutranja rosa in tu in tam je kakšen še nedocela mrtev košček le-

ži; kmalu bo ostalo le še črno pogorišče.

Obležal je v travi in od utrujenosti zaspal za nekaj ur. Ogenj je dokončaval svoje opravilo: velikih zubljev ni bilo več, tlela so le še posamezna bruna in deske. Na nebu so se pričeli zbirati oblaki. Hlad je prebudil dečka. Dvignil se je in se stresel od mraza. Z rokami si je podrgnil noge in hrbet in odšel na pogorišče. Prevrnil je še žgoči kamen in sedel na njegovo hladno stran. V noge mu je šinila prijetna toplota dogorevajočega okolja. Ni več zatislil oči. Zavijal si je ovratnik in strmel v zvezde. Njegov pogled je bil brezizrazen in odsoten. Čemu se zbirajo oblaki, si je rekel, čemu zavija veter, čemu se prebujajo jutro, čemu čepim na tem ožganem kamnu in čakam,

Boris Godnič:

DEČEK NA POGORIŠČU

sa zacvrčal v poslednjem vzgibu. Deček si je podpiral glavo z rokama in na prvi pogled se je zdelo, kakor da je izraz njegovega obraza odrevenel in da izraža neko brezbriznost. Toda to se je samo zdelo: bil je izraz, ko je bolečina že bila navidez premagana in zatrta; izraz, ki je samo vrhnja plast nečesa, kar tli v globini; obličje, ki razodeva nekakšno odsotno zamaknenost in odmik v preteklost, ko je bilo še vse po starem in je vžajanje sonca pomenilo radost prebujajočega se življenja. Kako je bilo zdaj vse, kar ga je obdajalo, kar je živel okrog njega, brez vsakega smisla, kakor posmeh turobnih in kričečih kulis.

Očeta ni več, ubili so ga vojaki, ker je podpiral partizane. Kje je njegovo truplo, ne ve. Eden izmed njegovih bratov je v internaciji, drugi, starejši, je partizan. Domačija je požgana, živino so ukradli vojaki in jo odpeljali s seboj. On ni bil doma, ko so prišli zažigati in ubijati. Mudil se je s pastirji visoko gor v planini. Ko je prišel domov, je domačija že gorela. Obstal je kakor vkopan in oči so se mu od groze široko razprle. Goreča hiša je bruhala tople valove, njemu pa je bilo tako strašno hladno, da so mu škilepetali zobje. Sesedel se je v travo in leže, negibno opazoval ples zubljev.

Gorelo je njegovo mlado življenje. Ljubil je to hišo. Ko je zaškrtnil podirajoči se les, se mu je zdelo, kakor da bi škrtale kosti zvestega prijatelja. Kako pošastno preprosto je to: nekega dne pridejo sem gor v planino tuji vojaki in ti ubijejo očeta in zažgo domačijo. In potem spet odidejo, kakor da se ni nič zgodilo, kakor da so opravili dobro in bogu dopadljivo delo. Nikdar v življenju jih ni in jih ne bo poznal, ničesar hudega jim ni naredil, oni pa so mitmogrede in kot za šalo poteptali njegovo življenje, kakor da bi pohodili cvetico ob poti.

Goreča hiša se seseda. Kot velik kres je, ki ga kurijo pastirčki na samotnih pašah. Tako velikega kresa še ni bilo v tem kraju.

Materi ni poznal, umrla je, ko mu je bilo osem mesecev. Oče mu je bil mati, mehak je bil do njega, skoraj premehak za kmečkega fanta, ki potrebuje trde vzgoje.

V tisti kamrici, ki ravno zdaj prasketa v ognju in se zvija v smrtnih krčih, ga je oče mnogokrat vzel k sebi na kolena in mu pripovedoval o materi, ki je tako zgodaj umrla. Predstavljal si jo je kot lepo ženo, v njenih očeh je sijal čudežen ogenj. Mnogo noči je presnal o njej. Na paši, ko je peklo krompirčke v žerjavi, je mnogokrat zaspal v travi in sanjal, da ga je obiskala mati. Poljubila ga je, pobožala po licih, stisnila ga je k sebi in mu pripovedovala pravljice. Oče mu ni nikdar pripovedoval pravljic. Vendar je imel do njega drugačen odnos kakor do obeh bratov. Slutil je, da najmlajši ne bo nikoli kmet, da raste v njem človek, ki mnogo misli. »To imaš po materi,« mu je večkrat dejal. »Hotela je, da bi šel študirat.«

Hiša se je sesedla. Ogenj je na novo zagorel, vendar je zdaj že znatno niž-

sam ne vem česa? Ničesar več se ne da spremeniti: vse je črno in zgoznelo in življenje ne bo več prišlo sem gor v ta onečaščen kraj.

Kako se leskečejo zvezde samotnice na sinjem nebu, kako prijazno žubori potoček (še pred dvema dnevo- ma sem lovil v njem postrovi!). Nič ne ve o moji žalosti, o tem, da sem izgubil očeta in dom, in skaklja dalje in žubori in šepetaje pesem v zgodnje jutro.

Tako sam sem, si je dejal, pogovarjati se moram z zvezdami, z oblaki in s potočkom, drugače mi bo vedno bolj hudo, drugače bom umrl od tesnobe.

Strmel je brezizrazno predse in šepetal pogovore z drevesi in z vsem, kar ga je obkrožalo. Tako si je govoril in čakal dneva, kaj mu bo prinesel. Kaj naj mu vendar prinese, kaj mu sploh more prinesiti še tako sijajen in svetel dan?

Sonce je zmagoslavno napovedovalo prihod dneva in razpredlo svojo zlato svetlobo na pogorišče. Ko je posijalo dečku v blede obraz ga ni niti najmanj razveselilo. Izraz je ostal isti: top, odmaknjen in izgubljen; le otrplo telo se je zganilo, ker ga je zajel val toplote.

Tedaj se je njegovega ramena rahlo dotaknila moška roka. Obrnil se je: pred njim je stal brat partizan. Neda-leč od njega so stali še trije partizani. Nemo se mu je zadržal v oči. Tako sta se gledala dolgo časa. Njegov pogled je govoril dečku: Razumem te, brat. Resnica je bridka. Tega, kar se je zgodilo, ne boš pozabil nikdar. Toda jokali bomo pozneje, zdaj ne utegnemo! Ti nisi več deček, čas te je spremenil v moča. Stisni pest, brat, in spomni se, kaj bi ti rekel oče, če bi še živel.

»Pokonci glavo, sinko, vse bo še dobro!«

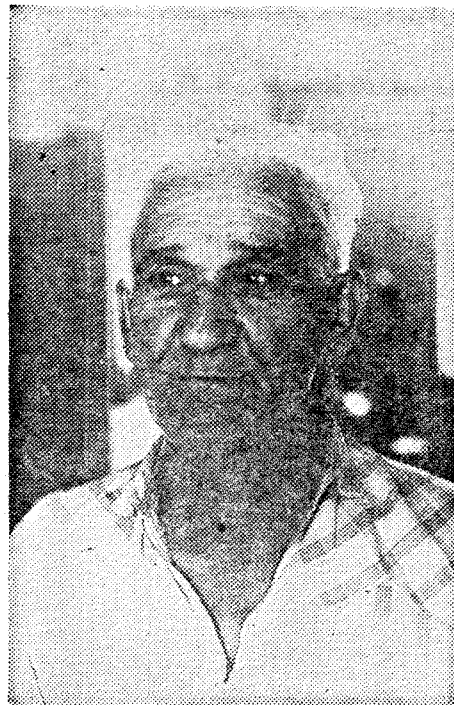
Dečko je gledal svojemu starejšemu bratu v velike jasne oči in v njih govorica je prebudila odreveneli izraz njegovega obličja. Rahlo se je nasmešnil, se dvignil s kamna in dejal: »Pripravljen sem.«

Brat je stopil k najbližjemu partizanu. Ta mu je izročil puško in z njo se je vrnil k mlademu bratu, ki ga je ena sama noč spremenila v moča. Obesil mu je puško prek ramena in rekel:

»Zdaj si partizan!« Dečko se je vzravnil in stisnil puško k telesu. Brat se je obrnil vstran in njegov vlažni pogled se je srečal s pogledi partizanov, ki so stali tam v jutranjem soncu, na videz trdi in neprizadeti; v resnici pa so jim drhtela srca, obtežena z bombami in puškami.

Vzpenjali so se navkreber, po ozki stezi. Na veliki jasi so se odpočivali. Dečko ni odložil puške kot njegovi spremljevalci. Krčevito jo je stiskal k sebi, kakor bi se bal, da jo bo izgubil. Tam spodaj je bilo pogorišče: mala črna pika. Se en pogled, se en ob-fem — potem bo nosil to piko samo še v svojem srcu in ni je sile na svetu, ki bi jo mogla od tam pregnati.

o mladih in za mlade

ANTON CIJAK

BILO JE LETO 1943

V SPOMIN KARLU, IVKU, BINETU IN CIRILU

Mesece in mesece so si Nemci prizadevali, da bi odkrili partizansko tiskarno na Mišakah pri Kamni gorici. V njej so vsak dan tiskali na stotine letakov, radijskih poročil, v njej sta se rojevala naša žena in Slovenski poročevalec... Prebrskali so vse hiše, preiskali vsako ped zemlje, a tiskarne niso do 7. aprila 1943, ko je bila izdana, niso našli. Tudi na Mišakah ni razen gospodarja Cirila Pečnika-Pogljajena nihče vedel zanjo.

Že leta 1941 je gospodar Ciril skupaj z Ivanom Bertoncljem-Drinovcem in »Šiško« zgradil v svojem hlevu bunker tako, da je v stari podrti kleti napravil prostor. Najprej je v njem deloval rajonski komite Krova, nato pa štab I. grupe odredov. Ker so partizani pozimi zelo težko prenašali z Jelovice časopise in letake, so sklenili preurediti ta bunker v tiskarno. Prinesli so ves potreben material, stroje in papir. Da pa bi bilo

Nemcem je bila tiskarna trn v peti. Nobena preiskava ni zalegla, aprila 1943 pa se jim je le nasmehnila sreča. Ko so že mislili, da so bili napačno obveščeni in da na tem območju ni tiskarne, se je našel izdajalec in izdal prijatelja Cirila Pečnika-Pogljajena. Premamila ga je pla po denarju, za nekaj mark je prodal štiri mlada življenja.

Dne 7. aprila 1943 so prebivalci Mišach že navsezgodaj zaslišali brnenje motorjev. S strahom so opazovali nemško kolono, misleč, da bodo Nemci spet šli (pred dvema letoma, 4. decembra 1941, so bili Nemci odpeljali v internacijo devet družin). Vendar so Nemci tokrat med kričanjem obkolili domačijo Cirila Pečnika-Pogljajena.

Tega usodnega dne so bili v tiskarni Karel Preželj, prvoborec z Javornika in član pokrajinskega komiteja za Gorenjsko, ter partizanska tiskarja Ivan Pogačnik-Ivko iz Zalošč pri Podnartu ter Bine, o katerem mi ni znano ničesar, razen partizanskega imena. Po kratki borbi so Nemci zavzeli bunker, uničili tiskarno, ubili dva partizana: Karla Preželja in Bineta, Ivana Pogačnika-Ivka pa ranjenega ujeli. Mrtva partizana so pozneje pokopali v Kranju, ujetega Ivka pa so odpeljali v Begunje, kjer so ga zverinsko mučili. Morda bi si bil rešil življenje, če bi bil koga izdal, vendar je molčal, in ker ga Nemci niso mogli zločiti, so ga ustrelili kot talca v Poljanski dolini.

Nemci s temi žrtvami še niso bili zadovoljni. Znesli so se še nad prebivalstvom Mišach. Prvi je bil na vrsti Ciril Pečnik-Pogljajen, gospodar domačije, v kateri je bila izdana partizanska tiskarna. Nemci so ga odpeljali neznan kam in nihče ne ve za njegov grob.

Dragi Karel, Ivko, Bine in Ciril!

Nikdar vas ne bomo pozabili in nikdar vam ne bomo mogli povrniti, kar ste žrtvovali za nas. Darovali ste življenje za to, da mi danes živimo svobodno in lepše. Vedite pa, da niste umrli, vsi štirje živite v naših srcih.

TONE POGAČNIK

NAPAD

O dogodku, ki ga bom napisala, mi je pripovedoval stric Ivo.

Zgodilo se je meseca aprila 1945 na Vojskem. Stric Ivo je bil borec zaščitnega bataljona 9. korpusa. Nosil je mitraljez. Nemci so začeli napadati z vseh strani. Naš bataljon se je umaknil, le stric Ivo in njegov pomočnik sta ostala na položaju. Ko sta opazila Nemce, sta se skrila za skalo in se pokrila z listjem. Nemci so hodili okrog skale in govorili, a ju niso opazili. Kar tri dni sta ostala skrita, dokler ni bilo okoli njiju vse mirno. Lahko si mislite, kako sta se počutila. Kljub temu sta se srečno vrnila k svojemu bataljonu.

»Ne moreš si predstavljati, kako so naju bili veseli!« je rekel stric Ivo. Rada sem mu verjela, saj so bili verjetno prepričani, da sta padla in žrtvovala življenji za svobodo.

To je bil zadnji napad, ki ga je doživel 9. korpus pred osvoboditvijo Primorske.

MILENA KIKELJ

ca zaupam, da sem se pri pisanju »Partizanske tiskarne na Mišakah« zelo trudil; kako se mi je stvar posrečila, pa presodite vi, spoštovana tovarišica Milena.

Tovariško vas pozdravljam!

Tone Pogačnik,
Kamna gorica 12,
64246 Kamna gorica

Dragi Tone!

Z veseljem pričakujem tvojih prispevkov; če je mogoče, jih dopolni s fotografskimi dokumenti. Lepo pozdravljen!

MILENA

Draga Milena!

Oglašamo se iz Ohrida. Tu letujemo v taboru z imenom legendarne Sutjeske kot predstavniki slovenskih pionirjev. Smo iz Medvoda

Danes vam predstavljamo štirinajstletnega Copa Purkarta s Turjaka; najmlajšega udeleženca pohoda slov. mladinske brigade AVNOJ 73, ki je že tretje leto hodila po zgodovinskih poteh slovenskih in hrvaških delegatov na zasedanje v legendarno Jajce.

NEPOZABNA POT SPOMINOV

Po tridesetih letih se je očku porodila želja, da bi obiskal nekatere kraje Dolenjske, kjer je bil pri partizanih. Ta želja se mu je izpolnila neke nedelje, ko smo se odpravili na pot z znanci iz Ajdovščine in Ljubljane. Poleg očka sta potovala na Dolenjsko še tovarišica Danica Jelenčičeva in tovariš Zdenko iz Ljubljane.

stanku smo se z njim odpravili po straniški cesti na Bazo 20. Tovariš Murn je njen oskrbnik in brez njega bi bolj malo opravili.

Takoj smo začeli ogledovati nekatere od šestindvajsetih barak, ki so še zelo dobro ohranjene; v vsaki smo se ustavili nekaj časa in skrbno prisluhnili razlagi oskrbnika Murna.

V eni izmed barak mi je zbudil pozornost italijanski zemljevid Evrope. Po italijanskih imenih sem sklepal, da so ga partizani dobili od Italijanov. Postali smo tudi pred fotografijo, na kateri se je spoznal tovariš Zdenko. Potem smo si ogledali razstavo Mladost in AVNOJ, ki so jo odprli 25. maja, se podpisali v spominsko knjigo in se počasi poslovili od tega zanimivega kraja. Spotoma smo si ogledali še kuhinjo in prostor, kjer je bila prvič izvedena Kosmačeva igra »Matka«. Na tem mestu so imeli pripadniki Baze 20 tudi politične ure.

Na vrhu Roga smo si ogledali grobišče; spominski kraj, kjer so Nemci v bolnišnici Pregled pobili skoraj vse ranjence. Rešilo se jih je le nekaj, med njimi tudi Anica Hribar-Smiljka. Sredi gozda stoji spomenik z imeni padlih. Očka je povedal, da je tu padel tudi njegov bratranec Leopold.

Iz Kočevja smo odšli v Jelenov žleb.

Tu smo si ogledali kraj, kjer so Italijani partizanom pripravili zaselo. Ker so Italijani začeli streljati na predhodnico, so naši borci zvedeli za njihovo namero. Začela se je borba, kdo bo prej na vrhu hriba. Zmagali so partizani — Jelenov žleb pomeni eno velikih in pomembnih zmag narodnoosvobodilne vojske.

Gozdna cesta nas je privedla v Ribnico.

Čeprav se je dan že nagibal h koncu, si je očka želel ogledati Dane, vasico nad Ribnico, kjer si je marca 1943 rešil življenje po srečnem naključju.

S pomočjo nekega vaščana je našel hišo, pred katero je leta 1943 stala velika in debela hruska. Skupaj z Marijo Zobec, osemdesetletno ženo, sta še enkrat obudila spomine na dni pred tridesetimi leti. Očka je bil v tej vasici takrat, ko so jo Italijani bombardirali. Stal je pred hišo in videl veliko bombo, ki je letela proti njemu. Hitro je skočil za hrusko, ki mu je tako postala zavetje v sili. Očka pravi, da se je le vrtel okrog hruske in čakal, kje bo bomba priletela na zemljo in eksplodirala. Na strani, kjer je priletela, je popolnoma obelila hrusko, odkrila pa tudi blizu stoječo hišo Marije Zobec, ampak očka je bil na drugi strani!

Mislil, da je bil očka z izletom zadovoljen.

ZORKA STEGOVEC

22. JULIJ V OHRIDU

V ZE TRADICIONALNEM PIONIRSKEM TABORU »SUTJESKA« NA OHRIDU SMO SE ZBRALI MLADI IZ VSE JUGOSLAVIJE; LETOS SO SE NAM PRIKLJUČILI TUDI MLADI IZ ROMUNIJE.

V NAVADI JE, DA S POSEBNIMI PRIREDITVAMI PROSLAVLJAMO DNEVE VSTAJ POSAMEZNIH REPUBLIK. TAKO JE BIL TUDI 22. JULIJA, NA DAN VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA. VSI PIONIRJI SO NAM ČESTITALI, VEČER PA SMO PREŽIVELI OB PRIJETNEM TOVARIŠKEM SREČANJU. PARTIZANSKA PESEM, PETA IN RECITIRANA, JE ODMEVALA DALEČ NAKROG. NIKOLI ŠE NISMO V TAKO ODDALJENEM KRAJU PRAZNOVALI TEGA VELIKEGA SLOVENSKEGA PRAZNIKA.

BIL JE NEPOZABEN VEČER!

MOJCA ERAHM, ALENKA LOČNISKAR, METKA POKORN, BARBARA KUKOVEC, ŽARKO LENARDIČ, TOMI FRAHM, JURE REMIH, DARKO MEZNARIČ, DUŠAN SEDEJ IN SAŠO AVSEC

življenje v tem podzemnem rovu lažje, so napeljali elektriko. Zasilni izhod so preuredili v zračnik tako, da so vhodno lino zamaskirali z drvni in dračjem. Gospodar je ta bunker pokazal tudi svojemu »dobremu« prijatelju Lojzu, vendar ga je ta neprevidezno stala kasneje njegovo in še tri mlada življenja.

Življenje v tiskarni je vse leto 1942 teklo normalno in mirno, kakor da bi ne bilo vojne. Kurirji so vsak dan prinašali gradivo in odnašali letake ter drug partizanski tisk. Da bi bili še bolj povezani s svetom, so si prizadevali partizani, tiskarji, nabavili radijski sprejemnik.

kramljanje

Spoštovana urednica!

Prvič se oglašam, čeprav že vrsto let z zanimanjem prebiramo našo mladinsko stran v »TV 15«.

Kaj me je pripeljalo do tega, da sem opisal žalostne dogodke, ki so se odigrali na Mišakah?

Zelo me je pretresla usoda štirih mladih partizanov in z zapisanimi vrsticami sem se hotel pokloniti njih spomin. V cvetu mladosti so žrtvovali svoja mlada življenja za to, da mi danes svobodno in lepše živimo.

Zgodbo sem napisal po pripovedovanju svoje mame. Bila je aktivista na tem področju in ve še marsikaj zanimivega, o čemer bom šil pisal. Naj vam ob koncu pisem-

in nas je deset. Hodimo v osnovno šolo v Preski, ki nosi ime narodnega heroja Franca Bukovca. Prosim, če prispevek objavite na mladinski strani »TV 15«.

Lep pozdrav!

Taborniki »Sutjeske«
97300 Ohrid

Dragi prijatelji!

Mladinska stran »TV 15« bi bila v teh poletnih mesecih brez pozdrava slovenskih pionirjev iz tabora Sutjeska na Ohridu pusta in prazna. Zato je bilo pisemce, namenjeno vam, že pripravljeno. Če mi boste poslali še fotografijo — lahko mi jo pošljete že tudi po vrnitvi domov — bom zadovoljna, da bi bolj ne mogla biti.

MILENA

KAMPANJSKI ŠTUDIJ

Samo 27,3 odstotka študentov se uči sistematično, 72,7 odstotka pa kampanjsko oziroma tik pred izpiti. Po anketi inštituta za družbene raziskave zagrebške univerze so med 540 študenti s 30 fakultet in visokošolskih ustanov na Hrvatskem ugotovili, da v nesistematičnem študiju prednjačijo študentje agronomsko-gozdarske fakultete.

Nedeljski dnevnik — 5. VII. 1973

SE BOLJ IZPLAČA

Proizvajalci obutve v Jugoslaviji imajo trenutno na zalogi 20 milijonov parov čevljev — na vsakega našega državljanina par!

Od kod take zaloge?

Zaradi cen obutve ljudje raje varčujejo za avtomobile.

Večernje novice — 1. VII. 1973

LIBERALIZACIJA

Na čuden videz liberalizacije nekaterih točk uvoza so prejšnji teden opozorili na sestanku sveta za promet gospodarske zbornice v Splitu. Rekli so, da je liberaliziran uvoz tovornjakov nad 40 ton, a zakon o varnosti prometa po naših cestah prepoveduje vožnjo vozil težjih od 40 ton. Na istem sestanku so ugotovili, da predpisi niso v nasprotju samo s tujimi, marveč tudi s domačimi proizvajalci tovornjakov. Tovornjaki FAP — FAMOS se na primer izdelujejo s pritiskom 20 ton na eno os, a zakon dopušča samo pritisk 16 ton.

Ekonomski politika — 30. VII. 1973

MILIJON JUGOSLOVANSKIH DELAVCEV V TUJINI

Točnih podatkov o migracijskih gibanjih naših delavcev ni, ker zavodi za zaposlovanje registrirajo le odhode in prihode tistih delavcev, ki se zaposlijo v tujini s posredovanjem zavodov oziroma, ki se po vrnitvi v domovino prijavijo službi za zaposlovanje. Po uradni oceni je bilo konec lanskega leta v tujini približno milijon jugoslovanskih delavcev oziroma 11 % vsega jugoslovanskega aktivnega prebivalstva.

Domači podatki govorijo o tem, da se vrne iz tujine v Jugoslavijo približno 19,5 % naših delavcev, ki so na začasnem delu izven jugoslovanskih meja. Po podatkih tujih služb za zaposlovanje pa naj bi se vrnilo v Jugoslavijo približno 34 % naših delavcev. Vendar pa po našem mnenju ni točen ne prvi ne drugi podatek. Po vsej verjetnosti znaša stopnja vračanja naših delavcev iz tujine približno 25 do 28 %.

Gospodarski vestnik — 31. VII. 1973

KRUH ZAMETAVAMO

Nekateri so zaskrbljeni, ker kupujemo več kruha, kot ga pojemo. Med sejo, na kateri so obravnavali predlog o novih cenah pšenice, so dvakrat naglasili, da je prehrabna industrija ugotovila (ni bilo rečeno ali se to nanaša na Beograd ali na vso republiko), da občani zavrnejo vsak dan okoli 14 vagonov kruha.

Borba — 28. VII. 1973

Portugalska Gvineja - afriški Vietnam

»Petsto let smo že tukaj in še najmanj petsto let bomo ostali,« pravijo Portugalci, ampak samo tam v Gvineji. V Lizboni so previdnejši in manj glasni. Osvobodilno gibanje PAIGC ima v oblasti že tri četrtine gvinejskega ozemlja, ki meri 36.125 kvadratnih kilometrov. Nihče ne ve, koliko življenj je zahteval doslej osvobodilni boj. Na osvobojenem ozemlju je stranka PAIGC organizirala šolstvo in zdravstveno službo. Ob lastne funkcije ne opravljajo vojaki, temveč demokratično izvoljeni državljani. Zanimiv je naslednji podatek: partizani predstavljajo samo 40 % vseh glasov. Plemenskih sovražstev ni več. V kmetijstvu uporabljajo moderne metode. Pripravljeni so programi za razvoj industrije in gradbeništva. Še dva meseca pred smrtjo je Cabral sporočil Združenim narodom, da bo Gvineja izvolila narodno skupščino in da bo še pred koncem leta razglasila neodvisnost.

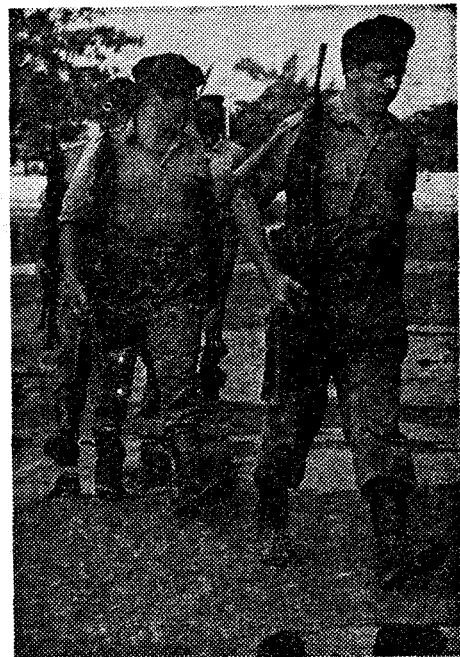
Portugalci v Gvineji ni ostalo več dosti ozemlja: samo glavno mesto Bissau (30.000 prebivalcev) in obala. Izmed treh portugalskih kolonij v Afriki je Gvineja najmanjša, saj ima le 36.125 kv. kilometrov površine in 700.000 prebivalcev. Dežela ni bogata. Nima niti diamantov niti bakra, prebivalstvo pa se preživlja s kmetijstvom. Portugalci so tam že petsto let. Več kot štiristo let je Gvineja bila glavno tržišče s sužnji. Portugalci so neusmiljeni izkoriščevalci. Kadar npr. domačin izkoplje vodnjak, mora zanj plačati davek. Portugalska je že sama po sebi siromašna dežela, kljub temu pa že celo desetletje troši nad polovico proračuna za vojsko v kolonijah. Cabral se je potrudil, da jih mala Gvineja stane največ. Razumljivo je, da kolonialisti hočejo iztisniti iz Gvineje še več denarja. Razglasitev neodvisnosti bo hud udarec za Lizbono.

Ker je ves kulturni svet na strani Gvineje, bodo Portugalci morali popustiti. Udarci bo hud, saj bo razglasitev neodvisnosti močno vplivala na Angolo in Mozambik, katera ima je Cabralova zamisel služila za vzor.

V petsto letih je samo dvanaest Gvinejec doseglo najvišjo izobrazbo. Pokojni Cabral je bil kmetijski inženir, toda odločil se je, da bo življenje posvetil svojemu siromašnemu ljudstvu. Leta 1959 je v Conakryju ustanovil partijsko šolo. Vzgojil je odlične politične, upravne in vojaške kadre. Ena izmed poglavitnih točk programa stranke PAIGC je dati osnovno izobrazbo vsemu ljudstvu. Po štirih letih (1959-1963) so imeli dovolj kadrov za začetek gverilske vojne. Potrebna je bila skrajna premissljenost. Angolsko osvobodilno gibanje MPLA in FreliMo v Mozambiku sta prešla v napad takoj po kongresu v Casablanci leta 1961, Cabral pa je počakal še dve leti. V naslednjih dveh letih, do 1965, pa so gvinejski partizani pognali Portugalce do obale in osvobodili že 40 % ozemlja. Na osvobojenem ozemlju so politični aktivisti začeli pripravljati ljudstvo o nujnosti boja za osvoboditev, hkrati pa jih učili branja in pisanja ter jim dajali osnovne nauke iz higijene. Svet je kmalu zvedel za njihovo delo, a Portugalci še dandanes trdijo, da so gvinejski partizani divjaška drhal v službi mednarodnega marksizma.

Portugalci se trudijo na sve kriplje, da bi uničili osvobodilno gibanje v Gvineji. Spomnimo se nesrečne Biafre. Mlad nigerijski bogataš, Ojukwu, je pobral iz zgodovine nekdanje svobodne Afrike ime Biafra, z njim označil za naftnimi nahajališči bogate nigerijske pokrajine in napovedal vojno matični deželi. Ta mož je bil dolga roka za hodnih velekapitalistov. Dal je pobijati otroke, da bi zločine naprtil zakoniti nigerijski vladi. Portugalci so bili tedaj najbolj ganjeni. Računali so, da bo postal njihov najboljši zaveznik v Afriki. Toda bil je poražen in popihal jo je naravnost v Lizbono. V tem času pa se je osvobodilno gibanje toliko razmahnilo, da bi kmalu očistili vso Gvinejo.

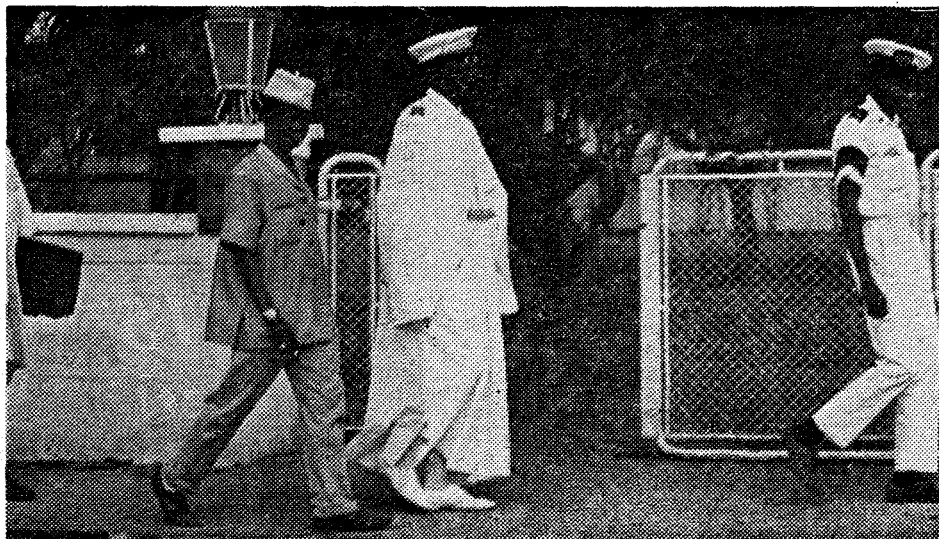
Potem so začeli počenjati še bolj nizkotne zločine. Dne 3. februarja 1969 je

Vojaki redne portugalske vojske v Gvineji

vodja mozambiške osvobodilne fronte v Dar Es Salaamu Eduardo Mondlane prejel po pošti zavoj knjig. Ko ga je odprl, je med knjigami skrita bomba eksplodirala in ga ubila. Portugalske oblasti so spet zaničkale svojo udeležbo. Novembra 1970 se je pri Conakryju izkrcala skupina portugalskih vojakov, ki se je pretihotapila do Cabralovega bivališča in začela divje streljati na vse strani. Cabrala na srečo ni bilo doma. Pred svetovno javnostjo so se Portugalci zgovarjali, da so napad zakrivali najemniki, hkrati pa so izjavili, da sta Cabral in Mondlane najhujša nasprotnika njihove navzočnosti v Afriki.

Leta 1970 je bil Cabral na obisku v Vatikanu. Naslednjega dne je portugalska vlada odpoklicala svojega tamkajšnjega predstavnika. Cerkev je namreč spoznala, da je skrajni čas, da se postavi na stran tlačnega ljudstva. Zatem se je začelo še hujše divjanje kolonialistov. Neusmiljeno bombardirajo siromašne vasice in koljeje, kar jim pri-

Angolski domačini v službi portugalske vojske

Jana
sodoben ženski tednik

de pred oči. V zločinski akciji 20. januarja letos so odvedli iz Conakryja več Cabralovih sodelavcev in že med prevozom so jih divje mučili. Ladjico so na srečo zajele enote gvinejske vojske mornarice. Tokrat v Lizboni niso ničesar zanimali.

V Portugalski Gvineji še ni konec zločinov. Portugalci uničujejo naselja z napalmovimi in fosfornimi bombami, streljajo in mučijo ljudi kot so to počenjali njihovi zavezniki v Vietnamu. Kljub temu pa ne morejo zmagati. Zmagalo bo ljudstvo s svojo neuklonljivo voljo, pa tudi po zaslugi solidarnosti kulturnih ljudi po vsem svetu.

POLDE VRBOVSEK

Iz hiše mu je odgovoril kričeč ženski glas:

»Odpelji se, zdaj je še čas!«

»Sam! Kaj pa vi, kaj pa premoženje, ti hlevi, ta vrt, ta hiša? Ali naj vse zapustim?«

In iz hiše mu je zopet odgovoril jokajoč ženski glas:

»Pusti vse te stvari, ker se nič ne da napraviti. Glavno je življenje. Nam ne bodo nič storili, bodi brez skrbi.«

Zupan se je vrnil v hišo in ga ni bilo ven. Potem je Vester videl, kako je župan izstopil pri izhodu na trg, oblečen v dolgo suknjo; v rokah je držal velik kovček. Za njim je prišel hlapec, ki je v vsaki roki nosil po en kovček. Oba sta zavila po cesti, ki je šla proti postaji. Toda ko sta bila pri mostu čez reko, je na postaji zažvižgal vlak in potem je Vester videl, kako se je župan ves obupan zagnal proti postaji. Mahal in vpil gredoč, toda

vlak je že sopihal s postaje in vozil proti dolini na jug, kjer se je kmalu skrila za ovinkom. Čez nekaj časa se je vrnil župan v trg in ko je stopil na dvorišče, je zagnal kovček od sebe in na ves glas zavpil:

»Ne grem nikamor, naj napravijo z menoj, kar hočejo!«

Potem se je vrnil še hlapec s kovčki, nato pa je županova hiša ostala tiha, izumrla.

Vester ni vedel, kaj vse to pomeni. Oče in mati sta se zadnji čas pogovarjala, da bo zdaj tudi pri nas vojska in da bo zdaj vse drugače. Niti župana, niti žandarjev in niti učitelja Vester ni imel rad, posebno učitelja je imel na piki, ker je imel nanj že slabe spomine iz šolskih let. Vendar se mu je zdaj vse zdelo nekako čudno in hladno. Doli na trgu se je kmalu potem, ko so odšli žandarji, proti postaji, pojavila neka

ženska in se začela na ves glas dreti:

»Zdaj so ti hudiči šli, zdaj bomo mi živeli. Drugi bodo pa še videli! Heil Hitler!«

Vedno več ljudi je prihajalo iz hiš na prostorni trg; tu so se strastno pogovarjali, grozili s pestmi proti raznim hišam, potem pa spet tekali narazen in vpili. Kaj so vpili, Vester ni mogel razumeti, edino, kar je razumel, so bili neprestani, vedno pogostejši vzkliki: »Heil Hitler!« Potem je nekdo zakričal: »Že gredo, naši že gredo!«

Vsi ljudje, ki so bili zbrani na trgu, so se ozirali proti zapadu, od koder je vodila v trg velika cesta, ki je šla potem dalje ob Dravi proti vzhodu. Kolikor je bilo moč, gočede pregledati cesto, kamor so zrl tržani, je bila popolnoma prazna. Niti voza, niti človeka ni bilo zapaziti, kar daleč je segalo oko. Nenadoma se je Vestru zdelo, da sliši tam daleč na zapadu, kjer se je cesta skrila za ovinkom, pokati puške. Streljanje je bilo vedno hujše. Sedaj je postalo zanimivo. Od zahoda so se odmevali strelj pušk, ko so se v daljavi pokazali vojaki, ki so bežali kar čez polje proti trgu. Bilo jih je veliko, toda cvrli so jo proti trgu z neznanško hitrico. Ko so prvi prihiteli v trg, so ljudje,

ki so bili tam zbrani, izginili po hišah in Vester je čul loputanje z vrat. Vojaki, ki so obstali sami na praznem trgu, se niso obirali, temveč so drli dalje po cesti proti mostu, ki je vodil čez reko pod trgom. Neki vojak je v begu ustrelil proti hiši pekarskega mojstra, kjer je že vihrala zastava s čudnim križem. Kmalu potem so pridirjali še zadnji vojaki od zahoda, in si vso izginili čez most. Ko je bil zadnji vojak onkraj mostu, so se tržani spet vsuli iz svojih hiš in drli na trg. Iz večina hiš so začele moletti zastave s čudnim, skrivljenim križem na sredi. Takrat, ko je bil že ves trg pokonci in poln ljudi, je v trenutku strašna detonacija presekal trški sunder. Pod dolgim mostom se je pokazal rahel dim in potem se je most začel nagibati in nenadoma sta se oba boka zrušila v Dravo. Tej eksploziji je kmalu nato sledila še druga in tedaj se je podrl tudi dolgi železniški most v Dravo. Voda je brizgnila visoko, potem pa je zopet mirno nadaljevala svojo večno pot proti vzhodu.

Po teh eksplozijah so ljudje na trgu spet začeli bežati na vse strani, toda le za kratke čas. Kmalu so se spet zbrali, začeli besno kričati

ter se v diru pognali proti zahodnemu delu trga, koder je tekla velika cesta, po kateri so še malo prej dirjali vojaki. Sedaj ta cesta ni bila več tako prazna. Po njej so dirjali proti trgu motorji, s katerih so gredoč streljali. Naposled so pridirjali do trga trije motorji tesno drug za drugim, in ko so se približali prvim hišam ob cesti, so začeli počasneje voziti.

Tretja hiša ob cesti je bila kovaškega mojstra. Ko so privozili do nje, se je iz drugega nadstropja pokazala velika zastava s istim skrivljenim križem, v tem hipu pa je planila iz hiše ženska z velikim šopom rož, vrgla rože motociklistu v naročje, potem sa ga skočila k vozniku in ga dolgo objemala in poljubljala. Vester je vse natanko videl. To je bila kovačeva hči.